

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävä kehitys

2014

Piia Iivonen

ARJEN MATKAA MAASEUDULLA

– palvelujen käyttö ja liikkuminen kuntaliitoksen
jälkeen Pöytyän ja Mynämäen kunnissa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävä kehitys

Toukokuu 2014 | 90 + 11 liitesivua

Ohjaajat: Sirpa Halonen & Jari Hietaranta

Piia Iivonen

ARJEN MATKAA MAASEUDULLA

Jokapäiväiseen elämään kuuluu liikkuminen. Toimivat ja hyvin saavutettavissa olevat palvelut edesauttavat arjen sujuvuutta. Maaseudulla palvelujen saavutettavuus on monin paikoin heikentynyt. Palveluasiointi maaseudulla pohjautuu lähes yksinomaan oman auton käyttöön. Ihmisten elinpiiri on laajentunut. Työtä tehdään muuallakin kuin kotikunnassa, myös palveluita haetaan yhä useammin asuinkunnan rajojen ulkopuolelta.

Vuonna 2005 alkaneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen vaikutuksesta kuntia liitetty toisiinsa ennätysellinen määrä. Samalla kuntien alueet ovat laajentuneet. Palvelujen järjestämiselle haetaan entistä kustannustehokkaampia ratkaisuja, palvelut keskittyvät yhä suurempiin keskuksiin, joka merkitsee usein asiointimatkojen pitenemistä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, onko edellä kuvattu kehityskulku toteutunut varsinaissuomalaisella maaseutualueella. Tutkimusalueiksi on valittu Pöytyä ja Mynämäki. Tutkimus kohdentuu liitoskuntien eli entisten Karinaisten ja Mietoisten kuntien alueille. Tutkimukseen on haastateltu kunnan viranomaisia ja luottamushenkilöitä sekä eri elämänvaiheissa olevia maaseutuasukkaita.

Tutkimuksen tulosten mukaan kuntalaiset hakevat palvelut pääasiallisesti oman kunnan alueelta. Osa palveluasiointista hoidetaan työmatkojen yhteydessä. Oman kunnan palveluita käytetään, lähellä olevat palvelut nähdään tärkeiksi ja ne halutaan säilyttää. Haastatellut eivät näe kuntaliitoksen vaikuttaneen heidän palvelujen käyttöön ja palveluasiointiin suuntautumiseen eikä liikkumiseen juuri millään tavalla.

Kunnan viranomaiset ja luottamusmiehet arvioivat kuntaliitoksen vaikuttaneen lähinnä positiivisella tavalla. Palvelutaso on säilynyt entisellään ja tietyiltä osin sen nähdään parantuneen liitoksen jälkeen. Niin sanottujen porkkanarahojen avulla kuntiin on voitu tehdä investointeja nopeammalla aikataululla kuin muuten olisi ollut mahdollista.

ASIASANAT:

(Maaseutu, palvelut, liikkuminen, kunta- ja palvelurakenne, kuntaliitos.)

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable Development |

2014 | 90 + 11 Appendix pages

Instructors: Sirpa Halonen & Jari Hietaranta

Piia Iivonen

EVERYDAY TRANSPORTATION AND MOBILITY IN RURAL AREAS

Mobility is part of everyday life. Effective and well-accessible services contribute to the flexibility of everyday life. The accessibility of services in rural areas has reduced in many places. In many rural areas access to the services has become worse and owning a car is essential to access services. The habitat of people has expanded. People work often outside their home municipality and they also look for services outside municipal borders.

Due to the municipal and service structure reform, started in 2005, a record number of municipalities have been merged together and therefore their geographical size has also expanded. More cost-effective solutions for organizing services are being explored, which is leading to the fact that services are often moved to larger centers from rural areas. For many people this means longer distances to access services.

The purpose of this Bachelor's thesis is to examine whether these development trends described above have occurred in the rural areas of Southwest Finland. Areas chosen for the research are Pöytyä and Mynämäki and it is focused on two merged municipalities, former Karinainen and Mietoinen. Research is based on interviews of municipal authorities and elected officials, as well as rural population living in different stages of life.

The results indicate that local residents are seeking services mainly from the local area. Services outside of the local area are accessed on a way to and from work. People feel that local services are important and they want to be retained. The interviewees didn't feel that mergers of their municipalities have affected how they use services and their mobility in any way.

Authorities and representatives of the municipalities estimated that the consolidation of municipalities affected services mainly in a positive way. They believed the level of services has remained the same and in some respects services have improved after the consolidation. With the help of central government incentives municipalities have been able to make investments in a faster schedule than had otherwise been possible.

KEYWORDS:

(Rural areas, services, transportation, municipal and service structure, municipal merger, municipal amalgamation.)

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KUNTA KANSALAISTEN HYVINVOINNIN PERUSYKSIKÖNÄ	9
2.1 Arjen, asumisen ja elämisen turvaa nyt ja tulevaisuudessa	9
2.2 Lukuisat tehtävät ja muuttuvat roolit	10
2.3 Hyvinvointia – pienissä vai suurissa kunnissa?	15
2.3.1 Julkiset keskustelut kuntakoosta	15
2.3.2 kuntarakenneuudistusten ja yhteistoiminnan perusteet	16
3 KUNTALIITOKSET JA PALVELUJEN SAAVUTETTAVUUS MAASEUDULLA	18
3.1 Paras – kunta – ja palvelurakenneuudistus	18
3.2 Kuntarakenne	19
3.3 Kuntaliitosten vaikutukset palveluihin	22
3.4 Lähipalvelut, saatavuus ja saavutettavuus	24
3.5 Maaseudun palveluasioiden muutostekijöitä	27
4 ASUMISEN JA LIIKKUMISEN ARKEA MAASEUDULLA	30
4.1 Erilaiset maaseututyypit	30
4.2 Maaseutu asumisen ja toiminnan tilana	32
4.3 Liikkumisen edellytyksiä ja rajoituksia	34
4.4 Eri-ikäiset liikkujat	36
5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS	39
5.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimustehtävät	39
5.2 Tutkimuksen kohdealueet ja ryhmät	40
5.3 Tiedonkeruumenetelmät ja aineisto	45
5.4 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi	46
5.5 Tutkimuksen eettisyys	48
6 TULOKSET	49
6.1 . Palvelujen perässä liikkuminen	49
6.1.1 Karinaisten alueen maaseutuasukkaat	49
6.1.2 Mietoisten alueen maaseutuasukkaat	52
6.1.3 Palveluasioiden yhdistävät tekijät tutkimusalueella	55
6.2 Kuntien yhdistyminen ja palvelut	56

6.2.1 Karinaisten ja Pöytyän kuntaliitos	56
6.2.2 Mietoisten ja Mynämäen kuntaliitos	58
6.3 Kuntaliitoksen vaikutukset palveluihin ja liikkumiseen viranhaltijoiden ja luottamusmiesten silmin	60
6.4 Kuntaliitoksen vaikutukset palveluihin ja liikkumiseen kuntalaisten kokemana	64
6.5 Liikkuminen ja arjen sujuvuus eri elämänvaiheissa	67
6.5.1 Perheellisen työssäkäyvän arkea rytmittää liikkuminen paikasta toiseen	67
6.5.2 Työssäkäyvän liikkuminen koostuu harrastuksista ja työmatkoista	70
6.5.3 Juuri eläkkeelle siirtyneen kahden asunnon arkea	73
6.5.4 Autottoman ikäihmisen tarve palvelujen käytölle ja liikkumiselle on vähäistä	75
7 LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTIA	77
8 PÄÄTELMÄT	80
9 POHDINTAA	85
LÄHTEET	87

LIITTEET

- Liite 1. Haastatteluteemat
Liite 2. Liikkumispäiväkirjan ohjeistus

KUVAT

Kuva 1. Kunnan tehtäväkenttä (Kuntaliitto 2012, 6).	11
Kuva 2. Palvelujen saatavuuden ympyrämalli. (Lehtola 2008, 24.)	25
Kuva 3. Maaseututyypit maaseudun kolmijaon mukaisesti. (Ponnikas ym. 2011, 10)	32
Kuva 4. Pöytyän kunnan sijainti Varsinais-Suomessa. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 118.)	41
Kuva 5. Mynämäen sijainti Varsinais-Suomen maakunnassa. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 88.)	43
Kuva 6. Karinaisten alueen maaseutuasukkaiden palveluasioinnin suuntautuminen.	51
Kuva 7. Mynämäen maaseutuasukkaiden palvelujen suuntautuminen.	54

KUVIOT

Kuvio 1. Kunnallishallinnon kehitysvaiheet kuntien tehtävien ja itsehallinnon laajuuden mukaan jäsennettynä (Anttiroiko 2007, 94; Rönkkö 1998, 113 mukaan)	12
Kuvio 2. Kuntien tehtävien lisäykset 1930 –luvulta eteenpäin. (Valtiovarainministeriö 2013, 19)	14
Kuvio 3. Kaupunkien ja kuntien lukumäärä 1917-2013. (Suomen kuntaliitto 2014c.)	20
Kuvio 4. Eri ikäisten suomalaisten kotimaan ja ulkomaan matkojen suoritteet vuosina 2004-2005 ja 2010-2011. (HLT 2010-2011, Liikkuminen eri elämänvaiheissa, faktakortti)	37
Kuvio 5. Pöytyän väestön ikärakenne vuonna 2011(Tilastokeskus 2011a)	42
Kuvio 6. Mynämäen väestön ikärakenne vuonna 2011 (Tilastokeskus 2011b)	44
Kuvio 7. Sannin perheen arjen matkat viikon ajalta.	70
Kuvio 8. Leilan arjen matkat viikon ajalta.	72
Kuvio 9. Reinon arjen matkat viikon ajalta.	74
Kuvio 10. Tyynen arjen matkat viikon ajalta.	76

1 JOHDANTO

Työ, koulu, asiointi, harrastukset ja ystävien tapaamiset ovat osa ihmisten arkea, jonka edellytyksenä on liikkuminen paikasta a paikkaan b. Arjen sujuvuutta ja liikkumista helpottaa, mikäli päivittäisessä elämässä tarvittavat palvelut ja toiminnot sijaitsevat lähellä tai ovat muuten hyvin saavutettavissa.

Kunta vastaa suuresta osasta päivittäin tarvitsemistamme palveluista. Sen tehtävänä on tarjota asukkailleen hoitoa vauvasta vaariin, apua kriisin yllättäessä, viihtyisät päiväkotiympäristöt sekä mahdollisuudet kouluissa oppimiseen, puistoissa virkistäytymiseen ja hyväkuntoisilla kaduilla liikkumiseen.

Maaseutuasukkaiden matkat palveluiden äärelle ovat usein verrattain pitkiä. Välimatkojen vuoksi arjen toiminnoista selviytyminen ja matkojen taittaminen edellyttää asukkailta muutakin kuin lihasvoimaa. Liikkuminen maaseudulla nojautuu pääsääntöisesti yksityisautoilun varaan. Julkinen liikenne kulkee, mutta aikatauluiltaan kykenee vastaamaan lähinnä koululaisten ja autottomien ikäihmisten tarpeisiin. Tutkimuksessa haastattemieni perheellisten mukaan elämä maaseudulla ilman omaa autoa olisi lähes mahdotonta.

Maaseutuun kohdistuu useita muutostekijöitä, jotka vaikuttavat palvelujen saavutettavuuteen ja saatavuuteen ja sitä kautta myös liikkumiseen maaseudulla. Kunta- ja palvelurakenneuudistus on yksi näistä. Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen vaikutuksia yhteiskunnalliseen kehitykseen on tutkittu eritoten hallinnollisista ja taloudellisista näkökulmista. Uudistuksen vaikutukset arjen liikkumiseen on jäänyt vähäisemmälle huomiolle.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan maaseudulla asuvien asukkaiden liikkumista kuntaliitoksen jälkeen. Tutkimuksen kohdealueena ovat nykyiset Pöytyän ja Mynämäen kunnat. Pohjaa tarkastelulle haetaan maaseutuasukkaan arjen toiminnoista. Mitä palveluita käytetään, mistä ne haetaan ja miksi? Lisäksi työssä ollaan kiinnostuneita kuntaliitoksen yhteydessä tehdyistä palvelurakennemuutoksista.

Tutkimuksen haastatteluaineisto on kerätty vuosien 2010 ja vuosien 2011 aikana, jolloin Paras kunta- ja palvelurakennemuutos oli vielä käynnissä. Tutkimuksen kohdealueet Pöytyä ja Mynämäki ovat tehneet kuntaliitoksen vuonna 2005 alkaneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen vaikutuspiirissä.

Mietoisten asukkaiden haastatteluissa nostettiin esiin huoli kunnan näivettymisestä, mikäli uudessa kunnassa ei ymmärretä alueen tarpeita. Kunnalta toivottiin napakkaa otetta alueen kehittämiseksi. Karinaisten huolet liittyivät kyläkoulujen lakkauttamiseen. Huoli ei ollut aiheeton. 10.2.2014 julkaistussa Auranmaan viikkolehdessä todetaan kunnan lakkauttavan kaksi koulua sekä lisäksi keskitävän Karinaisten ja Heikinsuon opetuksen Heikinsuolle.

Tutkimuksen tilaajana toimii Varsinais-Suomen Kylät ry.

2 KUNTA KANSALAISTEN HYVINVOINNIN PERUSYKSIKÖNÄ

2.1 Arjen, asumisen ja elämisen turvaa nyt ja tulevaisuudessa

Kunta on mukana ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Kunnan toiminta perustuu itsehallintoon, jolla tarkoitetaan paikallisten ihmisten oikeuksista päättää itseään koskevista asioista (Anttiroiko ym. 2007, 7). Tämä oikeus on myös turvattu perustuslain 121 §:ssä. Kunnan toimintaa ohjaa kuntalaki (17.3.1995/365).

Voimassaolevan kuntalain mukaan (17.3.1995/365) kunnan tulee pyrkiä asukkaidensa hyvinvoinnin ja kestävänsä kehityksen edistämiseen: Toimin, joiden kautta turvataan asukkaille hyvät elämisen edellytykset nyt ja tulevaisuudessa.

Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa tarkoittaa resurssien kohdentamista sosiaalisen hyvinvoinnin lisäksi toimintakyvyn, turvallisuuden ja osallisuuden ylläpitoon ja edistämiseen sekä toimia köyhyyden ja syrjäytymisen kaventamiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Kunta toteuttaa taloudellista toimintaa luonnon reunaehtojen mukaisesti sekä huomioi päätösten vaikutukset toisiin kuntiin. (Suomen Kuntaliitto 2014a; Suomen Kuntaliitto 2014 b.)

Kestävä kehityksen edistäminen kunnassa on pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista kehittämistä, joka huomioi yritysten toimintaedellytykset ja mahdollistaa arjen sujuvuuden, on kyse sitten toimintojen sijoittamisesta, teiden, liikenteen tai maankäytön eri vaihtoehtojen suunnittelusta (Kuntaliitto 2012, 6).

Hyvinvointi puolestaan määrittyy sekä yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien että yksilön omien kykyjen ja voimavarojen vuorovaikutuksessa. Lisäksi siihen yhdistyvät yksilön objektiiviset elinolot ja omakohtaiset kokemukset onnellisuudesta, elämänlaadusta ja tyytyväisyydestä. (Atkinson ym. 2010, 388.)

Koti, markkinat ja julkinen sektori ovat osa ihmisten jokapäiväistä elämää. Hyvinvointia kokeakseen ihmisen tulee tuntea olevansa tyytyväinen ympärillään oleviin ympäristön puitteisiin sekä kokea olevansa tiedoiltaan ja taidoiltaan ky-

kenevä ja tuntee itsensä yhtäläiseksi toimijaksi yhteisönsä muiden jäsenien kanssa. Vapaus, valinnanmahdollisuus ja vaikutusmahdollisuus ovat edellytyksenä yksilön hyvinvoinnin kokemiselle. Ihmisten tekemät valinnat toimintojen suorittamiseksi ja hyödykkeiden hankkimiseksi riippuvat niistä olosuhteista, joita ympäristössä on tarjolla. Hyvinvointia syntyy kyvystä ”elää tätä päivää tässä ja nyt”. (Raijas 2008, 15- 17.)

Kunnan tehtävänä on tarjota asukkailleen hoitoa vauvasta vaariin ja apua kriisin yllättäessä, taata viihtyisät päiväkotiympäristöt ja mahdollisuudet kouluissa oppimiseen, puistoissa virkistytymiseen ja hyväkuntoisilla kaduilla liikkumiseen. Kuntien tulee myös kuulla kuntalaisia ja tunnistaa kaiken ikäisten asukkaidensa hyvinvointitarpeita ja odotuksia. Edellytyksiä hyvinvoinnin edistämiseksi luodaan muun muassa kuntien järjestämillä palveluilla. Hyvinvointia hankkiakseen kuntalaisen tulee muun muassa käydä työssä ja koulussa tai päästä tiettyjen peruspalvelujen piiriin. Nämä edellyttävät yleensä liikkumista. Näin ollen hyvinvointi määrittyy myös ihmisten liikkumismahdollisuuksien mukaan. (Kuntaliitto 2012, 6; Lehtola 2007, 20.)

2.2 Lukuisat tehtävät ja muuttuvat roolit

Kuntien tehtävistä ja niiden hoidosta säädetään kuntalaisissa (17.3.1995/365). Laissa todetaan kuntien hoitavan sekä lakisääteisiä että kuntien itse itselleen määrittelemiä tehtäviä. Lain mukaisesti kunnilta ei saa ottaa pois eikä antaa uusia tehtäviä, velvollisuuksia tai oikeuksia ilman, että siitä on erikseen lailla säädetty. Laissa mainitaan, että kunta voi hoitaa tehtäviä joko itsenäisesti tai yhteistyössä toisten kuntien kanssa. Suoriutuakseen tehtävistään kunta voi tarvittaessa hankkia palveluja toisilta palvelujen tuottajilta.

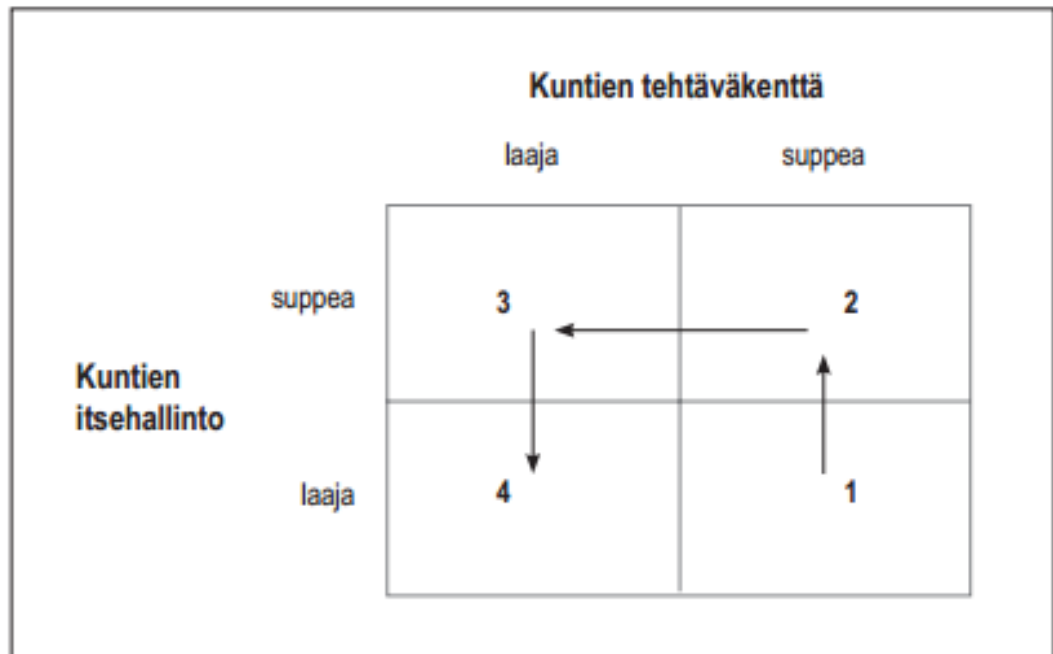
Kunnan tehtäväkenttä Suomessa on varsin laaja ja moninainen (Kuva 1). Kunta vastaa koulutus- ja sivistyspalvelujen, kulttuuri- ja kirjastopalvelujen, nuoriso- ja liikuntapalvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä teknisten- ja ympäristöpalvelujen järjestämisestä asukkailleen. (Kuntaliitto 2014b).

Kuva 1. Kunnan tehtäväkenttä (Kuntaliitto 2012, 6).

Vuonna 2013 julkaistun kuntien tehtäviä kartoittaneen tutkimuksen mukaan kunnilla on yhteensä ainakin 535 lakisääteistä tehtävää. (Valtiovarainministeriö 2013, 17). Lakisääteisten tehtävien lisäksi kunnilla on joukko muita vapaaehtoisesti itselleen ottamia tehtäviä, joiden tavoitteena on muun muassa asuin ympäristön viihtyisyyden tai alueellisen kilpailukykyyn edistäminen. (Anttiroiko ym. 2007, 22).

Kunnan rooli suomalaisten hyvinvoinnin edistäjänä on merkittävä. Tämä rooli on muotoutunut nykyiselleen eri aikakausien ja toimintaympäristöjen vaikutuksesta. Tästä kehityksestä kertoo myös alla oleva kuva (Kuva 2), jossa kunnallishallinnon kehitys on jaettu neljään osaan vaiheeseen, itsehallinnon ja tehtäväkentän suppeuden ja laajuuden mukaan.

Kuvio 1. Kunnallishallinnon kehitysvaiheet kuntien tehtävien ja itsehallinnon laajuuden mukaan jäsennettynä (Anttiroiko 2007, 94; Rönkkö 1998, 113 mukaan)

Kuvan ensimmäinen vaihe kuvaa ennen Suomen itsenäistymistä ollutta aikakautta. Tuolloin kunnat ilmensivät itsehallinnollisija paikallisyhteisöjä, jotka huolehtivat, ilman valtiollista ohjausta tai avustuksia, lähinnä köyhäinhoidosta ja kansanopetuksesta. (Anttiroiko 2007, 95; Haveri ym. 2003, 27).

Toinen kehitysvaihe jäsentää kuntien roolia itsenäistymisen jälkeisissä vuosikymmenissä. Kunnille alettiin osoittaa valtion toimesta enemmän tehtäviä, samalla kuntien itsehallinto kaventui. Kunnista tuli valtion ohjaamia paikallisviranomaisia. Vaikka kuntien tehtäväkentän hiljalleen etenevää laajentumista tapahtui yleisen vaurastumisen, kaupungistumisen ja teollisuuden kasvun myötä, ei suuria muutoksia kuntien tehtävissä tapahtunut. (Anttiroiko 2007, 95-96; Heuru ym. 2011, 33; Niemi-lilahti 1992, Haveri ym. 2007, 27 mukaan.)

Kolmas vaihe kuuluu hyvinvointivaltion kasvun ja kypsytymisen aikakauteen. 1960- ja 1970 -luvuilla valtion hyvinvointia edistävät tehtävät kunnissa laajenivat. Kuntien rooli palvelujen tuottajana korostui ja tuli merkitykselliseksi. Tehtäväkentän laajeneminen jatkui vilkkaana 1980 -luvulle asti ja sitä toteutettiin pää-

sääntöisesti lainsäädännön kautta. Esimerkiksi terveydenhuoltolaki (27.8.1965/469), laki lasten päivähoidosta (19.1.1973/36) ja laki kuntien kulttuuritoiminnasta (30.12.1980/1045) säädettiin tuona aikana. (Anttiroiko ym. 2007, 97; Valtiovarainministeriö 2013, 21.)

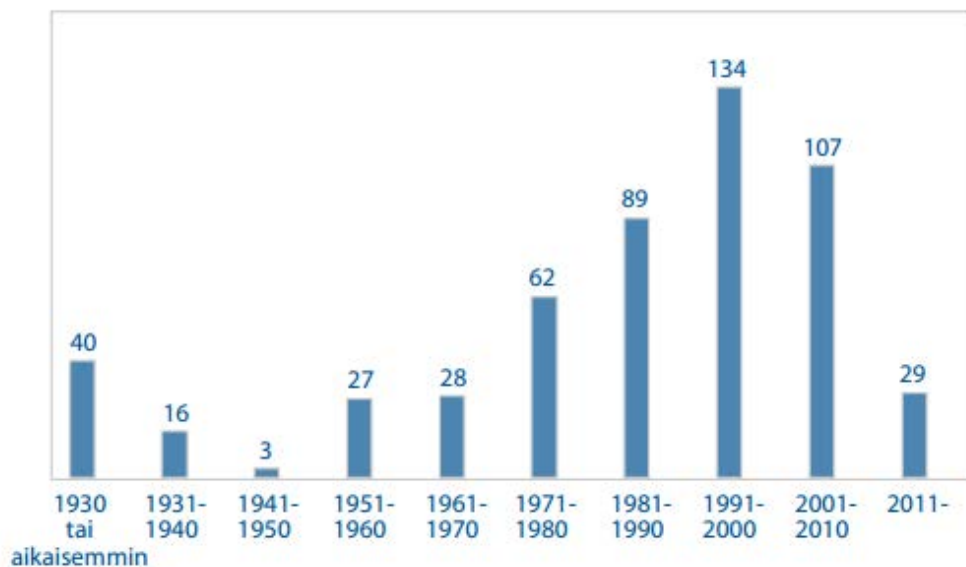
Kolmannessa vaiheessa kunnat olivat eräänlaisia ”valtion pitkiä” käsiä, joiden kautta toteutettiin valtion ohjaamaa hyvinvointipoliittikkaa. Lisääntyvien tehtävien myötä kuntien tehtäväkenttä laajentui loppujen lopuksi koskemaan kaikkia ikäluokkia tulotasosta riippumatta. Kunnat vastasivat kuntalaisten hyvinvoinnista elinkaarimallin mukaisesti syntymästä kuolemaan. (Haveri ym. 2007, 27; Anttiroiko ym. 2007, 97-98.)

Neljäs vaihe kuvaa 1990 – ja 2000 –luvun välistä, yhteiskunnallisen murroksen aikakautta. Taloudelliseen lamaan, kuntien itsehallinnon kasvuun, Euroopan unioniin liittymiseen, hyvinvointipalvelujen rahoitusongelmiin ja palvelujen uudelleen järjestämiseen liittyvät kysymykset haastoivat kuntien toimintaa. Valtio muun muassa vähensi ohjaustaan ja uudisti valtionosuusjärjestelmää, tehtävien lisääntyminen jatkui silti ennätyksellistä vauhtia. Vaikka kunnat joutuivat leikkaamaan menojaan, palvelurakenteet säilyivät ennallaan. Uudistetun kuntalain (17.3.1995/365) voimaantulo lisäsi kuntien valinnanvapautta palvelujen järjestämisen suhteen. Hyvinvointivaltio muuttui hyvinvointiyhteiskunnaksi ja aiemmin yhteiskunnan vastuuta korostaneet arvot työntekoa ja ihmisten omaa vastuuta korostavaksi. Kunnat muuttuivat valtion ”agenteista” paikallista hyvinvointia toteuttavaksi palvelukunniksi (Anttiroiko ym. 2007, 99; Valtiovarainministeriö 2013, 19.)

2000-luvulla lakisääteisten tehtävien lisääminen hieman hidastui. Samaan aikaan kunnat ajautuivat taloudelliseen ahdinkoon ja se nähtiin uhkana palvelujen laadulle ja saatavuudelle tulevaisuudessa. (Valtiovarainministeriö 2013, 19; Anttiroiko ym. 2007, 99, 103 .)

Vuonna 2010 alkaneella vuosikymmenellä kuntien lakisääteiset tehtävät ovat lisääntyneet edelleen. 1990 –luvulta alkaen tehtävälisäykset ovat olleet kuitenkin luonteeltaan pikemmin olemassa olevia tehtäviä tarkentavia tai täydentäviä

kuin täysin uusia. Näillä tarkennuksilla ja täydennyksillä on haluttu varmistua tehtävien tehokkaasta ja tarkoituksenmukaisesta toteutuksesta. (Valtiovarainministeriö 2013, 19.) Alla olevaan kuvaan (Kuva 2) on koottu kuntien uusien tehtävien lisäykset vuosikymmenittäin 1930 –luvulta lähtien.

Kuvio 2. Kuntien tehtävien lisäykset 1930 –luvulta eteenpäin. (Valtiovarainministeriö 2013, 19)

Suomalainen kunnallishallinto on ollut tehtäväkentän laajuuden vuoksi kansainvälisesti erikoislaatuinen. Kunnat ovat hoitaneet samat tehtävät ja velvoitteet ”800 asukkaan Suomenniemestä 560 000 asukkaan Helsinkiin.” Kuntien tehtäväkenttä ja rooli on kuitenkin erilaistumassa ja muuttumassa. Yksi muutosta ohjaava tekijä esitettiin kunta- ja palvelurakennemuutostusta ohjaavan puitelain (15.8.2007/173) velvoitteissa:

” Kaikilla kunnilla ei ole enää samoja tehtäviä ja velvollisuuksia, kun palvelujen järjestämiselle on kunta- ja palvelurakennemuutoksen myötä asetettu väestöpohjavelvoitteita, joita suurin osa kunnista ei ilman kuntaliitoksia täytä.” (Jäntti 2011, 336.)

Muutos tulee jatkumaan parhaillaan käynnissä olevan kuntauudistuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen myötä. Se millaiseksi kuntien tehtäväkenttä ja rooli tulevaisuudessa muodostuu jää vielä nähtäväksi.

2.3 Hyvinvointia – pienissä vai suurissa kunnissa?

Kuntarakennekeskustelu on käynyt vuosikausien ajan varsin vilkkaana. Haveirin, Laamasen ja Kajoisen (2003, 13) mukaan kuntarakennekeskusteluissa on lähinnä kyse siitä, vastaako tai onko kuntien lukumäärä ja koko palvelujen, hallinnon, elinkeinopoliittisten tehtävien ja yhdyskuntarakenteen kehityksen kannalta tarkoituksenmukainen.

2.3.1 Julkiset keskustelut kuntakoosta

Julkista kuntarakennekeskustelua on leimannut kannanotot kuntaliitosten puolesta ja vastaan - pienten ja suurten kuntien haittojen tai hyötyjen kautta. Pienten kuntien itsenäisinä säilymistä on perusteltu muun muassa kuntalaisen paremmilla vaikuttamismahdollisuuksilla, yhteenkuuluvuuskokemuksilla sekä vähäisellä byrokratialla. Kuntaliitosten on ajateltu heikentävän kansalaisten koti-seutuun kiintymistä: paikallisuudesta kumpuavaa identiteettiä, jota kunnallisen itsehallinnon nimissä on vuosikausia rakennettu (Laamanen 2007, 206, 210).

Suurkuntia on myös kritisoitu organisaation tehottomuudella, jonka lisäksi palvelujen tuotannon tehokkuusetuja on kyseenalaistettu. Suurten kuntien on vaikutukset palvelujen saatavuuteen sekä kuntalaisten aktiivisuuteen poliittisella tasolla on nähty negatiiviseksi. (Laamanen 2007,159.)

Toisaalla liitoksia on esitetty mahdollisuutena ennakoida suurten ikäluokkien eläkkeelle jäämistä, kehittää olemassa olevia palveluja parempaan suuntaan sekä ehkäistä palvelujen heikentymistä tulevaisuudessa. Kuntaliitosten on nähty lisäävän alueen elinvoimaisuutta ja vetovoimaa. Suurten kuntien on uskottu omaavan muun muassa paremmat edellytykset taloudelliseen menestymiseen ja hyvinvointipalvelujen turvaamiseen (Laamanen 2007, 159, 206, 220.)

2.3.2 kuntarakenneuudistusten ja yhteistoiminnan perusteet

Ajatuksia optimaalisen kokoisista kunnista on kirjattu myös kuntarakenneuudistusten perusteisiin. Vaikka uudistuksia ohjaavat yleiset tavoitteet kuntien toimintakyvyn vahvistamiseksi ja hyvinvointipalvelujen turvaamiseksi ovat säilyneet 1960 –luvulta tähän päivään asti samanlaisina (Valtiovarainministeriö 2012, 21), selviä eroja löytyy esimerkiksi kuntien kokoa koskevista tavoitteista. Tavoiteltavat kuntakoot ovat olleet aina edellistä uudistusta suurempia. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästä ”suuruuden hulluudesta”, vaan kehityssuuntaan on vaikuttanut monet niin globaalin kuin paikallisen tason muutostekijät, kuten ihmisten elinpiirien laajentuminen ja lisääntyneet liikkumismahdollisuudet.

1890-luvulla kunnista haluttiin liian pitkiin kirkkomatkoihin vedoten muodostaa pienempiä. Kuntien jakaminen pienemmiksi jatkui aina 1940-luvulle asti. Hankalaksi koettujen etäisyyksien lisäksi suuntauksella haluttiin vahvistaa kansanvaltaisuutta. (Haveri ym. 2003, 29; Leinamo 2004 20, Soikkanen 1966 mukaan.)

1960 –luvulla hallitseva pienkuntarakenne nähtiin ongelmalliseksi palvelujen järjestämisen kannalta. Pienten kuntien resurssien nähtiin jopa estävän hyvinvointivaltion toteuttamista. Kuntakokoa haluttiin kasvattaa. Valtioneuvosto perustikin vuonna 1961 pienkuntakomitean asiaa miettimään. Vuonna 1965 valmistuneessa pienkuntakomitean mietinnössä esitettiin, että kuntien tulisi muodostua vähintään 4000 asukkaan väestöpohjaisesta alueesta. Tavoiteltavin kuntakoko pienkuntakomitean mukaan oli kuitenkin puolet suurempi, 8000 asukasta. (Laamanen 2007, 71; Haveri ym. 2003, 27.)

Keskustelut tarkoituksenmukaisesta kuntakoosta 1950- ja 1960 -luvuilla koskivat myös kuntien yhteistoiminnan lisäämistä. Yhteistoiminnan lisääminen nähtiin tärkeänä juuri pienten kuntien vahvistamiseksi, kuten Airaksinen (2009) Pystystä (1996, 185) mukaillen väitöskirjassaan tuo esille.

Seudullista yhteistyötä korostava ajattelutapa jatkui 2000 –luvun alkupuolelle, jolloin Suomessa toteutettiin sisäasiainministeriön johdolla Seutukuntien tuki-hanke. Hanke ei kuitenkaan osoittautunut riittävän nopeaksi keinoksi vastata

kuntakentän ongelmiin. Se kuitenkin viritti keskustelua kuntarajojen ulkopuolelle ja sitä kautta edisti vuonna 2005 alkaneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen käynnistymistä. (Stenvall ym. 2008, 21.)

3 KUNTALIITOKSET JA PALVELUJEN SAAVUTETTAVUUS MAASEUDULLA

3.1 Paras – kunta – ja palvelurakenneuudistus

Sisäasiainministeriö käynnisti vuonna 2005 hankkeen kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseksi. Kunta – ja palvelurakenteiden uudistamisella haluttiin vastata väestön vanhenemisen, sisäisen muuttoliikkeen, työvoiman vähenemisen, palvelukysynnän kasvun, henkilökunnan eläkkeelle siirtymisen ja talouden heikentyneen tilanteen aiheuttamiin haasteisiin. (HE 155/2006.)

Hankkeen tavoitteiksi asetettiin elinvoimainen, eheä ja toimintakykyinen kunta-rakenne, joka turvaisi palvelujen laadun ja saatavuuden yhtäläisenä kaikille suomalaisille asuinpaikasta riippumatta. Tarkoituksena oli tukea kuntien palvelujen tuotantoa ja rakenteita tehokkaimmiksi ja taloudellisesti kestävämmiksi kokonaisuuksiksi uudistamalla kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää sekä tarkastelemalla valtion ja kuntien keskeistä tehtäväjakoja. Kuntia aktivoitiin kuntaliitoksiin muuttamalla valtion jakamien yhdistysavustusten perusteita tavoitteita tukevaan suuntaan. (Valtiovarainministeriö 2009, 8; Niemelä 2008, 45.)

Uudistusta ohjaamaan asetettiin puitelaki (15.1.2007/169), joka astui voimaan keväällä 2007. Puitelaissa määriteltiin keinoja ja velvoitteita uudistuksen tavoitteisiin pääsemiseksi. Nimensä mukaisesti lain tarkoituksena oli osoittaa kunnille puitteet kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseksi. (Valtiovarainministeriö 2009, 8.)

Puitelain mukaisesti kaikkien kuntien tuli esittää toimeenpanosuunnitelmat ja selvitykset palveluiden järjestämisestä, kuntarakennemuutoksia ja yhteistyön tiivistämisestä valtioneuvostolle 31.8.2007 mennessä. Suurempien kaupunkiseutujen tuli laatia muun muassa asumisen, liikenteen ja maankäytön yhteensovittamista koskeva suunnitelma. (Valtiovarainministeriö 2009, 11.)

Samalla kunnat veloitettiin järjestämään perusterveydenhuollon ja siihen liittyvät sosiaalihuollon palvelut vähintään 20 000 asukkaan väestöpohjan mukaisesti. Velvoite oli toteutettavissa joko kuntaliitoksella tai perustamalla yhteistoiminta-alue työssäkäyntialueeseen tai muuhun toiminnalliseen kokonaisuuteen pohjautuen. Lisäksi ammatillisen koulutuksen järjestämiselle asetettiin 50 000 asukkaan väestöpohjainen velvoite. (Valtiovarainministeriö 2012, 24; Valtiovarainministeriö 2009, 8-9.)

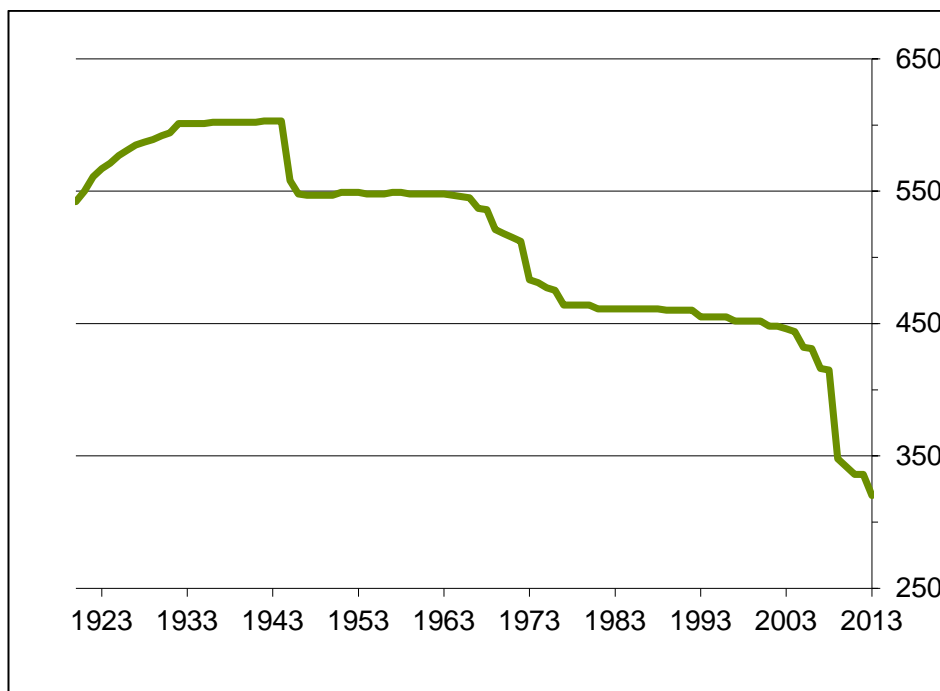
Puitelaisissa ei kuitenkaan määritelty valtioneuvostolle oikeutta velvoittaa kuntaa yhteistoiminta-alueiden muodostamiseen tai kuntaliitokseen, vaan toteuttamisen vastuu oli kunnilla. Laissa ei myöskään tarkemmin määritelty sitä, mihin päivämäärään mennessä velvoitteiden tulisi olla toteutettuna. (Valtiovarainministeriö 2012, 24; Valtiovarainministeriö 2009, 8-9.)

Kun vuonna 2011 huomattiin, ettei kolmasosa kunnista ollut vielä täyttänyt laissa annettuja velvoitteita, tehtiin puitelakiin muutos. Tämä seurauksena valtion toimivaltaa kunta- ja palvelurakenteiden uudistamisen toteuttamiseksi ja nopeuttamiseksi laajennettiin ja sosiaalihuollon palveluja tarkennettiin (lasten päivähoitoa ja yksityisen hoidon tukea koskevia palveluja lukuun ottamatta) aiemmin säädetyn väestöpohjaisen järjestämisvelvoitteiden alaiseksi sekä määrättiin aikaraja velvoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi tehtiin muitakin muutoksia, joiden nähtiin edellä mainittujen lisäksi välttämättömiksi tavoitteiden toteutumiseksi. (Valtiovarainministeriö 2012, 24.) Puitelain voimassaolo loppui vuoden 2012 lopussa. Toimeenpanoihin ja yhteistoimintaan liittyvät velvoitteet sen sijaan jatkuvat edelleen.

3.2 Kuntarakenne

Suomen kuntarakenne pohjaa kaupunkien ja maaseudulla sijainneiden seurakuntien mukaiseen aluejakoon. Aikojen saatossa kuntajaon muodostumiseen ovat vaikuttaneet alueiden maantieteelliset ominaisuudet, kulkuyhteydet ja luonnonolot, talousalueet sekä markkinaolot, kulttuurilliset ja kielelliset tekijät, asukkaiden yhteiset tavoitteet ja kiinnostukset sekä hallinnon ja toimintojen or-

ganisointiin liittyvät tekijät. Edellä mainituista tekijöistä johtuen Suomen kunta- rakenne on ollut alueellisessa mielessä varsin pirstaleinen. (HE 155/2006; Heu- ru ym. 80; Kuntaliitto 2008, 65.) Kuntaliitosten myötä kuntarakenteen voidaan katsoa eheytyneen. Kuntamäärä on vähentynyt roimasti. 1940- luvulla Suomes- sa oli vielä yli 600 kuntaa, kun tällä hetkellä Suomi koostuu yhteensä 320 kun- nasta. (Kuvio 1.).

Kuvio 3. Kaupunkien ja kuntien lukumäärä 1917-2013. (Suomen kuntaliitto 2014c.)

Kuntaliitokset edellyttävät kuntajaon muutosta. Kuntajakoa ja sen muuttamista on Suomessa ohjattu kuntajakolailla (29.12.2009/1698) aina vuodesta 1925 lähtien (HE 155/2006). Kuntajakolain (29.12.2009/1698) 1§:n mukaan Suomi jakaantuu kuntiin palveluiden järjestämisen, asukkaiden itsehallinnon ja yleisen hallinnon vuoksi. Laki (29.12.2009/1698) määrittää kuntien yhdistymisen olevan kyseessä silloin, kun kuntajako muuttuu siten, että yksi tai useampi kunta lakkaa yhdistyessään toiseen kuntaan. Lakkautuminen voi tapahtua joko siten, että kunnat lakkaavat ja yhdistyvät perustaen uuden kunnan tai siten, että kunnan alue jakautuu kahden tai useamman kunnan kesken, jolloin jaettava kunta lakkaa.

Kuntajakolaki (29.12.2009/1698) asettaa edellytyksiä kuntajaon muuttamiseksi. Useimmiten kuntajaon muuttaminen tapahtuu kuntaliitoksen tai kunnanosaliitoksen kautta. Kunnanosaliitoksessa osa kunnasta liitetään toiseen kuntaan. Kuntajakoa voidaan muuttaa, mikäli muutos parantaa:

- 1) kunnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vastata palvelujen järjestämisestä tai muuten edistää kunnan toimintakykyä;
- 2) alueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita;
- 3) alueen elinkeinojen toimintamahdollisuuksia; tai
- 4) alueen yhdyskuntarakenteen toimivuutta. (29.12.2009/1698)

Suurimmat Suomessa tapahtuneen kuntarakennemuutokset ovat keskittyneet kahteen ajanjaksoon, joita kutsutaan ensimmäiseksi ja toiseksi kuntaliitosaalloksi. Ensimmäisen aallon aikana (1967-1977) Suomessa tehtiin yhteensä 63 kuntaliitosta. Toisen kuntaliitosaallon aikana, joka alkoi vuonna 2005, kuntaliitoksia on tehty yhteensä 68. Vuonna 2012 kuntajaotuksessa ei tapahtunut muutoksia. Vuonna 2013 kuntaliitoksia tehtiin yhteensä 10. Näistä neljä oli useamman kuin kahden kunnan liitos eli monikuntaliitos. (Suomen Kuntaliitto 2011; Suomen Kuntaliitto 2014d.)

Monikuntaliitosten huippu koettiin vuonna 2009, monikuntaliitoksia tehtiin yhteensä 16. Vuoden 2009 monikuntaliitosten myötä kuntamäärä väheni peräti 51 kunnalla. Yksi suurimmista monikuntaliitoksista toteutui Varsinais-Suomessa, kun Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Suomensjärvi, Särkisalo ja Salo yhdistyivät muodostaen nykyisen Salon kunnan vuonna 2009. (Suomen Kuntaliitto 2011.)

Suomen kuntamäärä on vähentynyt vuonna 2005 alkaneen kunta – ja palvelurakennemuutoksen myötä hieman yli neljänneksellä. Tavoiteltuja 20 000 asukkaan kokoisia kuntia syntyi hankkeen aikana vain noin puolessa kuntaliitoksia. Kuntaliitoksia tapahtui hankkeen aikana enemmän pienten kuntien kuin suurten kuntien päässä. Suomen kunnista yli puolet on edelleen alle 6000 asukkaan kuntia. Kuntaliitoksissa on ollut mukana yhteensä 165 kuntaa. Noin 40 prosenttia kuntaliitoksista on ollut sellaisia, joissa ainakin yhden mukana olleen kunnan

taloudellinen tilanne on ollut heikko. Kuntapäätäjien mukaan kuntaliitospäätöksiin on suurilta osin vaikuttanut kuntien toimintaympäristöissä tapahtuvat muutokset. (Sadan kunnan vähennys – hyödyt ja haitat; Suomen Kuntaliitto 2014c.) Kuntien lukumäärän väheneminen tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa.

Varsinais-Suomessa kuntien lukumäärä on vastaavan ajallisen tarkastelun aikana vähentynyt puoleen. Maakunnassa on tällä hetkellä 28 kuntaa. Kuntaliitospaineita ja kiinnostusta liitoksiin lisää se, että maakunnan kunnista kolmannes on väestöpohjaltaan edelleen muutaman tuhannen asukkaan kuntia. (Varsinais-Suomen liitto 2010, 8.)

3.3 Kuntaliitosten vaikutukset palveluihin

Kuntaliitosten vaikutuksia muun muassa kuntalaisten arkeen ja palvelujen sijoittumiseen liitoksen jälkeisellä ajalla on tarkasteltu Leinamon (2004) tutkimuksessa. Tutkimuksen kohteiksi on valittu kuntaliitoskuntia 1960- ja 1970-luvuilta. Tutkimuksen mukaan kuntaliitosten vaikutukset näkyivät ensisijaisesti hallinnon palvelujen keskittymisenä, ja kirjastopalvelujen heikentymisenä maaseutumaisien liitoskuntien alueilla. Aiemmin liitoskunnan alueella toimineet kunnantalot lakkautettiin tai siirrettiin muihin käyttötarkoituksiin. Kirjastot päätyivät joko sivukirjastoiksi tai niiden aukioloaikoja supistettiin. Kirjastopalvelut saattoivat osin parantua joissain liitoksissa suuremman kunnan kirjastoautopalvelujen laajentuessa koskemaan myös liitoskunnan aluetta. Palvelupisteitä vähentyi hallinnon ja kirjaston lisäksi myös muiden palvelujen saralla. Esimerkiksi Muuruvedellä sosiaali- ja terveyspalvelupisteitä lakkautettiin huomattavalla vauhdilla heti liitoksen jälkeen. (Leinamo 2004a, 127; Leinamo 2004b, 7-8.)

Hieman erilainen tutkimustulos on saatu Zimmerbauerin ja Kahilan Seinäjoen ja Peräseinäjoen kuntaliitosta käsittelevässä tutkimuksessa (2006), jonka mukaan liitosten vaikutukset palveluihin olleet vähäiset. Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä kirjastopalvelut olivat liitoksen jälkeen säilyneet ennallaan. Negatiiviset yhdistymiskokemukset liittyivät lähinnä kiireellistä terveydenhoitoa vaativiin tilanteisiin, jonka vuoksi peräseinäjokelaiset joutuvat usein liikkumaan Seinäjoelle hanka-

lana koettujen liikenneyhteyksien takaa. Joidenkin palvelujen, kuten neuvola- palvelujen ja vanhuspalvelujen nähtiin parantuneen kuntien yhdistymisen jäl- keen. Yhdistymisen nähtiin tuovan kuntaan resursseja, joiden kautta vanhus- palveluihin voitiin panostaa. Huomioitavaa tulosten kannalta on se, että tutkimus on tehty heti kuntaliitosta seuranneena vuotena. Vaikka palvelujen tasoon oltiin tyytyväisiä, huoli palvelujen tulevaisuudesta herätti maaseudun asukkaissa ky- symyksiä. Mitä käy palveluille, kun yhdistymisen myötä saadut ”porkkanarahat” loppuvat?

Maaseutukuntien ja kaupunkikuntien vuosien 2001-2009 välillä tehtyjä kuntalii- toksia tarkastelevassa tutkimuksessa (Leinamo 2010) kuntaliitokset eivät näyt- täydy maaseudun palvelujen säilymisen kannalta kaikilta osin yhtä valoisalta kuin Zimmerbauerin ja Kahilan tutkimuksessa. Esimerkiksi pienten kaupunkien vuonna 2001-2005 välisellä ajalla toteutetuissa liitoksissa yhdistyssopimukseen kirjattu tahtotila palvelujen säilyttämiseksi näytti vuosien varrella kadonneen muiden muutosten lomassa: ”Palvelujen säilyttämisen sijaan toimintoja on lak- kautettu, mutta tätäkin suurempia muutoksia ovat olleet uusien kuntaliitosten toteuttaminen sekä kaupunkien väestökadon jatkuminen. Pienet kaupungit eivät ole pystyneet muuttamaan dynaamisiksi keskuspaikoiksi kuntaliitoksesta huoli- matta, mutta ne ovat toki pystyneet säilyttämään asemansa seutukeskuksena. Ajatus kylien kaupungista on jäänyt unholaan.” (Leinamo 2010, 24.)

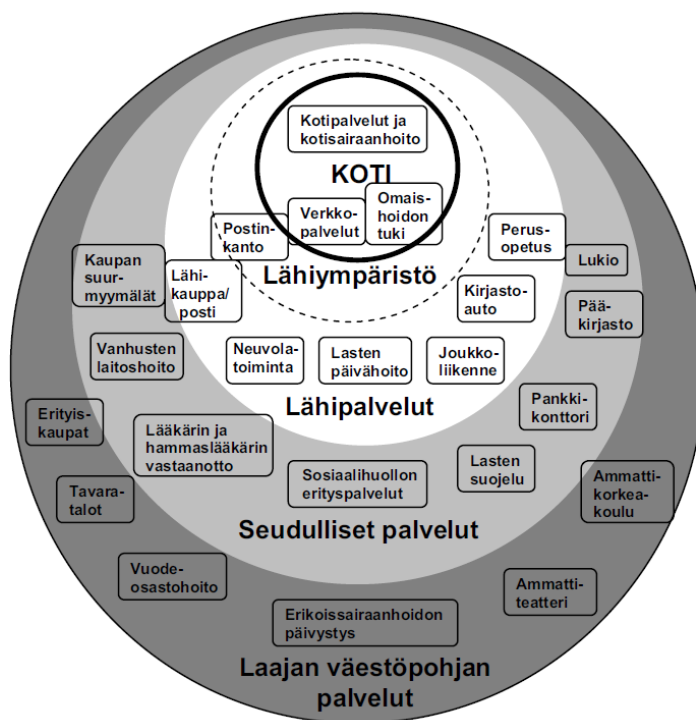
Kaiken kaikkiaan Leinamon (2010) tutkimuksesta nousee esiin erilaisten liitos- ten kirjo. Toisaalla palvelujen säilyminen on liitosten jälkeen onnistunut, toisaal- la taas palvelujen alasajo tai alasajon uhka on ollut jo heti liitoksen alkuvaiheis- sa varsin ilmeistä. Palveluihin kohdistuvat negatiiviset vaikutukset ovat näky- neet muun muassa kyläkoulujen lakkautuksena, nuorisopalvelujen vähenemi- senä tai toimipisteiden aukioloaikojen supistamisena. Hallintopalvelujen säily- mistä maaseutukunnissa on turvattu monissa kuntaliitoksissa muun muassa monipalvelupisteitä perustamalla. Useissa tapauksissa kuntien ratkaisuihin on kohdistunut yleisen tahtotilan lisäksi taloudellisia paineita tai muita muutosteki- jöitä kuten väestön väheneminen tai uudet liitokset. (Leinamo 2010.)

Pienessä liitoskunnissa sekä maaseudun kylissä palvelujen keskittämistä on tapahtunut jo ennen kuntaliitosta monelta suunnalta. Valtion aluehallinnollisten yksiköiden tai palvelujen määrää on supistettu, vähennetty tai keskitetty jo ennen kuntaliitosta. Maaseutuasukkaat ovat tottuneet hakemaan palveluja vähän kauempaa, kuten suuremmista kirkonkylistä. Leinamon (2010, 210) mukaan palvelujen alasajo on ulottumassa myös kirkonkyltiin.

3.4 Lähipalvelut, saatavuus ja saavutettavuus

Kunta- ja palvelurakennemuutoksessa on asetettu tavoitteita palvelujen laadun ja saatavuuden turvaamiseksi kaikille kuntalaisille. Tavoitteiden toteutumisen yhteydessä on lausuttu lupauksia lähipalvelujen turvaamisesta tulevaisuudessa lähellä käyttäjiä. Itse lähipalvelu –termiä ei ole näissä yhteyksissä kuitenkaan tarkemmin määritelty. Yksi tapa tarkastella lähipalveluja ja maaseudun tai pienessä kylässä asuvien palvelujen saatavuutta on Ilkka Lehtolan palvelujen saatavuuden ympyrämalli (kuva 2).

Malli pohjautuu Graham D. Rowlesin luomaan tilan hierarkia-malliin ja Kuntaliiton esittämään palvelujen saatavuusryhmittymisen sekä palvelujen uudelleen ryhmittymisen malliin. Mallin tarkoituksena on tuoda esille yksilön toiminnallisen tilan hierarkkinen rakenne sekä havainnollistaa palvelujen ja liikkumisen maantieteellisiä liitännäisyyksiä. (Lehtola 2008, 24.)

Kuva 2. Palvelujen saatavuuden ympyrämalli. (Lehtola 2008, 24.)

Lehtolan mallissa koti toimii yksilön toiminnallisen tilan keskiönä. Hän kuvaa kotia yksityisenä, intiiminä ja ulkopuolisilta rajattuna tilana, jonne jokaisella ei ole lupaa tulla, vaan sinne kutsutaan. Samaa yksityisyyden ja ”kutsumisen” linjaa noudattavat kotitilaan lasketut palvelut kuten kotipalvelu, kotisairaanhoido, verkkopalvelut ja omaishoidon tuki. Koti toimii asiakkaan ja avopalvelun työntekijän kohtaamispaikkana. (Lehtola 2008, 24.)

Heti kodista ulos astuttaessa siirrytään kodin lähiympäristön vyöhykkeelle, jota voidaan pitää sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta merkittävänä alueena, varsinkin ikääntyville. Kodin lähiympäristö ei kuitenkaan ole tilana yhtä yksityinen kuin koti, vaan eräänlainen ”valvontavyöhyke”, joka tarjoaa naapuristolle mahdollisuuden arvioida esimerkiksi vanhuksen selviämistä päivittäisistä toiminnoista erilaisten nähtävissä olevien ulkoisten merkkien kautta. (Lehtola 2008, 25.) Esimerkiksi postinkanto kuuluu lähiympäristöön alueelle sijoittuviin palveluihin.

Lähiympäristön vyöhykettä puolestaan ympäröi lähipalvelujen vyöhyke koostuen niistä palveluista, joita jokapäiväisessä elämässä tarvitaan ja joita käytetään toistuvasti, jopa päivittäin. Perusopetus, kirjastoauto, joukkoliikenne, lasten päivähoito, neuvolapalvelut ja lähikauppa tai – posti kuuluvat tähän vyöhykkeeseen. Pienissä kunnissa näitä palveluja on perinteisesti saatu kylästä tai taajamasta ja niiden järjestämisvastuu kuuluu kunnalle. Yksityisistä palveluista kioski, kauppa ja asiamiesposti ovat lähipalveluita. (Lehtola 2008, 25.)

Lähipalvelujen vyöhykettä ympäröi seudullisten palvelujen vyöhyke. Seudullisuus kuvaa kuntarajojen vähäistä merkitystä ihmisten päivittäisessä liikkumisessa. Työssä käydään usein asuinkunnan ulkopuolella. Myös palveluita haetaan muualta, usein työmatkaan tai muuhun liikkumiseen yhdistettynä. Seudulliset palvelut sijoittuvat etäämmälle, joten palveluiden saavuttaminen edellyttää joko oman kulkuvälineen tai julkisen liikenteen käyttöä. Palvelut ovat pääasiallisesti kunnan tai vastaavasti kuntayhtymän järjestämiä ja niihin kuuluvat esimerkiksi lääkärin ja hammaslääkärin vastaanotto, vanhusten laitoshuolto ja pääkirjasto. Yksityisten palveluista tähän vyöhykkeeseen kuuluvat kaupan suurmyymälät ja pankkikonttorit. (Lehtola 2008, 24–25.)

Mallin uloimmalla vyöhykkeellä sijaitsevat laajan väestöpohjan palvelut. Niihin sisältyvät edellä mainittujen palveluiden lisäksi harvemmin käytetyt palvelut kuten erikoissairaanhoidon tai sosiaalihuollon päivystys ja vuodeosastohoito; palvelut, jotka ovat esimerkiksi ikääntyvien terveydenhuollon kannalta merkittäviä. Laajan väestöpohjan palvelut edellyttävät usein vaativaa erityisosaamista, moniammatillista työryhmää tai erityislaitteistoa, jonka vuoksi ne sijoittuvat yleensä maakuntien tai kaupunkien keskustaan. Nimensä mukaisesti nämä palvelut edellyttävät laajaa väestöpohjaa, jolloin palveluiden järjestäjänä toimii yleensä laajan väestöpohjan kuntayhtymä. Yksityisten järjestämiä palveluita tällä vyöhykkeellä ovat esimerkiksi erityiskaupat ja tavaratalot. (Lehtola 2008, 25.)

Malli kertoo myös siitä, kuinka tavoitettavuuden vaatimukset vähenevät aina keskiöstä uloimmalle kehyksille siirryttäessä, sillä uloimpien kehysten palveluja ei yleensä tarvita päivittäin. Vaikka mallissa käytetty lähipalvelu – termi viittakin lähellä oleviin palveluihin, huomioita on, etteivät ne aina sijaitse kävelymatkan

päässä kodista. Lähipalvelujen saavutettavuutta lisää, mikäli asukkaalla on oma auto käytössä tai alueella on toimivat joukkoliikennepalvelut. Maaseudulla kuitenkin yleinen suuntaus on, että joukkoliikennepalvelut ovat autoistumisen ja väestön vähenemisen myötä supistuneet. Myös ihmisten erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat lähipalvelujen saavutettavuuteen. Mikäli henkilöllä on hyvät mahdollisuudet liikkumiseen, tavoittaa hän etäämmälläkin sijaitsevat palvelut. Toisaalta heikot liikkumismahdollisuudet estävät palvelujen tavoitettavuutta läheisemmälläkin alueilla. Näin ollen lähipalveluja ei voida mitata pelkästään etäisyyksien perusteella, vaan keskeiseksi nousee enemmänkin se, miten hyvin palvelut ovat saavutettavissa. (Lehtola 2008, 25.)

Palvelujen saavutettavuus koostuu asukkaan itsensä, asumisen ja palvelutarjonnan antamien mahdollisuuksien sekä alueellisiin, hallinnollisiin ja sosiaalisiin ominaisuuksiin liittyvästä kokonaisuudesta. Saavutettavuuteen vaikuttavat muun muassa ihmisten arvot ja asenteet, asuinpaikan ja palvelutarjonnan sijainti sekä aukioloajat, joukkoliikenteen toimivuus, kunnan laajuus, ihmisten sosiaaliset verkostot ja kimpakyytimahdollisuudet. (Rehunen ym. 2013, 16.)

Palvelujen saavutettavuus ja saatavuus liittyvät hyvin läheisesti toisiinsa. Mikäli palvelu on saatavilla, mutta ihmisten ulottumattomissa, voidaan katsoa, ettei palvelua oikeastaan edes ole olemassa. (Wuori 2013, 39.) Saavuttaakseen palvelun, ihmisellä tulee olla riittävät taloudelliset resurssit käyttääkseen sitä. Saavutettavuuteen vaikuttavat henkilökohtaiset arviot siitä, kuinka hyvin palvelu koetaan saavutetuksi. (Ponnikas ym. 2011, 24-25.)

3.5 Maaseudun palveluasiointin muutostekijöitä

Kysymykset palvelujen saavutettavuudesta koskettavat tällä hetkellä monin osin maaseutua. Palvelujen saavutettavuuteen vaikuttavat lähipalvelujen sijainnin ja saatavuuden lisäksi muun muassa väestön väheneminen ja ikääntyminen, yhdyskuntarakenteen hajautuminen, tekniikan kehitys sekä ilmastonmuutos ja energian hinta. (Lehtola ym. 2012, 22-24).

Maaseudulla väestön väheneminen näkyy palvelua tarvitsevien asiakasmäärien supistumisena sekä palveluverkon harventumisena. Muutos kohdistuu erityisesti ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun alueille, kaupungin läheisen maaseudun alueilla väestö on puolestaan kasvanut voimakkaasti. (Alueet esitellyt kohdassa 4.1.)

Sisäinen muuttoliike muuttaa väestörakennetta. Nuorten ja hyvin koulutetun väestön muutto suuntautuu usein maaseudulta pois päin. Hyvätuloisten veronmaksajien määrän vähentyminen on supistanut julkisten palvelujen järjestämisen tulopohjaa. Työikäisten osuuksien pientymisen ja ikääntyvien osuuksien kasvun myötä ovat sekä palvelutarpeet että taloudelliset paineet kasvaneet. Kyläkouluja kuin muitakin kouluja on lakkautettu, ja koulujen oppilaat siirtyvät koulukuljetusten piiriin. (Lehtola ym. 2013, 22.)

Väestön ikääntyminen sekä lisää että vähentää palvelujen saavutettavuutta maaseudulla. Entistä terveemmät ja hyväkuntoisemmat ikääntyneet luovat palvelutarvetta ja kysyntää liikkuessaan ja käyttäessään palveluja itsenäisesti. Kysynnän voimistuminen vaikuttaa palvelujen kannattavuuteen ja sitä kautta edistää esimerkiksi maaseutualueiden kulttuuripalvelujen saatavuutta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve sekä liikkumiseen tarvittavan avun määrä lisääntyy väestön ikääntyessä. (Lehtola ym. 2013, 22.)

Yhteiskunnan palveluvaltaistuminen lisää maaseudun elinkeinomahdollisuuksia. Kulutuksen ja erikoispalvelujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntä kasvaa suurten ikäluokkien vanhetessa. Kolmatta sektoria ja yksityisyrittäjiä tullaan tarvitsemaan sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina. Kasvua hillitsee kuitenkin palvelujen keskittämiseen ja uudelleenjärjestelyyn liittyvät toimet, jonka vuoksi esimerkiksi syrjäisempien alueiden palvelutarjonta saattaa heiketä. Lisääntyvän maaseutumatkailun myötä muidenkin elinkeinopalvelujen kysyntä kasvaa, joka puolestaan lisää vakituisten asukkaiden palvelujen saavutettavuutta. (Lehtola ym. 2013, 23.)

Tekniikan kehitys lisää palvelujen saavutettavuutta, kun osa asioinnista voidaan hoitaa tietoverkoston kautta. Kehitys lisää myös etäkoulun ja etätöiden mahdolli-

suuksia maaseudulla. Tekniikan hyödyntäminen edellyttää kuitenkin toimivaa tietoverkostoa sekä osaamista. Vaikka tekniikkaa voidaan käyttää arjen apuna, ei liikkuminen kuitenkaan vähene. Ihmisillä on halu lähteä liikkeelle ja hoitamaan asioita fyysisesti paikan päälle. (Lehtola ym. 2013, 23.) Ilmastonmuutoksen ja energian hinnan kasvun myötä liikennejärjestelmät ja kulkuneuvot tulevat muuttumaan yhä ekologisempaan ja päästöttömään suuntaan (Lehtola ym. 2013, 24.)

Maaseudun toimintaympäristöissä tapahtuvat muutokset vaikuttavat siihen missä asioidaan, mitä palveluja mistäkin paikasta haetaan ja kuinka usein? Kauppalpalvelut ja julkiset palvelut kuuluvat useimmin käytettyjen palvelujen piiriin. Mikäli muutoksia näissä palveluissa tapahtuu, vaikuttavat ne eniten ihmisten jokapäiväiseen elämään. (Lehtola ym. 2013, 25.)

4 ASUMISEN JA LIIKKUMISEN ARKEA MAASEUDULLA

4.1 Erilaiset maaseututyypit

Maaseutualueiden kolmijaossa Suomen kunnat on jaettu kaupunkialueisiin ja maaseutualueeseen. Maaseutualueet on jaettu *kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun*. Kansallisen maaseutualueiden kolmijaon taustalla on OECD:n ja EU:n tekemä maaseudun kolmijaoko. Kolmijaon tarkoituksena on toimia kansallisen maaseutupolitiikan työkaluna. (Ponnikas ym. 2011,9.)

Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaimmat kehitysedellytykset. Siellä asuvilla on mahdollisuus käydä työssä läheisissä kaupungeissa. Monipuoliset lähimarkkinat suosivat niin maatalousyrittäjiä kuin muita yrittäjiä. Kaupunkien läheinen maaseutu on lapsiperheiden suosimaa aluetta ja usein muuttovoittoista, joka tukee kuntien taloudellisia mahdollisuuksia investointien tekemiseen ja monipuolisten palveluiden järjestämiseen. Hyvinvoinnin taso on maan parasta. Ympäristön kannalta kaupunkien läheinen maaseutu on haasteellisin: sujuvan joukkoliikenteen järjestämiseen ja toimivan yhdyskuntarakenteen toteuttamiseen on kiinnitettävä huomiota liikennepäästöjen hillitsemiseksi. (Ponnikas ym. 2011, 9.)

Ydinmaaseudun aluetta ilmentää alkutuotannon vahva osuus ja paikka paikoin esiintyvät teollisuuden keskittymät. Erikoistuneimmista alkutuotannon keskittymisistä sikatalous, turkistarhaus, lasinalusviljely ja siipikarjatalous sijoittuvat ydinmaaseudulle. Maataloudessa tapahtuvien rakennemuutosten vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin juuri tämän alueen kuntien elinkeinorakenteeseen. Ydinmaaseudun kunnat ovat sijoittuneet pääasiallisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen ja niiden läheisyydessä on monia kooltaan keskisuuria keskuksia. Ydinmaaseudun kuntakeskuksien toiminnot ovat monipuolisia sekä useimmat kylät elinvoimaisia. (Ponnikas ym. 2011, 9.)Tämän tutkimuksen kohdealueet Mynämäki ja Pöytyä kuuluvat ydinmaaseutuun.

Harvaan asuttua maaseutua uhkaa huonon kehityksen kierre, jossa maatalous vähenee eikä uusien työpaikkojen määrä riitä korvaamaan perinteisinä pidettyjen työpaikkojen poistumaa. Väestörakenne vääristyy nuorten muuttaessa pois ja ikääntyvien määrän lisääntyessä. Palvelut kaikkoavat ja kuntien talous on tiukoilla. Harvaan asutun maaseudun kunnista suurin osa sijoittuu Itä- ja Pohjois-Suomeen, jossa luonnonolosuhteet (kasvukauden lyhydestä ja muista luonnon reunaehdoista johtuen) eivät tue alkutuotannon kehittymistä. Harvaan asutulla maaseudulla on kuitenkin teollisuus- ja kaupallisen alan kilpailukykyisiä yrityksiä, matkailun ja kaivostoiminnan kehittämiseen keskittyneitä paikkakuntia sekä elinvoimaisia kyliä. (Ponnikas ym. 2011, 9.)

Maaseudun kolmijaon luokitus (kuva 4.) pohjaa vuoden 2005 kuntarakentamiseen, jolloin kunnat olivat alueeltaan pienempiä. Viimeaikaisten kuntaliitosten myötä tarkkuus on heikentynyt ja uusia paikkatietoon pohjautuvia luokitusmalleja ollaan kehittämässä. Yhden kunnan alue voi nykyisin muodostua useammasta kolmijaon luokitusta vastaavasta maaseutualueesta. (Ponnikas ym. 2014, 10.) Vaikka kolmijako on osittain vanhentunut, se kuvaa hyvin Suomen maaseutualueiden moninaisuutta ja maaseutualueisiin sisältyviä arkielämän haasteita ja mahdollisuuksia.

asutusalueiden asukkaat hankkivat arjessaan tarvittavat palvelut työmatkojen varrelta. Arjessa tarvittavat ostokset tehdään kuntakeskuksista tai kaupungeista. (Ponnikas ym. 2011, 25; Lehtola ym. 2013, 31.)

Maaseudun merkityksen muuttumisen lisäksi muutoksia on tapahtunut asukasrakenteessa. Vapaa-ajan asuntojen määrä on viime vuosikymmenten aikana lisääntynyt. Yhä suurempi osa maaseutualueiden asukkaista on vapaa-ajan asukkaita. Puhutaan myös monipaikkaisuudesta. Vapaa-ajan asunnoissa vieteään yhä enemmän aikaa ja sieltä käsin voidaan tehdä etätöitä. Töitä tehdään yhä useammin myös vapaa-ajalla. (Ponnikas ym, 2011, 25.) Maaseutualueilla asuu yhteensä 1,66 miljoonaa asukasta ja alueena se kattaa 95 prosenttia koko Suomen pinta-alasta. (Ponnikas ym. 2014, 16).

Maaseudulta haetaan elämisen ja asumisen laatua. Sen parhaimpina ominaisuuksina pidetään ympäristön tarjoamaa turvallisuutta, viihtyisyyttä ja omaa rauhaa. Lisäksi nähdään, että maaseutu tarjoaa enemmän vapautta omien valintojen tekemiselle. Enemmän tilaa vaativia harrastuksia tai tuotantotiloja edellyttävää pienyrittäjyyttä voidaan toteuttaa oman kodin pihapiirissä. Maaseutu tarjoaa kaupunkia luontevamman ympäristön omien yksilöllisten ekologisten ja elämäntapojen toteuttamiselle sekä omavaraistalouden kokeilemiselle. (YTR 2007, 14-15.)

Yhteisöllisyyttä pidetään yhtenä maaseutuasumisen parhaina puolina. Sen sijaan julkisten palvelujen ja erityisesti lääkäri- ja terveyskeskuspalvelujen heikko saavutettavuus sekä infrastruktuurin rapistuminen aiheuttavat maaseutuasukkaissa tyytymättömyyttä. Näistä huolimatta maaseudulla viihdytään. Peräti 90 prosenttia maaseudun asukkaista kokee asuinympäristönsä viihtyisäksi. (Ponnikas ym. 2014,180.)

Maaseudulle ei hakeuduta hyvien ja läheltä saatavien palvelujen vuoksi. Ihmiset ovat muuttopäätöstään tehdessään tietoisia maaseudun suppeammasta palvelutarjonnasta. Maaseudulla palvelukeskukset muodostuvat kirkonkylistä sekä aiemmin itsenäisen kunnan tai uuden kunnan kuntakeskuksista. Kaupunkien alueilla palvelukeskuksia ovat keskustat sekä alue- ja lähiökeskukset. Jokapäi-

väisessä elämässä yleisimmin käytettyjen palvelujen saatavuutta tarkisteltaessa kaupunkien keskusta-alue vastaa parhaiten arjen vaatimukseen, sillä sieltä löytyvät kaikki tarvittavat palvelut. Maaseudulla on eniten pieniä kuntatason palvelukeskittymiä, joiden palvelutarjonta on kaupunkikeskustoja suppeampi, mutta niistä löytyvät suuri osa yleisesti käytetyistä palveluista. Maaseutuasukkaat asuvat usein keskimääräisesti 7,1 kilometrin päässä lähimmästä kuntatason palvelukeskittymästä. (Rehunen & Vesala 2012, 54.)

Pitkien etäisyyksien sekä heikkojen julkisten palvelujen vuoksi maaseudulla tarvitaan omaa autoa, useimmista talouksissa jopa kahta. (Ponnikas ym. 2011, 80). Autoa tarvitaan myös työssäkäyntiin. Maaseudulta pendelöidään eli käydään työssä oman kunnan ulkopuolella. Kaupunkien läheisellä maaseudulla pendelöinti on korkeinta. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun asukkaista useimmat työskentelevät omalla alueellaan, työmatkojen pituus on kasvanut kuitenkin näillä alueilla eniten. Pitkien matkojen osuus on korkeinta kaupunkien läheisellä maaseudulla. Työmatkojen keskipituudet ovat kaikilla maaseutualueilla ovat melko tasaisia, noin 16 kilometrin luokkaa. (Ponnikas ym. 2011, 47-48.)

4.3 Liikkumisen edellytyksiä ja rajoituksia

Maaseudun huonon joukkoliikenteen vuoksi, oman auton käyttö on joustavin tapa liikkumiselle. Autoilevat pääsevät palvelujen luokse pidemmänkin matkan takaa vaivattomammin kuin ne, jotka eivät omista autoa tai joiden taloudessa ei ole muita autoilevia.

Heikommassa asemassa ovat, joiden käytössä ei ole omaa autoa ja liikkumistarpeet eivät kohtaa julkisten liikenneyhteyksien kanssa. Tähän ryhmään kuuluvat pienituloiset, nuoret, naiset, vammaiset ja ikäihmiset (Lehtola 2007, 76; Lehtola 2008, 27.)

Kunta on velvoitettu järjestämään reuna-alueiden tai riittävän etäisyyden päässä koulusta asuville lapsille ja nuorille kuljetuksen kouluun. Linja-autokuljetuksin

järjestetty koulukuljetus palvelee myös alueen muita asukkaita. Ikäihmisten pääsyä palveluiden äärelle turvataan erilaisilla kutsutakseilla tai palvelulinjoilla.

Ilkka Lehtola (2008) on tutkimuksessaan jakanut liikkumisen fyysisten, toiminnallisten ja yhteisöllisten rajoitteiden ja mahdollisuuksien mukaan. Fyysiset rajoitteet vaikeuttavat esimerkiksi ikäihmisten liikkumista maaseudulla. Pakkasilla, liukkailla tai helteisillä keleillä on rajoittava vaikutus ikäihmisten liikkumiseen. Sairaus ja liikuntarajoitteisuus puolestaan heikentää mahdollisuutta käyttää julkista liikennettä. Ikääntyessä ajokortista saatetaan joutua luopumaan, jolloin itsenäinen liikkuminen heikkenee. Myös huonokuntoiset tiet tai teiden kapeus lisätä onnettomuusriskiä ja sitä kautta rajoittaa liikkumista. (Lehtola 2008, 145.)

Maaseudun nuorilla on usein käytössään ajokortti, joka mahdollistaa nuorten itsenäisen liikkumisen. Usein yhdessä taloudessa on useampia autoja, mikä puolestaan mahdollistaa sen, että puoliset pääsevät liikkumaan omien tarpeiden mukaisesti, toisistaan riippumatta. Ikäihmiset ovat aktiivisia oman auton ja julkisen liikenteen käyttäjiä. Ikäihmiset myös liikkuvat aiempaa pidempään ja useammin. (Lehtola 2008, 45.)

Toiminnallisia rajoitteita liikkumiselle tekevät erilaisten matkaketjujen hankaluus, kun saman matkan aikana saatetaan joutua käyttämään erilaisia kulkumuotoja. Linja-autolla voidaan päästä esimerkiksi kuntakeskukseen asioimaan, mutta lähin linja-autopysäkki saattaa sijaita kilometrien päästä kodista, jolloin pysäkillä tulee liikkua esimerkiksi kävellen tai pyörällä. Loma-aikoina julkisen liikenteen vuorot vähenevät entisestään, mikä vähentää autottomien liikkumismahdollisuuksia. Lisäksi julkisen liikenteen kulkuun liittyy se ongelma, että se harvoin vastaa aikatauluiltaan ihmisten liikkumistarpeisiin. (Lehtola 2008, 145.) Vuoroja saattaa kulkea vain harvoin ja vuorojen väli saattaa muodostua yksittäisen henkilön ja asiointitarpeiden vuoksi liian pitkäksi.

Liikkumisen mahdollisuuksia maaseudulla voidaan lisätä kimppekyydeillä. Samalla autojen bensinikulut pienenevät ja yksityisautoilijoiden määrä vähenee, joka puolestaan vähentää liikenteestä syntyvien päästöjen määrää. Maaseudun

liikkuvat palvelut puolestaan vähentävät yksittäisen ihmisten tarvetta liikkua palvelujen luokse. (Lehtola 2008, 145.)

Erilaiset yhteisöllisyyteen liittyvät rajoitteet ja mahdollisuudet vaikuttavat maaseudulla liikkumiseen. Työikäisten väestön poismuutto saattaa heikentää mahdollisuuksia saada yhteisöllistä tukea liikkumiseen. Lisäksi tietynlaiset ihanteet voivat estää yhteisöllisen tuen käyttöä. Näkemyksenä saattaa olla, että ihmisen tulee tulla toimeen omillaan. Toisaalta yhteisöllisyys myös lisää mahdollisuuksia liikkumiseen. Sukulaiset saattavat tarjota taloudellista apua esimerkiksi taksiluihin tai luontevaksi muodostunut yhteisöllisyys tukee muilla tavoin autottomien liikkumista. (Lehtola 2008, 145.)

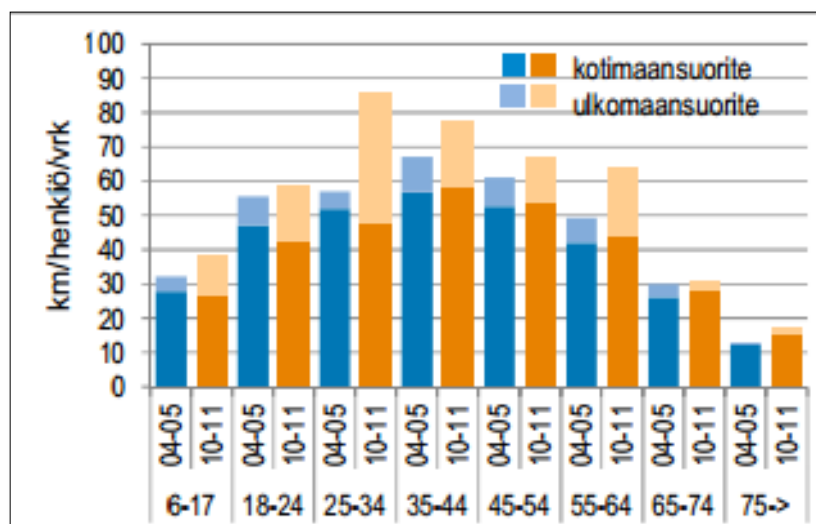
4.4 Eri-ikäiset liikkujat

Liikkumiseen vaikuttavat elinympäristön tuomien rajoitteiden ja mahdollisuuksien lisäksi jokaisen henkilökohtaiset tarpeet ja elämänvaiheet.

Ihmisten liikkumistarpeita selvittäneen tutkimuksen (Kivari ym. 2006, 13-14.) mukaisesti liikkuminen muovautuu yksilön elämään liittyvien tarpeiden, toimintojen sijoittumisen, liikennejärjestelmän ja yhteiskunnan arvojen, asenteiden ja normien mukaisesta kokonaisuudesta. Harvemmin liikkumisen taustalla on itse liikkumiseen tai liikkumistarpeisiin liittyvät tavoitteet, vaan tarve liikkumiselle tulee ihmisten jokapäiväisten toimien suorittamisen kautta.

Asuin- ja työpaikan sijainti, harrastukset, ostospaikat sekä ystävien ja tuttavien tapaaminen määrittävät pitkälti sen, miten paljon, millä keinoin ja mihin aikaan liikkuminen tapahtuu. Eroja ihmisten liikkumisen ja liikkumistarpeiden välille syntyy yksilöllisistä tekijöistä. Tarpeiden muodostumiseen ja suuntautumiseen vaikuttavat muun muassa yksilön ikä, elämänvaihe, perhekoko, sukupuoli, asuimuoto, elämäntavat, arvot ja fyysiseen liikkumiskykyyn liittyvät tekijät. Lisäksi yksilön talouteen ja aikaan liittyvät resurssit sekä liikennejärjestelmien toimivuus ohjaavat ihmisten liikkumista. (Kivari ym. 2006, 14.)

Eri elämänvaiheisiin liittyvät liikkumistarpeet näkyvät ihmisten matkasuoritteissa eli yhden henkilön vuorokauden aikana kulkemissa matkoissa. Iän karttuessa matkasuoritteet nousevat kunnes lähtevät laskuun sen mukaisesti mitä iäkäämmiksi tullaan. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Eri ikäisten suomalaisten kotimaan ja ulkomaan matkojen suoritteet vuosina 2004-2005 ja 2010-2011. (HLT 2010-2011, Liikkuminen eri elämänvaiheissa, faktakortti)

Kivarin, Kiiskilän, Heltimön ja Rönkän (2006) tutkimuksessa liikkumistarpeet eri elämänvaiheisiin perustuen jakautuvat lapsiin ja nuoriin, perhe- ja työsidonnaisiin, perhesidonnaisiin, työsidonnaisiin ja riippumattomiin. Lapsilla ja nuorilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita lapsia. Perhe- ja työsidonnaisten ryhmään kuuluvat henkilöt, jotka ovat käyvät töissä ja joiden perheessä on alla 13-vuotiaita lapsia. Perhesidonnaisilla on alle 13-vuotiaita lapsia, mutta henkilö ei ole osakekokopäiväisessä työsuhteessa, eikä opiskele. Työsidonnaisten ryhmään kuuluvat opiskelevat tai käyvät työssä vakituisesti, eikä perheeseen kuuluu alle 13-vuotiaita lapsia. Riippumattomien ryhmällä tarkoitetaan henkilöitä, joilla ei ole alla 13-vuotiaita lapsia, eivätkä henkilöt opiskele tai ole työssä eläkkeen tai työttömyyden vuoksi. (Kivari ym. 2006, 21.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perhe- ja työsidonnaisten, työsidonnaisten ja riippumattomien liikkumista. Perhe- ja työsidonnaisten liikkuvat aktiivisesti. Liikkumista kertyy noin 70 kilometriä vuorokaudessa. Noin puolet perhe- ja työsi-

donnaisten liikkumisesta on opiskeluun tai työhön liittyvää. Pääasiallisena kulkutapana toimii oma auto. Perhe – ja työsidonnaisista noin 70 prosenttia kuuluu joukkoliikenteen satunnaiskäyttäjiin eli he käyttävät palvelua harvemmin kuin kerran kuukaudessa. (Kivari ym. 37-38.)

Työsidonnaiset kuuluvat myös aktiivisesti liikkuviin. Työsidonnaiset liikkuvat keskimäärin noin 60 kilometriä vuorokaudessa. Työhän tai opiskeluun liittyvää liikkumista kertyy kolmannes liikkumisesta, yli puolet liikkumisesta syntyy vapaa-aikaan liittyvistä toiminnoista. (Kivari ym. 2006, 48-49.)

Riippumattomat ovat vähiten aktiivinen liikkujaryhmä. Omaa autoa ja joukkoliikennettä käytetään liikkumiseen muita ryhmiä vähäisemmin. Sen sijaan kävelyä ja pyöräilyä käytetään tässä ryhmässä muita useammin. Riippumattomat liikkuvat keskimäärin 30 kilometriä vuorokaudessa. Liikkuminen koostuu pääasiassa vapaa-ajanmatkoista sekä ostos – ja asiointimatkoista. (Kivari ym. 2006, 55-56.)

Edellä mainitun liikkumistarpeita selvittävän tutkimuksen lisäksi tietoa suomalaisten liikkumisesta on kerätty liikenne– ja viestintäministeriön teettämällä henkilöliikennetutkimuksella (HLT), jota on tehty vuodesta 1974 lähtien. Tutkimus toteutetaan joka kuudes vuosi valtakunnan laajuisena Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Viimeisin henkilöliikennetutkimus on vuodelta 2010 - 2011 ja se pohjautuu noin 20 000 henkilön otokseen. Tutkimus antaa tietoa yli 6 vuotta täyttäneiden suomalaisten kulkutavoista, matkojen tarkoituksesta sekä henkilöliikenteen alueellisista, väestöryhmittäisistä ja ajallisista eroista. (HLT 2010 -2011.)

Tutkimuksen mukaan suomalaiset liikkuvat kotimaassaan keskimäärin 41 kilometriä vuorokautta kohden. Keskimääräisestä matkasuoritteesta eli yhden henkilön vuorokauden aikana kulkemasta kilometrimäärästä valtaosa (72 %) kuljetaan henkilöautolla. Noin viidesosa (19 %) kulkemisesta tapahtuu julkisella liikennevälineellä. Loppu kulkeminen tapahtuu muun yksityiseen liikkumisen tai kevyen liikenteen keinoin. (HLT 2010 – 2011, 12.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimustehtävät

Kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseen liittyvät keskustelut ovat käyneet vilkkaana jo useamman vuoden ajan. Aihetta voisi kuvata jopa kuumaksi perunaksi. Vuodesta 2005 alkaneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen myötä maassamme alkoi suuri kuntaliitosten aalto, jonka myötä kuntien määrä on vähentänyt liki neljänneksellä. Kuntaliitostutkimukset ovat tulleet entistä ajankohdaisemmiksi ja kiinnostavammiksi.

Aiempiä vuosikymmeniä tarkastellessa kuntaliitostutkimukset ovat keskittyneet enemmän hallinnollisiin ja taloudellisiin näkökulmiin. Viimeisen vuosikymmenen aikana näkökulmat ovat suuntautuneet enemmän kohti kuntalaista ja pehmeämpiä aihealueita. Paikallinen identiteetti, lähidemokratia ja kuntalaisten kokemukset kuntaliitoksista ovat alkaneet herättää mielenkiintoa. Myös tässä tutkimuksessa katse kiinnittyy kuntalaiseen ja kuntalaisen arkeen; palvelujen käyttöön ja liikkumiseen.

Työn taustalla vaikuttaa Ilkka Lehtolan (2008) Matka maalta markettiin - tutkimus, joka käsittelee kunta- ja palvelurakenteissa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia liikkumiseen itäsuomalaisella maaseudulla. Tutkimuksessa kuvataan tutkimuksen kohdekuntia ja niiden historiaa sekä kuntaliitoksen vaikutuksia reuna-alueiden palveluihin ja liikkumiseen. Tutkimukseen on haastateltu eri elämäntilanteissa olevia maaseutuasukkaita, joiden elämää maaseudulla, palvelujen käyttöä sekä arjen liikkumista, on kuvattu tapauskertomusten kautta. (Lehtola 2008.)

Lehtolan (2008) tutkimus innoitti Varsinais-Suomen Kylät ry:n kyläasiamies Tauno Linkorantaa, joka näki, että samankaltainen tutkimustieto palvelisi myös maaseutua ja kuntia Varsinais-Suomen alueella. Päätös opinnäytetyön tilaamisesta Turun ammattikorkeakoulusta tehtiin Varsinais-Suomen Kylät ry:n hallituksen kokouksessa syksyllä 2010. Kuntaliitos, palvelut, liikkuminen ja arjen

sujuvuus olivat teemoja, jotka tukivat samoihin aikoihin Varsinais-Suomen Kylät ry:ssä laadittua paikallisen kehittämisen ohjelmaa –Sujuvan arjen maaseutua 2010 – 2015. Tämä opinnäytetyö on kirjattu edellä mainitussa ohjelmassa osaksi Varsinais-Suomen Kylät ry:n toteuttamistoimenpiteitä.

Koska olin ollut keväällä 2010 harjoittelijana Varsinais-Suomen Kylät ry:llä ja sitä myötä kiinnostunut entisestään maaseudun kehittämiseen liittyvistä teemoista, vaikutti ”*Arjen Matkaa Maaseudulla*” –opinnäytetyö luontevalta sekä omaa ammatillisuuttani tukevalta ratkaisulta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ollut tutkia eri-ikäisten maaseutuasukkaiden arjen liikkumista kuntaliitoksen jälkeen. Työn keskeisenä tutkimustehtävänä on ollut löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mistä maaseutuasukkaan arjen liikkuminen koostuu; mitä palveluja käytetään, mistä palvelut haetaan ja millä keinoin?
2. Mitä muutoksia kuntapalveluissa tapahtui kuntien yhdistymisen myötä?
3. Onko ihmisten liikkuminen tai liikkumistarve muuttunut kuntaliitoksen jälkeen?
4. Ovatko mahdolliset muutokset liikkumisessa tai liikkumistarpeissa sidoksissa kuntaliitokseen?

5.2 Tutkimuksen kohdealueet ja ryhmät

Tutkimuksen kohdealueen kriteerinä oli kuntaliitos. Koska tutkimuksen tilaajana toimi Varsinais-Suomen Kylät ry, oli luonnollista, että kuntien tulisi sijaita Varsinais-Suomessa. Lisäksi huomiota haluttiin kiinnittää siihen, ettei kuntien yhdistymisestä olisi liian pitkä aika, vaan yhdistyminen olisi tapahtunut maksimissaan viisi vuotta ennen tämän tutkimuksen aloitusta.

Koska tutkimuksessa oli tarkoituksena haastatella kuntien asukkaita, nähtiin ajallinen rajaus tiedon luotettavuuden kannalta merkitykselliseksi. Uskottiin, että kuntalaiset muistaisivat mahdolliset muutokset palvelujen ja liikkumisen suhteen sitä paremmin, mitä vähemmän aikaa kuntaliitoksesta olisi.

Tutkimuksen kohdealueiksi valittiin Mynämäki ja Pöytyä. Valintaan päädyttiin Varsinais-Suomen Kylät ry:n hallituksen kokouksessa käytyjen keskustelujen myötä. Tutkimukseen on haastateltu kuntien viranomaisia ja luottamushenkilöitä sekä kuntaliitoksessa pienemmän kunnan maaseutualueiden asukkaita. Työn kohdealueet ja kohderyhmät on esitelty alla tarkemmin.

Pöytyä

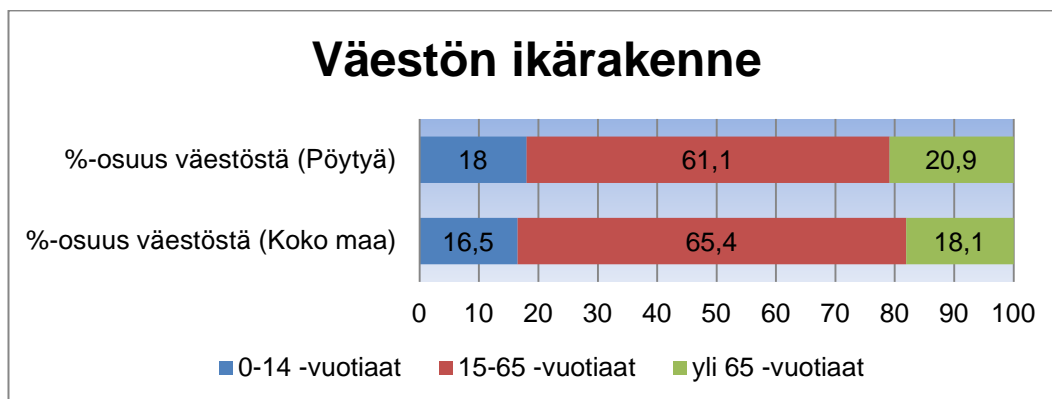
Pöytyän kunta sijaitsee Varsinais-Suomessa, reilut 40 kilometriä Turusta koilliseen. Pöytyän kautta kulkee kaksi suurempaa liikenneväylää, joista toinen on Turku-Tampere valtatie numero 9 ja toinen Aurasta Huittisiin kulkeva kantatie numero 41. Kunnan läpi virtaa kaksi jokea. Aurajoki koristaa maisemaa niin sanotun vanhan Pöytyän alueella. Entisen Karinaisten kunnan alueen lävitse virtaa Tarvasjoki. Kunnan maapinta-ala on 750 neliökilometriä, jonka lisäksi kuntaan kuuluu vesipinta-alaa noin 24 neliökilometrin suuruudelta. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 118-119.)

Kuva 4. Pöytyän kunnan sijainti Varsinais-Suomessa. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 118.)

Kunnassa asui vuoden 2011 lopussa 8474 asukasta. Kunnan asukkaista kolme viidesosaa oli 15 - 65 -vuotiaita, hieman yli viidesosa oli yli 65 vuotta täyttäneitä

ja hieman alle viidesosa alle 14 -vuotiaita (Kuvio 4). Pöytyällä väestörakenne poikkesi maan keskiarvosta, sillä kunnan sekä yli 65 -vuotiaiden että alle 14-vuotiaiden osuus väestöstä ovat korkeammat kuin vuonna 2011 koko maassa keskimäärin. (Tilastokeskus 2011 a.)

Kuvio 5. Pöytyän väestön ikärakenne vuonna 2011 (Tilastokeskus 2011a)

Kunnan työttömyysaste oli vuonna 2011 kahdeksan prosenttia. Vuoden 2009 tietoihin perustuen Pölytän kunnassa oli yhteensä 2813 työpaikkaa. Hieman yli puolet työpaikoista oli palvelujen työpaikkoja, noin kolmasosa jalostuksen ja hieman alle kuudesosa alkutuotannon työpaikkoja. Muiden toimialtaan tuntemattomien työpaikkojen osuus kunnassa oli reilun prosentin luokkaa. Kunnan suurimmat yksityiset työnantajat ovat Hydoring oy, joka valmistaa hydraulisylinterejä ja voimayksiköitä, Metsäliiton Kyrön Saha ja Nauticat Yachts Oy. (Tilastokeskus 2011 a; Pöytyän kunta.)

Vuoden 2009 lopussa Pöytyällä oli 3571 oli työssäkäyvää asukasta. Työssäkäyvistä asukkaista lähes puolet (noin 48 prosenttia) pendelöi, eli kävi työssä asuinkuntansa rajojen ulkopuolella. Kunnan virallinen pendelöinti prosentti, joka kuvaa 15 vuotta täyttäneiden pendelelövien osuutta väestöstä, oli vuonna 2009 24,75 prosenttia. Naapurikuntiin verrattuna kunnan pendelöinti prosentti oli alhainen. Ainoastaan Kosken kunnassa 15 vuotta täyttäneiden pendelövien osuus työssäkäyvistä oli alhaisempi kuin Pöytyällä. Varsinais-Suomen maakuntaan verrattuna kunnan pendelöinti prosentti oli keskiluokkaa. (Tilastokeskus 2011 a; Varsinais-Suomen liitto 2009, 119.)

Mynämäki

Mynämäki sijaitsee Varsinais-Suomessa noin 30 kilometrin päässä Turusta. Kunnan lävitse kulkee maantie 192 eli Kustavintie sekä valtatie 8. Kunnan kokonaispinta-ala on noin 540 neliökilometriä. Pinta-alasta hieman yli 16 neliökilometriä on vesipinta-alaa. Mynämäen naapurikuntia ovat Aura, Eura, Laitila, Masku, Nousiainen, Pöytyä, Rusko, Taivassalo ja Vehmaa. (Mynämäen kunta.)

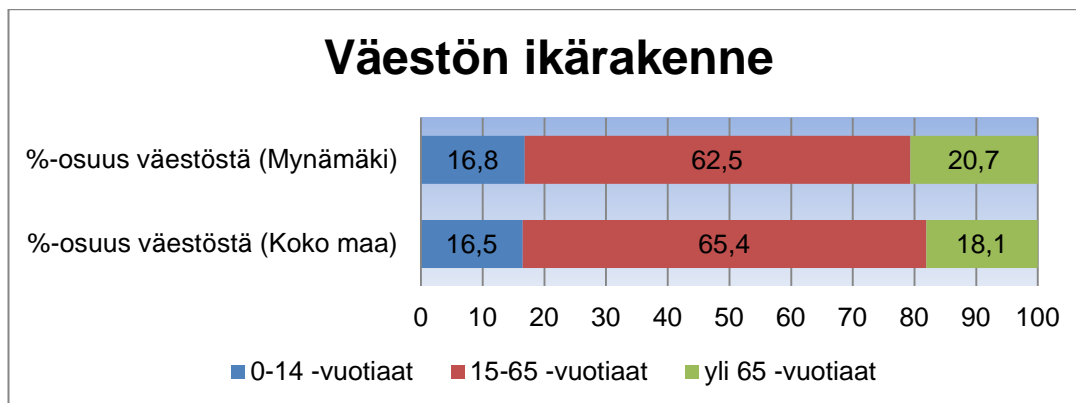

Kuva 5. Mynämäen sijainti Varsinais-Suomen maakunnassa. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 88.)

Mynämäellä on toinen nimi, Virmo. Kirkonkirjojen mukaan ensimmäinen maininta Virmon seurakunnasta on vuodelta 1309. Mynämäki puolestaan ilmentui ensimmäisiin virallisiin asiakirjoihin vuonna 1567. Karjalan TL sekä Mietoinen ovat olleet aiemmin Mynämäen kappelikuntina, joista ne ovat irrottautuneet myöhemmin; Mietoinen omaksi kappeliseurakunnaksi vuonna 1865 ja Karjalan TL itsenäiseksi seurakunnaksi vuonna 1920. Yhden ympyrän voidaan katsoa sulkeutuneen, sillä Karjalan TL yhdistyi Mynämäkeen vuonna 1977 ja Mietoinen 30 vuotta myöhemmin vuonna 2007. (Varsinais-Suomen liitto 2009, 89.)

Vuonna 2011 Mynämäessä asui 8044 asukasta. Kunnan asukkaista vajaa viidesosa on alle 14 -vuotiaita, reilut kolme viidesosaa 15 – 65 –vuotiaita ja hie-

man yli viidesosa yli 65 –vuotiaita (Kuvio 5). Kunnan ikääntyvien eli yli 65 -vuotiaiden suhteellinen osuus oli koko maan keskiarvoa korkeampi. (Tilastokeskus 2011b.)

Kuvio 6. Mynämäen väestön ikärakenne vuonna 2011 (Tilastokeskus 2011b)

Kunnan työttömyysaste oli vuonna 2010 8 prosenttia. Vuonna 2009 kunnassa oli yhteensä 2120 työpaikkaa ja 3479 työssäkäyvää asukasta. Mynämäen työssäkäyvistä asukkaista reilu enemmistö (55 prosenttia) pendelöi. Loput työssäkäyvät asukkaat työskentelivät oman kunnan alueella. Kun kunnan pendelöintiä tarkastellaan 15 vuotta täyttäneiden suhteen, vuoden 2009 pendelöintiä prosentti laskee 29,5 prosenttiin. Kunnan pendelöintiä prosentti on maakunnan keskiarvoa korkeampi. (Tilastokeskus 2011b.; Varsinais-Suomen liitto 2009, 119.)

Mynämäen kunnan työpaikoista (2009) 17,5 prosenttia sijoittui alkutuotantoon, 22 prosenttia jalostukseen, ja suurin osa 58,5 prosenttia palvelutuotantoon. Muiden toimialojen tai toimialaltaan tuntemattomien työpaikkojen osuus kunnassa oli vajaat 2 prosenttia. Mynämäen suurimmat yksityiset työnantajat ovat Oy Kongskilde Juko Ltd, Steel Master Finland Oy, Veraisen Leipomo Oy ja Kopnepaja Timeka Oy. (Tilastokeskus a.; Varsinais-Suomen liitto 2009, 90.)

Kohderyhmät

Työssä tarkastellaan eri iässä ja elämäntilanteissa olevien maaseutuasukkaiden liikkumista ja palvelujen käyttöä. Kohderyhmänä ovat:

- työssäkäyvät (ei alle 13 –vuotiaita lapsia)
- työssäkäyvät perheelliset (väh. yksi alle 13– vuotias lapsi)
- eri ikäiset eläköityneet

Liikkumistarpeiltaan työssäkäyvät kuuluvat työsidonnaisten, työssäkäyvät perheelliset perhe –ja työsidonnaisiin sekä eri ikäiset eläköityneet riippumattomien ryhmään.

5.3 Tiedonkeruumenetelmät ja aineisto

Tutkimuksen teoreettinen aineisto pohjautuu pääosin aiempiin tutkimuksiin, julkaisuihin, lehtiartikkeleihin, yhdistyssopimukseen ja kuntien nettisivuihin. Sanomalehdistä on kerätty tietoa sattumanvaraisesti, tutkimalla aiheeseen liittyviä otsikoita. Sopivien lähteiden löytämisen apuna on käytetty aiheeseen liittyvien tutkimusten lähdeluetteloita. Lisäksi tietoa on etsitty Internetin avulla, käyttäen erilaisia aiheeseen liittyviä avainsanoja hakukentässä.

Työn tutkimusaineisto koostuu haastatteluista ja haastateltujen täyttämistä liikkumispäiväkirjoista. Työhön on haastateltu kunnan viranhaltijoita ja eri elämäntilanteissa olevia maaseutuasukkaita, yhteensä työhön on haastateltu 23 henkilöä. Haastattelut jakautuivat siten, että kummastakin kunnasta haastateltiin viittä (5) kunnan viranomaista tai luottamushenkilöä. Haastatelluista kuntalaisista kahdeksan (8) oli nykyisen Pöytyän, entisen Karinaisten alueen maaseutuasukkaita ja viisi (5) nykyisen Mynämäen entisen Mietoisten alueen maaseutuasukkaita. Lisäksi haastateltavia pyydettiin täyttämään valmiiksi luotuun pohjaan tiedot liikkumisesta yhden viikon ajalta. Liikkumispäiväkirjan palautti kolme (3) entisen Mietoisten kunnan ja kuusi (6) entisen Karinaisten kunnan asukasta.

Viranhaltijoiden haastattelujen kautta kerättiin tietoa kunnassa olevista palveluista, niiden saavutettavuudesta ja saatavuudesta sekä kuntaliitoksen jälkeisistä palvelurakennemuutoksista Kuntien viranomaisten ja luottamushenkilöiden valinnassa on haettu vastaavuutta määrässä ja asemassa. Puoluekanta ei ollut valinnan perusteena.

Asukkaiden haastattelukysymykset koskivat hyvin arkisia asioita ja toimintoja, kuten henkilökohtaista palvelutarvetta ja palveluasiointia, eikä haastatellun tarvinnut hankkia etukäteistietoa. Kunnan viranomaisten haastatteluissa pyrittiin myös saamaan tietoa suuremman linjan asioista ei välttämättä tarkkaa kuvausta kaikista kunnan palveluista. Tärkeintä oli kerätä tietoa palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden tilasta sekä niistä palveluja koskevista muutoksista, joita kunnassa tehtiin kuntaliitoksen myötä.

5.4 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa pyritään kuvaamaan mahdollisimman tarkasti todellisenä esiintyvää elämää. (Hirsijärvi & Remes 1997, 152). Analysoinnin perusteellisuuteen on pyritty kartoittamalla mahdollisimman kokonaisvaltaisesti niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat haastattelujen liikkumisen ja palvelunkäytön valintoihin niin kunta kuin henkilökohtaisella tasolla.

Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä aineiston laatu, ei niinkään määrä. Aineiston analysoinnissa tärkeää on sen perusteellisuus. (Eskola & Suoranta 2003,18.) Tässä työssä aineiston määrä on rajattu 23 haastatteluun. Kaikki haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne purettiin tekstimuotoon mahdollisimman tarkasti, analysoinnin helpottamiseksi ja oikeanlaisena säilymisen vuoksi.

Kuvauksen tarkkuuden varmistamiseksi haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina eli puolistrukturoituina haastatteluina, joissa haastatteluteemat ovat kaikille haastateltaville samat ja johon haastattelijat voivat vastata omin sanoin. (Hirsijärvi ym. 2007, 47-48). Tarkoituksena ei ole, että kaikkien haastateltavien kanssa puhutaan asioista samassa laajuudessa. Tutkijan keskusteluun keskittymi-

sen vuoksi, teemahaastattelussa otetaan mukaan yleensä vain lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä teemoista. Lisäksi tutkijalla on hyvä olla apukysymyksiä ja avainsanoja, joita käyttää, ellei teemasta synny riittävää keskustelua. Teemahaastattelussa ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan tarkoituksena on rohkaista haastateltavia tuomaan esille oma näkökanta esitetyistä teemoista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastateltavien käyttämistä palveluista, niiden etäisyyksistä kotiin sekä käyttökerroista tehtiin erilliset muistiinpanot.

Haastatteluihin valmistautumisessa käytettiin avuksi haastatteluun liittyvää teoriatietao auttamaan haastattelun sujumisessa sekä ehkäisemään virheellisten tulkintojen syntyä. Teoriatieto auttoi kiinnittämään huomiota siihen, mitä tulisi huomioida, jotta haastattelija ei johdattelisi haastateltavaa vastauksissaan. Haastateltaville kerrottiin kysymysten aiheista etukäteen haastattelu-aikaa sovittaessa. Samassa keskustelussa kysyttiin lupa haastattelun nauhoittamiseen. Näin varmistettiin haastateltavan valmistautuminen tulevaan haastatteluun. Liikkipäiväkirjojen kautta on selvitetty, kuinka monta kilometriä haastatellut liikkuvat arkiviikon aikana.

Tulosten esittäminen päätettiin toteuttaa osin case –luonteisesti. Työssä on kuvattu eri ikäisten maaseutuasukkaiden palvelujen käyttöä ja liikkumisesta kunta-liitoksen jälkeen. Kuvaukset sijoittuvat Mynämäen ja Pöytyän liitoskuntien maaseutualueille: Mietoisiin ja Karinaiisiin.

Haastateltavien löytämiseen kului jonkin verran aikaa. Haastateltavia haettiin pääosin kyläyhdistysten kautta sähköpostiviestillä. Vaikka tämä aiheutti hieman lisätyötä yhdistysaktiiveille, olivat he kiitettävällä tavalla valmiita auttamaan haastateltavien henkilöiden löytämiseksi. Mahdollisten haastateltavien yhteystietoja tulikin yhteensä 15. Näistä kaksi henkilöä jäi haastatteleematta, toinen sen vuoksi, ettei aikatauluja saatu sopimaan, toinen kieltäytyi haastattelusta.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina yhtä ryhmähaastattelua lukuun ottamatta, jossa samanaikaisesti haastateltiin kahta kunnan luottamushenkilöä. Yksi yksilöhaastattelu toteutettiin puhelimitse, muut kasvotusten.

Haastattelut tehtiin reilun kolmen kuukauden ajanjaksolla siten, että ensimmäinen haastattelu tehtiin 15.11.2010 ja viimeinen 22.2.2011. Nauhoitettua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 27 tuntia ja 47 minuuttia. Mainittava on kuitenkin, että yhden haastattelun nauhoitus oli loppunut puoleen väliin haastattelua, jonka vuoksi haastatteluaineistoa on käytetty tässä kohtaa palvelujen suuntautumisen kuvauksissa, tieto oli kokonaisuudessaan tallentunut nauhalle.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys toteutuu tutkimusaineiston käsittelyssä plagiointia harjoittamatta sekä esittämällä tulokset niitä kaunistelematta tai vääristelemättä. Tutkimuksen menetit, käytetty aineisto sekä johtopäätökset ja niihin johtaneet tekijät esitetään työssä mahdollisimman tarkasti. (Hirsijärvi & Hurme 1997, 26-27, 217). Niin henkilöhaastatteluissa kuin kunnan viranomaisten, entisten ja nykyisten luottamusmiesten kommentteja ei tutkimuksessa esitetä tunnistettavasti, nimellä. Tapauskertomuksissa ei käytetä haastateltavien oikeita nimiä, vaan kerronta tapahtuu keksityn nimen kautta. Haastatteluissa nauhoitettua materiaalia ei ole luovutettu eikä luovuteta muille osapuolille, keskustelu säilyy haastattelijan ja haastateltavan välisenä.

6 TULOKSET

6.1 . Palvelujen perässä liikkuminen

Kuten aiemmin todettu ihmisten liikkumisvalintoihin vaikuttavat monet tekijät ja ne vaihtelevat esimerkiksi eri elämänvaiheiden, elämäntilanteiden, tarpeiden ja liikkumismahdollisuuksien mukaan. Tässä kappaleessa on kuvattu tutkimuksessa haastateltujen Pöytyän ja Mynämäen liitoskunnan maaseutualueilla asuvien palveluasioinnin suuntautumista. Vaikka aineisto onkin suppea, antaa se kuitenkin kuvaa siitä, mitä oman kunnan alueella olevia palveluita maaseutuasukkaan käyttävät ja mitä ovat ne palvelut, joiden perässä liikutaan kunnan rajojen ulkopuolelle ja mahdollisesti miksi?

6.1.1 Karinaisten alueen maaseutuasukkaat

Haastateltujen Karinaisten alueen maaseutuasukkaiden palvelujen haku suuntautui useimmiten oman kunnan alueelle. Osa palveluista haetaan kuitenkin oman kunnan ulkopuolelta. Tähän vaikutti sukulaisten ja ystävien asuinpaikat.

Arkisin ruokakaupassa asioitiin pääosin entisen kunnan keskuksessa Kyrössä. Osa ruokakaupoista tehtiin työmatkan varrelta lähinnä Turun tai Tarvasjoen suunnalta. Viikonloppuisin ja kesäaikaan suunnattiin vähän kauemmas ostoksille: Auraan, Loimaalle, Turkuun, Tarvasjoelle tai Saloon. Alkon palveluita käyttävät hakivat ne lähimmästä pisteestä eli Aurasta. Aurassa käytiin myös kampaajalla ja ravintolassa.

Pankissa ja postissa asiointi hoidettiin Kyrössä. Kirjaston palvelut haettiin lähes poikkeuksetta Kyröstä. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi käyneensä parempien aukioloaikojen vuoksi myös Auran kirjastossa. Kyröstä myös ostettiin vaatteita ja käytiin grillillä, kukkakaupassa, hieronnassa, autokoulussa, kioskillä, pizzeriassa, apteekissa, kampaamossa sekä huoltoasemalla. Myös kunnasta löytyviä sähkö- ja lvi –palveluita käytettiin. Kirkossa asioitiin juhlapyyhiin liittyen, Ka-

rinaisten kirkonkylässä sijaitsevassa kirkossa. Seurakunnan palveluita tarvitsevat suuntasivat matkansa Kyrön kuntakeskukseen. Kyrön vireää torielämää ja monipuolisia myyntipisteitä kehuttiin haastatteluissa ja sen tarjoamia palveluja kerrottiin käytettävän ahkerasti.

Erikoisliikkeiden palvelut haettiin joko Turusta tai Loimaalta. Turkuun ja Loimaalle sekä Saloon suunnataan myös kauppakeskuksiin matkattaessa. Näiden lisäksi iso osa haastatelluista käytti myös Raisiossa sijaitsevan kauppakeskukseen palveluja.

Suurin osa lasten ja aikuisten harrastuksista sijoittui Kyrön alueelle. Lähellä sijaitsevia harrastusmahdollisuuksia haluttiin hyödyntää. Kaikkia harrastusmahdollisuuksia ei kuitenkaan ollut lähialueilla tarjolla, jonka vuoksi yhden perheen lasten harrastuksista osa suuntautui kauemmas Turun alueelle. Uimassa käytiin joko oman kunnan alueella sijaitsevassa maauimalassa tai lähikuntien uimahalleissa Tarvasjoella ja Loimaalla sekä kauempana sijaitsevassa Turussa. Elokuviissa käytiin Turussa. Myös ravintola- ja kahvila –palveluita sekä apteekin palveluita haettiin Turusta.

Lasten koulunkäyntiin tai opiskeluun liittyvät palvelut olivat saatavissa kunnan alueelta, esikoulua, ala –ja yläkoulua käytiin ikäluokista riippuen Heikinsuolla, Karinaisten kirkonkylällä tai Kyrön yläkoulussa ja lukiossa. Terveystenhuollon palveluissa suositaan kunnallisia palveluja. Osa haastatelluista käyttää yksityisiä hammaslääkäri- ja lääkäripalveluja, jotka haetaan Loimaalta tai Turusta. Sairaalapalvelut haetaan useimmiten Loimaalta, mutta myös Turusta. Terveyskeskusasiointi ja laboratoriossa suuntautuu aukioloajoista riippuen joko Kyröön tai Riihikoskelle. Optikon palveluja haettiin hajautetusti. Näitä haettiin joko Loimaalta, Salosta tai Turusta.

Karinaisten maaseutuasukkaiden palvelujen suuntautumiset on koostetusti esitelty alla olevassa kuvassa. (Kuva 5.) Eri väreillä on haluttu tuoda esille sitä, mitkä palvelut haetaan oman kunnan kuntakeskuksesta ja mitkä muista kunnista tai kaupungeista. Oman kunnan kuntakeskukset on merkitty vihreällä, kylät vaaleanvihreällä, muut kunnat vaaleansinisellä ja kaupungit tummansinisellä.

Kuva 6. Karinaisten alueen maaseutuasukkaiden palveluasioiden suuntautuminen.

Haastateltujen työssäkäyvien perheellisten palveluasiointi hajautui useimpiin eri palvelukeskuksiin. Työn lisäksi, lasten harrastukset sekä lasten ystävien luokse kyyditseminen määrittivät isoa osaa liikkumisesta. Vastauksissa kävi ilmi, että kyyditseminen ja ”kuskina oleminen” kuuluu luonnolliseksi osaksi vanhemmuutta, kun asutaan maaseudulla. Iltapäivä voi helposti kulua kyyditessä lapsia paikasta toiseen ja kilometrejä kertyy. Jatkovaa liikkumista ja turhia kilometrejä haluttiin välttää. Eräs haastateltu kertoi, että arjen huikeessa näitä tavoitteita ei kuitenkaan aina saavuteta:

”Tulet töist kottiin, nii sit tääll on yks jo uimakassi valmiina, nonni nyt mä lähen uimaan. Sit taas ko tulet kottiin nii, ku mää meen nyt sinne, nyt viet –no mää jaa-ha, eiku taas takasi ja sit toinen onki siel jo uimakassis kanss –no nyt mä tuun jo kottii. Ett se siit turhasta ajelusta sitten—(naurua)” (Haastattelu AK3)

Silloin, kun tarvittavia palveluita ei ole tarjolla kunnan alueella, niitä haetaan lähimmistä isoista kauppakeskitymistä. Se, mistä kunnasta näitä palveluja haetaan, on erään haastatellun mukaan merkityksetöntä:

”Totuushan on se, että kun ei näitä kaikkia asioita oo saatavilla omassa kylässä, ei oo optikkoo, ei kafeteroita...niin sitten kun sä lähdet liikkeelle niin, kysymys on vaan siitä minne, minne mennään?” (Haastattelu AK2)

Pyörätiet nähtäisiin alueella ehdottomaksi, jotta Karinaisten kirkonkylän suunnalta Kyröön voitaisiin edes ajatella kulkevan. Kyrön Sahalle kulkeva raskas rekkaliikenne koetaan vaarallisena. Kellon 14.00-16.00 välinen kellonaika mainittiin erityisesti, silloin rekkaliikenteen tiedettiin olevan vilkkaimmillaan.

Eläkkeelle siirtyneiden palvelujen perässä liikkuminen on perheellisiin työssäkäyviin tai työssäkäyviin verrattuna vähäisempää. Asiointivälit olivat myös harvempia. Useimmat iäkkäämmistä vastaajista eivät käyneet lainkaan kauppakeskuksissa. Yksi haastateltu ikäihminen kuitenkin näki omista nurkista pois pääsemisen positiivisena, ja kertoi käyvänsä viikoittain oman kunnan ulkopuolella asioimassa.

Perheellisten palvelujen perässä liikkuminen pohjautui oman auton käyttöön. Iäkkäimmistä ne, joiden talouteen kuului auto, hakivat palvelut autoa käyttäen. Eläköityneistä käytti kutsutaksia päästäkseen palvelujen pariin. Pyörällä kulkevista, kävelyä ja hiihtoa harrastettiin kunnan kohottamisen ja liikkumisen ilon vuoksi. Palveluasiointiin näitä liikkumismuotoja ei käytetty.

6.1.2 Mietoisten alueen maaseutuasukkaat

Entisen Mietoisten kunnan alueen maaseutuasukkaiden arjessa tarvittujen palvelujen haku keskittyy kunnan alueelle. Mietoisissa hoidetaan pankki –ja postiasiointi. Kirjastopalveluissa suosittiin Mynämäen kunnan palveluja, myös Mietoisten kirjastopalveluja käytettiin. Mietoisten kahvilapalveluita käyttivät erityisesti lapset ja yhdistystoiminnassa mukana olevat. Yhdistysten kokouksia järjestettiin usein alueen kahviloissa. Parturi-kampaamo palveluissa suuntautuivat myös kunnan alueelle, ainoastaan yksi haastatelluista haki palvelut kunnan alueen ulkopuolelta. Mietoisten Pyheen torilta haettiin kesäaikana elintarvikkeita.

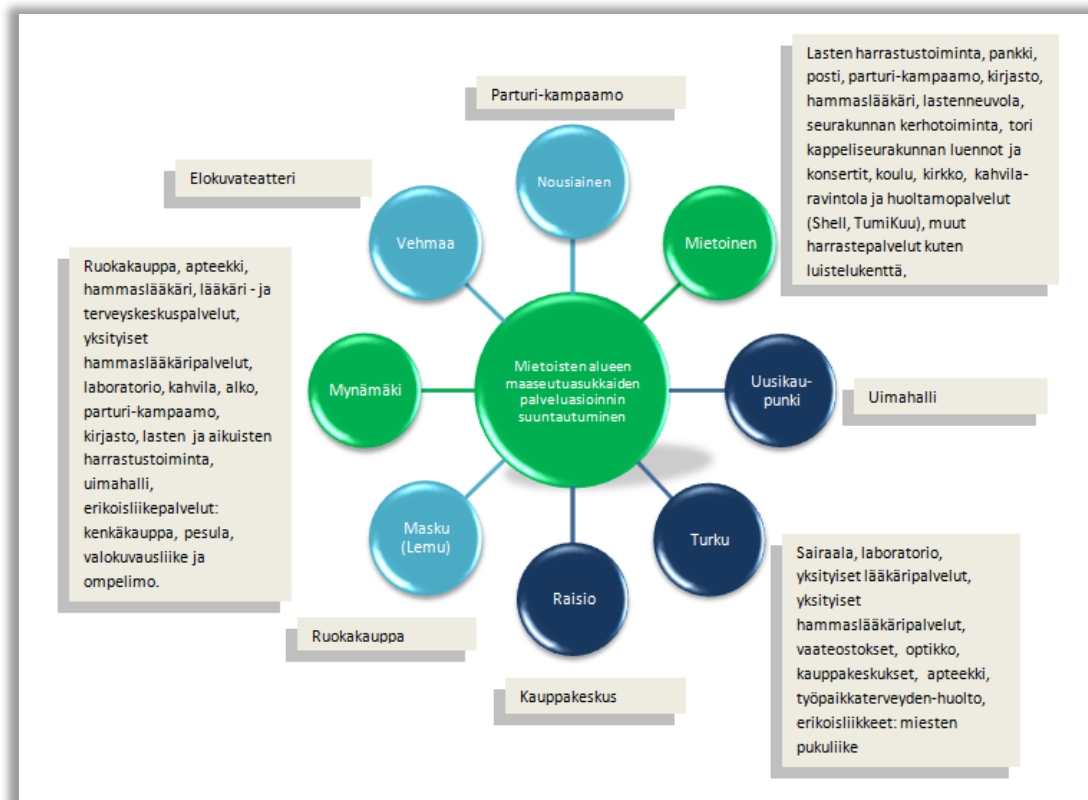
Hammaslääkäripalvelujen yksityiset palvelut haettiin joko Mynämäeltä tai Turusta. Julkiset hammaslääkäripalvelut haettiin joko Mietoisten tai Mynämäen ham-

mashoitolasta. Kunnan alueella ei ole mahdollisuutta sairaalapalveluihin, jonka vuoksi nämä kunnan järjestämät palvelut haetaan Turusta. Mikäli sairaalapalveluja käytettiin siihen liittyvät laboratoriota edellyttävät tutkimukset tehtiin Turussa. Muutoin laboratoriopalvelujen käyttö suuntautui Mynämäkeen. Apteekkipalvelut haettiin pääasiassa Mynämäestä. Yksi haastateltu haki apteekkipalvelut satunnaisesti työmatkan varrelta Turusta.

Kauppapalveluihin liittyvä asiointi suuntautui pääasiassa Mynämäkeen tai ne tehtiin työmatkan varrelta, sillä näitä palveluita ei Mietoisten alueella ole tarjolla. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että mikäli kauppapalveluja olisi, niitä myös käytettäisiin. Alkon palvelut haettiin Mynämäestä. Erikoisliikepalvelujen osalta palvelut haettiin tarpeen ja tarjonnan mukaan Mynämäestä tai Turusta.

Haastateltujen itsensä tai muun perheen harrastukset keskittyvät joko Mietoisiin tai Mynämäkeen. Vaikka Mynämäessä on oma uimahalli haettiin palveluja säännöllisesti myös Uudestakaupungista. Jos elokuvissa käytiin, palvelu haettiin Vehmaalta. Mietoisten kappeliseurakunnan palveluja käytettiin ahkerasti. Niihin oltiin tyytyväisiä, ja niiden kerrottiin monipuolistuneen erilaisten luentojen ja konserttien myötä.

Maaseutuasukkaiden palvelujen suuntautumiseen sekä eri alueilta haettuja palveluja on esitetty alla olevassa kuvassa (kuva 4.). Eri väreillä on haluttu tuoda esille sitä, mitkä palvelut haetaan oman kunnan kuntakeskuksesta ja mitkä muista kunnista tai kaupungeista. Oman kunnan kuntakeskukset on merkitty vihreällä, muut kunnat vaaleansinisellä ja kaupungit tummansinisellä.

Kuva 7. Mynämäen maaseutuasukkaiden palvelujen suuntautuminen.

Perheellisten työssäkäyvien palvelut haettiin työmatkan varrelta tai kunnan alueelta. Harrastetoiminnot sijoituivat pääosin oman kunnan alueelle. Harrastustoimintaan verrattavien palvelusoinnin suuntausta ohjasi enemmän mieltymyksiin liittyvät tekijät. Vaikka esimerkiksi Mynämäessä oli mahdollisuus uimahallin käyttöön, saatettiin uimassa käydä Uudessakaupungissa.

Eläkkeelle siirtyneiden palvelujen suuntautuminen keskittyi lähes täysin oman kunnan alueelle. Mikäli autoa ei ollut käytössä, palvelusetelin avulla tuetun taksiyydillä matkattiin Mynämäkeen, jossa samalla kertaa hoidettiin kauppapalvelut, apteekkipalvelut, pankissa ja postissa asiointi sekä lääkärikäynnit. Myös auton omistaneet eläköityneet hakivat palvelut läheltä. Erään eläköityneen haastattelussa syy on yksinkertaisesti siinä, ettei palveluja haluta kauempaa hakea:

"Se Mynämäki on kuitenkin semmone, ett en mielellään siit kauemmas mee" (Haastattelu AM3)

Isommat kauppakeskukset nähtiin osittain vieraana, eikä niitä kaivattu. Tutkimukseen haastatellut työssäkäyvät perheelliset käyttivät myös vähäisesti kauppakeskusten palveluja, ja suuntasivat kauppakeskuksiin vain noin kerran kuukaudessa tai harvemmin.

Pääasiallisen kulkumuoto arjen matkoissa oli oma auto. Vain yhdellä viidestä haastatellusta ei ollut mahdollisuutta oman auton käyttöön. Kyseinen henkilö oli yli 80-vuotias ikäännytynyt, joka hoiti asiointimatkat saaman palvelusetelin turvin taksilla. Taksi tuli ja haki hänet kotiovelta ja vei tarvittaessa Mynämäelle ja takaisin. Pyöräteiden puuttuminen nähtiin yhtenä vaikuttajana siihen, ettei sen käyttöä edes harkittu, vaikka noin 10-16 kilometrin matkaa Mynämäelle ei pituuden vuoksi pidetty mahdottomana niiden osalta, joiden liikkumismahdollisuudet olisivat olleet pyöräilyn osalta kunnossa.

6.1.3 Palveluasiointin yhdistävät tekijät tutkimusalueella

Työssäkäyvät hoitavat ostos – ja asiointimatkat pääosin työmatkojen varrella. Mikäli työpaikka on Turussa, ostokset hoidetaan kotimatkan varrelta, silloin paikka voi olla Turku tai jokin työmatkan varrella sijaitseva ostos – tai asiointipaikka. Mikäli työpaikka sijaitsee kuntakeskuksessa, on selvää, että suurin osa arkisista hankinnoista tehdään kunnan alueella.

Huomionarvoista on se, että vaikka palveluja haetaan työmatkojen varrella, niin palvelujen haussa pyritään suosimaan omaa lähialuetta ja siihen liittyvää keskustaa. Esimerkiksi viikolla vapaa-päivinä tehdyt ostokset tehdään oman lähikeskuksen alueella. Ihmiset tiedostavat, että jos palvelut halutaan säilyttää, tulee niitä myös käyttää.

Valintoihin vaikuttaa myös luonnollisesti se, mitä palveluja lähialueella on tarjolla. Ensisijaisesti suositaan omaa lähintä palveluntuottajaa. Esimerkiksi lähes kaikki vastaajat kävivät lähimmässä tai vähintään kunnan alueella parturissa tai kampaajalla. Myös asiamiespostissa sekä pankissa asiointi hoidettiin lähimmässä palvelupisteessä. ka palveluita olisi ollut saatavilla myös Mynämäen keskustassa.

Työmatkoista, liikkumismahdollisuuksista ja suuremmasta palvelujen käytön tarpeesta johtuen työssäkäyvät hakivat palveluja laajemmalta kuin eläköityneet. Elämäntilanteesta riippumatta palvelujen hakuun liittyi suunnitelmallisuus, useita hankintoja ja asiointeja niputettiin ja hoidettiin samalla kertaa ruokakaupan tai muun liikkumisen yhteydessä.

Vanhemmalla väellä ostos –ja asiointipalvelujen suuntautumiseen vaikuttaa terveydentilan heikentyminen. Kävely on lonkkien tai muuten iän myötä hidastunut ja vaikeutunut, välillä päässä voi huimata ja pelkona on kaatuminen. Tästä johtuen palvelut haetaan mieluiten paikoista, joihin pääsee auton kanssa mahdollisimman lähelle ja sisäänpääsy on muutenkin esteetöntä, eikä esimerkiksi edellytä kulkua rappusissa.

6.2 Kuntien yhdistyminen ja palvelut

6.2.1 Karinaisten ja Pöytyän kuntaliitos

Pöytyä yhdistyi Karinaisten kunnan kanssa vuonna 2005. Toinen yhdistyminen tapahtui vuonna 2009, jolloin Yläneen kunta yhdistyi Pöytyään. Tämä tutkimus keskittyy kuitenkin ensimmäiseen vuonna 2005 tapahtuneeseen liitokseen ja entisten Karinaisten alueelle.

Pöytyän ja Karinaisten yhdistymisprosessi oli nopea, kuntaliitospäätös oli valmis vajaassa vuodessa. Ajatus kuntien yhdistämisestä syntyi Karinaisten keskusta-laisten sekä kokoomuslaisten ryhmäkokouksissa vuonna 2003. Ajankohta kuntaliitokselle oli sopiva, sillä Karinaisten kunnanjohtaja oli jättäytynyt virastaan viettämään eläkepäiviä. Karinaisten Kyrössä sijaitseva Elisenvaaran koulu, joka tarjoaa yläkoulun ja lukion palvelut, palveli vielä siihen aikaan kolmen kunnan asukkaita: Auran, Pöytyän ja Karinaisten. Karinaisten kunnanjohtajan eläkkeelle siirtymisen aikoihin selvisi, että Auran kunta oli tehnyt päätöksen oman yläasteen rakentamisesta. Tämä tarkoitti sitä, että Karinaisten ja Pöytyä olisivat vuoden 2007 jälkeen vastuussa yläasteen ylläpidosta. Näiden kahden edellä maini-

tun asian voidaan katsoa toimineen myötävaikuttavina tekijöinä kuntaliitosprosessissa. (Tuusa 2004.)

Aloite kuntien yhdistymiseksi esitettiin 22.8.2003 Karinaisten kunnan valtuuston seminaarissa, jonne Pöytyän kunnanjohtaja Kari Jokela sekä Pöytyän kunnanvaltuuston ja hallituksen puheenjohtajat kutsuttiin. Asioissa edettiin nopeasti. Kuntaliitosaloite vietiin kummankin kunnan valtuustoihin kolmen päivän kuluttua, 25.8.2003. Valtuustot hyväksyivät aloitteen ja kuntaliitosselvitykset käynnistyivät. Selvitysmiehenä toimi Pöytyän kunnanjohtaja Kari Jokela, joka sai taustatukea työhönsä Arto Koskelta. Asukkaiden kantaa kysyttäessä Karinaisten asukkaista 49 prosenttia puolsi kuntaliitosta. Pöytyällä tilanne oli päinvastainen. Kunnan asukkaista 48 prosenttia oli kuntaliitosta vastaan. Kuntaliitokseen päädyttiin lopulta valtuustoäänestyksen myötä 22.3.2004. Karinaisten ja Pöytyän kunnat yhdistyivät 1.1.2005. (Tuusa 2004.)

Uuden kunnan kehittämisen tavoitteiksi asetettiin palvelujen tehokkuus, taloudellisten voimavarojen vahvistaminen sekä palveluiden saatavuuden turvaaminen. Myös kaupallisten palvelujen saatavuuden turvaaminen kunnan asukkaille nähtiin sopimuksessa tärkeänä. Tavoitteen toteutumista kunta edistäisi luomalla parempia edellytyksiä asunto- ja työpaikkarakentamisen sijoittumiseksi kuntaan. Aiemman kuntarajan aiheuttamat esteet maankäytölle ja palvelutuotannolle ilmoitettiin poistettaviksi.

Sopimukseen kirjattiin tavoitteita kuntien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Seutukuntien ja maakuntien tasolla tehtävää yhteistyötä haluttiin edistää ja luoda uudesta kunnasta kooltaan suurempi ja merkittävämpi toimija alueelliseen yhteistyöhön.

Julkisten, yksityisten ja hallinnon palveluiden turvaaminen koko alueelle nähtiin sopimuksessa tärkeäksi. Hallinnon palvelut säilytettäisiin entisten kuntien keskuksissa keskitettyinä palveluina. Kyröä kehitettäisiin koulu- ja kulttuurikeskukseksi ja Riihikoskea sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä liikuntapalvelujen keskuksena. Sosiaalitoimen hallinnon pääsääntöisenä toimipaikaksi tulisi Riihikosken kunnanvirasto ja sivistystoimen hallinto olisi Kyrössä. Kunnanjohtajan työ-

huone sijoittuisi sekä Kyrön että Riihikosken kunnanvirastoihin. Lääkäri- ja terveyspalvelut, vanhustenhuollon peruspalvelut sekä kunnantalon palvelut kirjattiin jatkuvan Kyrön ja Riihikosken toimipisteissä.

Kyläkouluverkoston säilyminen ja kehittäminen haluttiin turvata siirtymäkauden ajaksi. Samoin kouluverkoston siirtymäkauden aikana yhdistymisajan mukaisena, mikäli se muilta reunaehdoilta olisi mahdollista. Elisenvaaran yläasteen sekä lukion palvelutarjonta haluttiin turvata ja sitä kehitettäisiin. Myös kyläkeskusten ja haja-asutusalueiden elinvoimaisuutta haluttiin sopimuksen mukaan vahvistaa.

Entisten kuntien kuntakeskusten julkisten ja yksityisten palvelujen kehittämisen lähtökohdaksi kirjattiin tasapuolinen ja kummankin kuntakeskuksen kehittämispotentiaalit käyttöönotettava kehittäminen. Karinaisten kunnan osakkuus Parranvahan Vesi Oy:ssä kirjattiin jatkettavaksi, eikä kunnan aluetta sisällytettäisi Pöytä-Auran vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen.

Yhdistymisavustuksista 200 000 varattiin yhdistymiseen liittyviin toimenpiteisiin: koulutukseen, tiedottamiseen, strategiatyöhön, tietojärjestelmien kehittämiseen, kunnan markkinointiin ja muihin mahdollisiin kuluihin. Sivistys – ja vapaa-aikatoimeen yhdistymisavustuksista kirjattiin suunnattavaksi 4 250 000 euroa. Avustukset kirjattiin kohdentuvaksi Elisenvaaran koulun ja aikuiskoulutuskeskuksen sekä Kisariihen kehittämiseen, Haukkavuoren luonto- ja liikuntakeskukseen, liikunnan suorituspaikkoihin Kyrössä ja jätevesihuollon kehittämiseen kummankin entisen kunnan alueilla. Riihikoski – Kyrö välisen tieyhteyden parantamiseen kirjattiin yhdistymisavustuksista 500 000 euroa. Lisäksi yhdistymisavustuksista varattiin kylien kehittämiseksi 40 000 euron suuruinen summa. Investointi – ja kehittämishankkeiden tuki suunnattaisiin kokonaisuudessaan eli yhteensä 1 682 000 euroa Kyrön vanhusten palvelukeskuksen laajentamiseen.

6.2.2 Mietoisten ja Mynämäen kuntaliitos

Mietoisten ja Mynämäen kuntia yhdistymistä koskeva keskustelu virittyi kunta-laisten keskuudessa ensimmäistä kertaa jo 1970-luvulla Karjalan kunnan liitty-

essä Mynämäkeen. Tämän jälkeen puheet Mietoisten ja Mynämäen kuntien yhdistämisestä jatkuivat epävirallisissa keskusteluissa. Viralliselle tasolle kuntaliitoskeskustelu siirtyi vuoden 1998 alussa voimaan tulleen kuntajakolain alueellisia eheyttämisiä koskevien tavoitesäädösten myötä aloittaen varsinaisen yhdistämisprosessin. (Merisalo 2007, 49.)

Mietoisten ja Mynämäen kuntaliitosprosessi on ollut pitkä ja monivaiheinen. Vuonna 2005 alkaneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen jälkeen itse päätös liittymisestä tapahtui nopeasti. Päätöksen nopeuttamisen taustalla vaikutti oletamus siitä, että kuntaliitosten ilmapiiri oli valtakunnan tasolla myönteinen ja että lisääntyvien kuntaliitosten myötä pelättiin myös yhdistymisavustusten laskevan, jonka vuoksi päätöstä ei haluttu enempää viivytellä. Prosessi päättyi kummankin kunnan valtuustoissa hyväksymään esitykseen kuntien yhdistämiseksi 14.2.2006. (Merisalo 2007.)

Yhdistymissopimuksen yleisiksi tavoitteiksi oli kirjattu pyrkimys toiminnallisesti ja taloudellisesti vahvempaan kuntaan sekä kunnan aseman vahvistamiseen alueellisena keskuksena. Sopimuksessa oli tuotu esille tavoitteita väestön ikääntymisen tuomien haasteiden vastaamiselle ja osaavan henkilökunnan rekrytoinnille. Kunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien tehostaminen ja monipuolistaminen nähtiin tärkeänä. Yhteistyötä lähikuntien kanssa pyrittiin kehittämään.

Sopimuksessa palvelujen kehittämisen tavoitteiksi oli asetettu laadukkaat ja kustannustehokkaat palvelut, jotka olisi saatavissa mahdollisimman läheltä. Asukkaiden asumisviihtyvyyden ja yritysten työvoiman rekrytoinnin edistäminen toimisi lähtökohtana palvelujen järjestämiselle.

Mietoisten terveysasemaa tulnaisiin kehittämään sosiaali- ja terveystoimen puolelta lasten ja vanhusten palvelupisteeksi. Vanhusten palvelutalojen niin Mietoissa (Koivulehto) kuin Mynämäessä (Häävuori) ja dementiayksikön uudistaminen sekä avopalvelujen kehittämistä tehtäisiin sopimuksen voimaantullessa kummankin entisen kunnan alueella.

Mietoisten alueella toimivien Tavastilan ja Pyhän koulujen sekä niiden yhteydessä toimivien esikoulujen toiminta oli sopimukseen nimeltä mainittuna kirjattu jatkuvaksi. Myös muut yhdistyvien kuntien olemassa olevat koulut, päiväkodit ja päivähoitopisteet säilytettäisiin ja niiden toimintaa kehitettäisiin. Kuntien yhdistymisen myötä aiemmin yhteistoiminnassa ollut terveystieteiden keskus lopetettaisiin ja se siirtyisi osaksi uuden kunnan toimintaa.

Saavutettavuuden edistäminen oli mainittu yhtenä liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin kehittämisen tavoitteena. Kaavoituksella ja rakentamisella taattaisiin hyvät mahdollisuudet elinkeinojen harjoittamiselle ja asumiselle. Kunnan eri alueita kehitettäisiin kullekin alueelle ”luontaisesti sopivalla tavalla”. Kuntaan tehtäisiin kevyen liikenteen väylät välille Mynämäen kirkonkylä – Tavastila – Pyhe – Mynämäen kirkonkylä. Hanke toteutettaisiin kunnan omin sekä mahdollisin tiehallinnon myöntämin varoin.

Yhdistymisavustusten sekä investointi –ja kehittämishankkeiden tuki oli jaettu korimalliajattelun pohjalta viiteen koriin. Tämä mukaisesti yhdistymisavustuksista 2 300 000 sekä investointi –ja kehittämishankkeiden tuista 1 020 000 euroa suunnattaisiin vanhustenhuollon ja sosiaali- ja terveystoimeen. Päivähoitoon, koulutoimeen ja liikuntaan yhdistymisavustuksista kirjattiin suunnattavaksi 1 500 000. Investointi –ja kehittämishankkeiden tuista 680 000 euroa varattiin elinkeinojen vahvistamista varten sekä investointi- ja kehittämistuesta 345 200 euroa teollisuusalueiden kunnallistekniikan toteuttamiseksi. Yhdistysavustusten loppuosa, 600 000 euroa, kirjattiin suunnattavaksi henkilöstöjärjestelyihin ja koulutukseen.

6.3 Kuntaliitoksen vaikutukset palveluihin ja liikkumiseen viranhaltijoiden ja luottamusmiesten silmin

Yhdistymisavustusten ja investointi –ja kehittämistukien nähtiin kummassakin kunnassa parantaneen palvelujen fyysisiä puitteita ja palvelujen saatavuutta.

Mynämäellä positiivisena kuntaliitosseuraamuksena nähtiin myös se, että palvelut on onnistuttu väestörakenteiden haasteista huolimatta säilyttämään vähin-

tään liitosta edeltäneellä tasolla ja jopa osittain aiempaa parempina ilman, että palvelujen kustannustaso olisi karannut ja kuntien talous olisi heikennyt. Kuntaliitosrahoilla Mynämäen keskustaan rakennetun päiväkodin nähtiin lisänneen päivähoitopalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta koko uuden kunnan alueella. Vaikka nuorisopalvelut eivät muuttuneet kuntaliitoksessa, niiden saavutettavuuden arvioitiin parantuneen erityisesti haja-asutusalueella käynnissä ollut nuorisobussi –hankkeen myötä.

Kunnan eri alueille sijoittuneet seitsemän kyläkoulua jatkoivat toimintaa entiseen tapaan kuntaliitoksen jälkeen. Lisäksi kunnassa oli yhtenäiskoulu, lukio ja ammatillinen oppilaitos. Myös Mietoisissa oleva kirjasto jatkoi toimintaa. Kirjaston toimipisteelle etsittiin uutta paikkaa tai toisenlaista palvelumuotoa haastattelujen, sillä tilat tarvittiin koulun käyttöön. Suunnitteilla ei kuitenkaan ollut kirjaston lakkauttaminen. Vaihtoehtoisesti kirjastopalveluja voitaisiin yhden haastattelun mukaan tarjota joko kirjastoauton tai itsepalvelukirjaston palvelumuotona. Rakennustekninen piste on liitoksen jälkeen lopetettu Mietoisissa, mutta vastapainoisesti on parannettu sähköisiä palveluita.

Mynämäen ja Mietoisten yhdistyminen ei ole vaikuttanut terveydenhuollon palveluverkkoon, mutta palvelujen nähtiin haastattelussa parantuneen siltä osin, että Akselin myötä kuntalaisille pystytään tarjoamaan nopeammin saatavissa olevia hoitoaikoja, mikäli asiakas on valmis liikkumaan pidemmän matkan. Akseli on vuoden 2011 alussa perustettu perusturvakuntayhtymä, joka kattaa Mynämäen ja Mietoisten lisäksi Nousiaisten ja Maskun kuntien alueet.

Mynämäen ja Mietoisten kuntien yhdistyessä kotisairaanhoidon ja kotipalvelut yhdistettiin ja ne jaettiin kolmeen palveluyksikköön: Mietoisten, Mynämäen ja Karjalan yksikköihin. Tämän nähtiin parantavan palvelujen laatua. Palvelujen saatavuus puolestaan arvioitiin haastatteluissa riittäviksi.

Koko kunnan vanhuspalveluiden saatavuuden nähtiin parantuneen kuntien yhdistyessä. Liitosrahoilla rakennettiin dementiayksikkö sekä Mietoisissa sijaitsevan Koivulehdon palvelutalo remontoitiin. Yksi vastaajista arvioi, että tilojen remontointi olisi luultavasti toteutunut ilman kuntaliitostakin, ulkopuolinen rahoitus

tosin edesauttoi ja nopeutti remontin toteuttamista. Ennen liitosta osa Mietoisten vanhuksista hoidettiin ulkokunnissa. Kuntien yhdistyessä vanhukset saivat hoitoa oman kunnan alueelta. Vanhus – ja vammaispalvelujen saavutettavuutta heikentävänä tekijänä haja-asutusalueilla mainittiin joukkoliikenteen puuttuminen. Erityisesti liikkumiskyvyltään heikompien maaseutuasukkaiden palvelujen saavutettavuus nähtiin joukkoliikenteen puuttumisen vuoksi huolestuttavana. Mynämäen ja Mietoisten yhdistyessä Mietoisten kunnantalo suljettiin ja hallinnon palvelut keskitettiin Mynämäelle.

Pöytyän ja Karinaisten kuntaliitoksen nähtiin monipuolistaneen kunnan palveluja sekä parantaneen erityisesti tiettyjä liitosalueen palveluja ja niiden saatavuutta. Karinaisten kunnassa päivähoitoa oli tarjottu perhepäivähoitona ja ryhmäperhepäivähoitona. Yhdistymisen jälkeen päivähoitoa oli mahdollisuus saada myös päiväkodissa, kun aiemmin Pöytyän kunnan alueella toiminut yksityinen päiväkotikoti laajensi toimintaansa ja perusti yksityisen päiväkodin entisen Karinaisten kunnan kuntakeskukseen Kyröön

Rajojen poistumisen myötä palvelujen saavutettavuuden uskottiin parantuneen tietyllä silloisen Pöytyän asuinalueella. Ennen liitosta Pöytyän ja Karinaisten raja kulki lähellä Karinaisten kuntakeskusta Kyröä. Kuntarajan poistuessa rajan läheisyydessä asuvien matka kuntapalveluihin lyheni huomattavasti.

Pöytyän ja Karinaisten kuntaliitoksen (sekä Pöytyän ja Yläneen 2009 kuntaliitoksen) jälkeen kunnan kolme kyläkoulua oli haastattelujen aikaan lakkautusuhana. Yksi lakkautuksista kohdistui Karinaisten kouluun. Kunnassa oli haastattelun aikaan kahdeksan kyläkoulua, joista kaksi sijaitsi entisen Karinaisten kunnan haja-asutusalueiden läheisyydessä. Lisäksi kunnan lukion ja yläkoulun virkaa toimittava Elisenvaaran koulu sijaitsi Karinaisten kuntakeskuksessa Kyrössä. Pöytyän ja Karinaisten kuntaliitoksessa nuorisotilat otettiin kunnan käyttöön ja niiden tilalle ostettiin isommat tilat Kyrön keskustan kiinteistöstä.

Kirjastojen toimipisteet säilyivät kummassakin kuntakeskuksessa. Sitä, muuttivatko kirjaston aukioloajat liitoksen myötä, eivät haastatelleet enää muistaneet. Kirjastopalvelujen suhteen tilanne oli haastattelun aikaan Karinaisten alu-

eella muuttumassa, kun uutta kirjastoa oltiin rakentamassa Kyrön kuntakeskukseen. Kirjasto rakennettiin Pöytyän ja Yläneen kuntaliitoksen yhdistymisavustuksilla.

Pöytyän ja Karinaisten terveystaluiden osalta tilanne nähtiin samanlaisena kuin kuntaliitosta ennen, palvelupisteet säilyivät entisissä paikoissa. Tosin ilta- ja päivätyöskentelyä tultaisiin jatkossa keskittämään. Pöytyän ja Karinaisten kuntien yhdistyessä palvelut paranivat liitosalueella erityisesti vanhustaluiden osalta, kun Karinaisissa sijaitsevan vanhusten palvelutaltoa laajennettiin ja tiloiltaan huonokuntoisen vanhainkodin palvelut lopetettiin ja siirrettiin uuteen yksikköön. Pöytyällä vanhustaluita. Hallinnon palveluita tarjottiin sekä Pöytyän kuntakeskuksessa Riihikoskella että Karinaisten kuntakeskuksessa Kyrössä. Sosiaalitoimen hallinto sijoitettiin Riihikoskelle ja sivistystoimen hallinto Kyröön. Kunnanjohtajan työhuone löytyi kummastakin kuntakeskuksesta. Sähköisten palvelujen tarjontaa on kunnissa pyritty koko ajan lisäämään. Näiden käyttö edellyttää kuitenkin tietotekniikan osaamista ja tietokoneen omistamista.

Palvelujen ja liikkumisen kannalta kummankin tutkimuskunnan yhteisenä ongelmana nähtiin poikittaisliikenteen puuttuminen. Joukkoliikennettä ei kuntakeskusten välillä ollut tarjolla muuten kuin koulukuljetusten muodossa. Tämän nähtiin haittaavan erityisesti autottomien ja tai muuten liikkumismahdollisuuksiltaan heikompiensaisten palvelujen saavutettavuutta. Mietoisista Turkuun päin kulkeva joukkoliikenne on toimivaa, myös Kyröstä pääsee Turun suuntaan linja-autolla, vaikkakin harvemmin väliajoin kuin Mietoisista.

Mynämäen ja Mietoisten kuntaliitoksessa liikkumisen arveltiin lisääntyneen päivähoitoon palvelujen parissa, sillä liitoksen jälkeen lapsia kuljetettiin hoitoon jonkin verran myös entisten kuntarajojen yli. Tiheän kouluverkoston säilymisen nähtiin puolestaan vähentävän alakoululaisten tarvitsemien kuljetusten määrää. Samanaikaisesti kuitenkin yläkouluun kuljetettavien määrää kuvattiin korkeaksi, koska kunnassa oli vain yksi yläkoulu. Mietoisista oli tosin kuljetettu lapsia yläkouluun jo ennen kuntaliitosta, joten siltä osin muutosta ei ollut tapahtunut.

Pöytyän ja Karinaisten liitoksessa koulukuljetusten määrä lisääntyi, kun Karinaisten alueelta kuljetettiin oppilaita Kaulanperän kouluun entisen Pöytyän kunnan alueelle. Toimella turvattiin Kaulanperän koulun toiminnan jatkuminen. Muutoin viranomaisten tai luottamushenkilöiden näkemät vaikutukset liikkumiseen nähtiin vähäisinä. Osa uskoi, että kuntaliitos ja yhteistoiminta-alue ennemminkin vähentää kuin lisää yleistä liikkumista.

Mynämäen ja Mietoisten kuntaliitossopimuksissa mainittu kevyenliikenteen väylän, joka kulkisi Mynämäen keskustasta Mietoisten Pyheen ja Tavastilan välille, arvioitiin lisäävän pyöräilyä sekä vähentävän autolla liikkumista. Kunnan kaavoituksessa kerrottiin huomioitavan ihmisten ikääntymiseen liittyvä tarve muuttaa lähemmäs palveluja, jotta palvelut olisi tarpeen mukaan saavutettavissa kävelen tai rollaattorin avulla.

6.4 Kuntaliitoksen vaikutukset palveluihin ja liikkumiseen kuntalaisten kokemana

Sekä Karinaisten että Mietoisten asukkaat olivat suhteellisen yksimielisiä siitä, ettei kuntaliitos ole vaikuttanut heidän palvelujen käyttöön, suuntautumiseen tai liikkumiseen. Karinaisten aluetta koski parhaillaan käynnissä ollut kouluverkko selvitys, jonka pelättiin johtavan alueella olevan kyläkoulun lakkautukseen.

Tietyt aiemmin oman kylän läheisyydessä olleet palvelut kuten kyläkaupat, postit ja kauppa-auton palvelut ovat loppuneet jo aikaa sitten. Joukkoliikenteen vuorot harvenivat autoja omistavien talousten määrän lisääntyessä. Tämä näkyi Karinaisten kuin Mietoisten haastateltavien vastauksissa:

”Tämän viirenkymmenen vuoren aikana on kaikki palvelut menny pois täältä. Ei oo postia, eikä kauppaa, eikä mitään muutakaan palveluja. Kaikki on Kyrössä.-- Ei täällä pääse oikeen linja-autolla enää mihikään.” (Haastattelu AK1)

”Täältä oli kaupat, postit mennyt jo silloin ennen kuntaliitosta, en oli pois viety jo sillan, et ei mun mielestän siin ol mitään muutosta tullu” (Haastattelu AK6)

”Kaikki tämä poikittaisliikenne Mietoisista Mynämäkeen on loppu jo aikaa päivii, ett nyt täytyy vann konsteilla, että millä sinne menee, koska Mynämäessa me jourumme olemaan päivittäin tai ihan monta kertaa viikossa käymään kun koska

kaikki on siellä, palvelut on kaikki siellä..apteekit ja ihan kaupat. Meillä ei oo ollu yhtään kauppaa, ollu moniin vuosiin” (Haastattelu AM4)

Kuntaliitoksella nähtiin kuitenkin olevan joitakin yhteyksiä palveluihin tai niiden edellyttämään liikkumiseen ja liikkumismahdollisuuksiin. Eräs työssäkäyvä perheellinen toivoi kunnalta yhdistymisen jälkeen voimakkaampaa tahtotilaa kauppapalvelujen saamiseksi Mietoisten alueelle ja koulujen säilymisen turvaamiseen alueen elinvoimaisena säilymisen kannalta:

”Sit tää kauppa-asia, sehän on ollut jo enne kuntaliitosta ongelmallinen, joten se ei sinänsä suoranaisesti siihen liity, ett se on tietyst tavall pieni pettymys tai semmonen ehkä herättää mahdollisesti ihmetystä, että ei oo niinku sellasta selkeää tahtotilaa. Niinku meill on kumminki kaavotettavii tai kaavotettui tonttei Tavastilan ja Pyheen alueella, Mietoisten alueella, niin ei oo ponnekkaasti turvattu sitä oppilasmäärää -- ja sitä palveluitten saatavuutta, ett siinä kunnan pitäisi olla paljon, paljon aktiivisempi. On tosi vaikee esimerkiks myydä tonttei, jos siellä ei oo kauppapalveluita.--strategia siitä, miten Mietoinen pidetään ikäänku ajan tasalla ja elinvoimaisena ja houkuttelevana, semmosta ei riittävän ponnekkaasti viety eteenpäin.” (Haastattelu AM2)

Toisen haastattelun mukaan kunnan rooli kauppapalvelujen suhteen nähtiin vähäisenä, eikä sitä liitetty Mietoisen ja Mynämäen kuntaliitokseen lainkaan:

”Ei kunta järjestä kaupallisia palveluja ja niistä täällä on pulaa.” (Haastattelu AM1)

Kaupallisten palvelujen järjestäminen Mietoisissa nähtiin myös kannattamattomana. Rivien välistä on luettavissa huoli siitä, miten kuntaliitoksen arvellaan näkyvän omalla alueella tulevaisuudessa :

”Täällä ei pysty, ei pysty pitämään kauppaa, se ei toimi, koska ihmiset menee Mynämäkeen ku siellä on muut palvelut..ett tämä minusta tuntuu pahalta. Täm'on erittäin kaunis kunta (Mietoinen), kesällä varsin, tämä on maisemallisesti muun muassa, tämä on ihan hienoo. Tämä kylä autioituu, ilman muuta tämä autioituu, tääl ei oo mitään.” (Haastattelu AM4)

Samainen haastateltava koki myös kunnan pienuuden positiivisena sekä samalla esitti huomioita palvelujen vieraantumiselle ja ihmisten vieraantumisen kuntaliitokseen liittyvänä:

” Tämmönen kodikas, pieni kunta, se oli minun mielestäni mahrottoman mahtava ja tosiaan voi asioija täällä tuttujen ihmisten kanssa. Nyt mennään Mynämäkeen, ja ei tiedetä kenenkään taustoja, kukaan ei tunne. Se on vallan erilainen, etä se semmonen lämmin suhtautuminen ihmisiin, niin se on peräti pois. Sitä ei oo olemassakaan. Kylhän se elintason myötäki aina vähän mennee se, se semmo-

nen..ei kaivata enää mitään semmosia lämpimiä ihmissuhteita ett, ett minun ikäiseni nyt nii kokee tämän kuntaliitoksen kauhian pahana.” (Haastattelu AM4)

Eräs haastateltu kertoi, että kuntaliitoksen vaikutuksista palveluihin ja liikkumiseen kysyttäessä, että Karinaisten aluetta koskeva kutsutaksi –palvelun toiminta oli lakata:

”Ainoa oli se, ett meilt meinas toi keskiviikkotaksi jäää poies..ett siit vähä käyti, käytiin totanoinni keskustelui..sitte vähän tierusteltti usseempaa kertaa vaa ja kyllä se järjestys..toi (kunnan viranomainen) oli siin sitte viäl..vielä välissä sitten järjestelemässä, ko sainoi, ett se on ain, tämä leknkiin on ain ollut sellanen, ett on ollu paljo kulkijoi ollu taikka, no taikk paljo ja paljo. Mut viis meittii nytki vakiuist on ja sanotan, ettei koskaan oo tyhjänä kulkenn. Et kylä hän totanoinnii ottaa omast puolest selvää ku, ei Pöytyällä kukkaan tiännyt, oli vaan taksill vaan ilmotettu, ett se loppus nyt. Mut ei siin mittää ku me (kunnan viranomaisen) kansa soiteltiin muutaman kerran ni sitte jatkettiin. (Haastattelu AK7)

Kuntaliitoksen nähtiin Karinaisten erään Karinaisten haastatellun mukaan heikentäneen kunnan taloutta, myös kouluihin liittyviä harkintoja kritisoitiin:

”Kaikki, mitä on sen jälkeen rakennettu ovat tulleet maksamaan paljon enemmän kuin alunperin kaavailtiin. Nyt rakennetaan jotain merkillisät oppimiskeskusta tonne Kyröön ja samalla lopetetaan näit koului ja laitettais noi oppilaat johonki parakkeihi. Mun mielest se on niin käsittämätöän ajatus.” (Haastattelu AK5)

Karinaisten alueella asuvan perheellisen työssäkävyn mukaan kuntaliitos ei ole heikentänyt heidän tarvitsemiaan palveluja. Tilanne on pysynyt samana. Ainoastaan kuntaliitoksen yhteydessä tehty koulumatkojen pituuden tarkistus vaikutti erään asukkaan arkeen ja lisäsi kyyditsemiseen liittyvää liikkumista. Huolimatta tätä, asukas voisi edelleen kuvitella asuvansa Karinaisten kunnassa:

”Jos en tietäis, että asun Pöytyällä, voisin luulla asuvani Karinaisissa.” (Haastattelu AK1)

Samainen haastateltu kuvasi Karinaisten ja Pöytyän liitoksen vaikutuksia täysin arkeen täysin huomaamattomiksi:

”Mä kyllä sanoisin, että meidän arkipäivää ei oo hetkauttanu ei suuntaan ei toiseen, ei se että me liityttiin Pöytyään aikoinaan, eikä nyt tämä Yläne.” (Haastattelu AK1)

Toivottavaa kuitenkin olisi erään haastatellun mukaan, omaan kuntaidentiteettiin liittyviä symboleita olisi liitoksessa jäänyt jäljelle:

”Totta kai niinku se, ett karinaislaisena, nii Karinaisten nimi häipy, kunnanumero häipy, vaakuna häipy. Joku ois voinu olla, seki ett mikse pitä ollaa kaikki Pöytyästä.” (Haastattelu AK1)

6.5 Liikkuminen ja arjen sujuvuus eri elämänvaiheissa

Tässä kappaleessa kuvataan eri elämäntilanteissa olevien haastateltujen arjen palveluasiointia ja liikkumista. Kuvauksissa esitetään perheellisen työssäkäyvän, työssäkäyvän sekä autoilevan ja autottoman liikkumista. Etäisyyksiin liittyvää tietoa on esitelty kootusti liitteissä.

6.5.1 Perheellisen työssäkäyvän arkea rytmittää liikkuminen paikasta toiseen

Sanni on reilut 40-vuotias työssäkäyvä perheenäiti, joka asuu perheineen Pöytyällä, entisen Karinaisten kunnan alueella. Kuntalaisina he ovat olleet pitkälti toistakymmentä vuotta, aiemmin Karinalaisten ja nykyisin Pöytyän. Perheen kolme lasta ovat kaikki kouluikäisiä, kaksi heistä käy alakoulua ja vanhin on yläkoulussa. Työssäkäyvän lapsiperheen arkea rytmittää työn ja koulunkäynnin lisäksi harrastukset. Ystävät, tuttavat ja sukulaiset asuvat pääosin melko lähellä.

Liikkuminen perheessä tapahtuu pääsääntöisesti autolla, joita perheessä on kaksi. Arjen sujuvuuden kannalta kaksi autoa on välttämätöntä: Äidin täytyy päästä kulkemaan töihin, isän kulkemaan kotoa perheen rakennuksille ja päästä toimittamaan siihen liittyviä asiointimatkoja. Joukkoliikennettä käytetään silloin tällöin lasten harrastusmatkoissa turhien ajokilometrien välttämiseksi. Perheen äiti on kimppakyydin kannattaja, sitä käytetään sekä työmatkoissa että lasten harrastuksissa.

Vuodenajoilla on vaikutusta perheen liikkumiseen. Talvella lähdetään harvemmin liikkeelle, ja silloin lähimpänä sijaitsevia palveluja suositaan enemmän kuin kesällä. Kesällä puolestaan liikutaan enemmän kävellen ja pyöräillen, mutta kauppa-asioita ei pyörällä kulkien toimiteta, vaan kulkutapaa suositaan enemmänkin liikunnan ja harrastuksen vuoksi. Bensiinin hinnannousu ei ole vaikuttanut perheen liikkumiseen.

Alakouluikäiset käyvät Karinaisten-Heikinsuon koulua, joka on hallinnollisesti yksi koulu, mutta toimii kahdessa eri pisteessä. Karinaisten kouluun heiltä on matkaa noin viisi kilometriä ja Heikinsuon koululle matkaa kertyy noin kahdeksan kilometriä. Lasten ollessa pieniä, he kulkivat kouluun taksikydeillä. Kuntaliitoksen myötä matka kotipihalta koululle tarkastettiin, jonka vuoksi he menettivät taksioikeuden ja vastaavat nyt alakouluikäisten koulukuljetuksista itse.

Vanhin tyttö kulkee yläkouluun eli Elisenvaaran kouluun linja-autolla. Heiltä pysäkille on kahden kilometrin matka, joka taittuu pyörällä, kävellen tai vanhempien kyydillä. Tie linja-autopysäkille kulkee pitkin valaisematonta metsätietä ja varsinkin kovilla pakkasilla, sateella ja pimeään aikaan kyyditys on olosuhteiden vuoksi välttämätön. Keskimäinen lapsi kulkee taksikydyillä Heikinsuon kouluun ja nuorin kulkee Karinaisten kouluun joko pyörällä tai vanhempien kyydillä. Koska perheen isä työskentelee asuinkunnassa, hän huolehtii useimmiten lasten kouluun tai koulukuljetukseen kyyditsemiset.

Kouluun kyyditsemisen lisäksi kilometrejä kertyy harrastuksiin kuljettamisesta. Suurin osa lasten harrastuksista sijaitsee Pöytyän kunnan alueella: Kumilassa, Kyrössä ja Riihikoskella. Matkaa harrastapaikoille tulee paikasta riippuen vaajaasta kymmenestä kilometristä aina reiluun 20 kilometriin asti. Yksi lasten harrastuksista sijaitsee Turussa, harrastusta ei löydy oman kunnan alueelta. Perheen äidin harrastuksiin kuuluu luonnossa liikkuminen ja lenkkeily sekä omien sanojensa mukaan ”taksikuskina toimiminen”, viitaten lasten kuljettamiseen. Perheen vanhin lapsi suorittaa mopokorttia. Mopon hankinnan perusteena on, että se vähentää vanhempien kускаamistarvetta ja lisää lapsen mahdollisuuksia itsenäiseen liikkumiseen:

”Kyllähän se on juuri se syy, että pääsee kavereihin ja pääsee harrastukseen ja pääsee kouluun, kyl se on ihan täysin se.” (Haastattelu AK2)

Sosiaalisen liikkumisen osuuden hän näkee heidän liikkumisistaan aika vähäisenä. Ainoastaan lasten vuoksi tulee joskus ajettua ylimääräisiä kilometrejä, kun heitä viedään kavereille kylään. Ostoskeskuksiin he eivät lähde, jollei ole tarvetta.

Sanni käy työssä Turussa ja hoitaa kaupassa käynnin pääosin työmatkaan yhdistettynä. Toisinaan viikolla käydään kaupassa lähimmässä kuntakeskuksessa Kyrössä. Kauppareissujen yhteydessä pyritään hoitamaan myös muut hoidettavat asiat kuten apteekki, posti ja auton tankkaaminen. Viikonloppuisin ostokset hoidetaan Kyrössä, Aurassa tai Tarvasjoella.

Sanni kertoo, että hän yleensäkin pyrkii käyttämään kuntakeskuksen palveluja, vaikka ne ovat hänelle henkilökohtaisesti työmatkan kannalta aivan väärässä suunnassa. Kyrön palvelujen käyttöä hän perustelee seuraavalla tavalla:

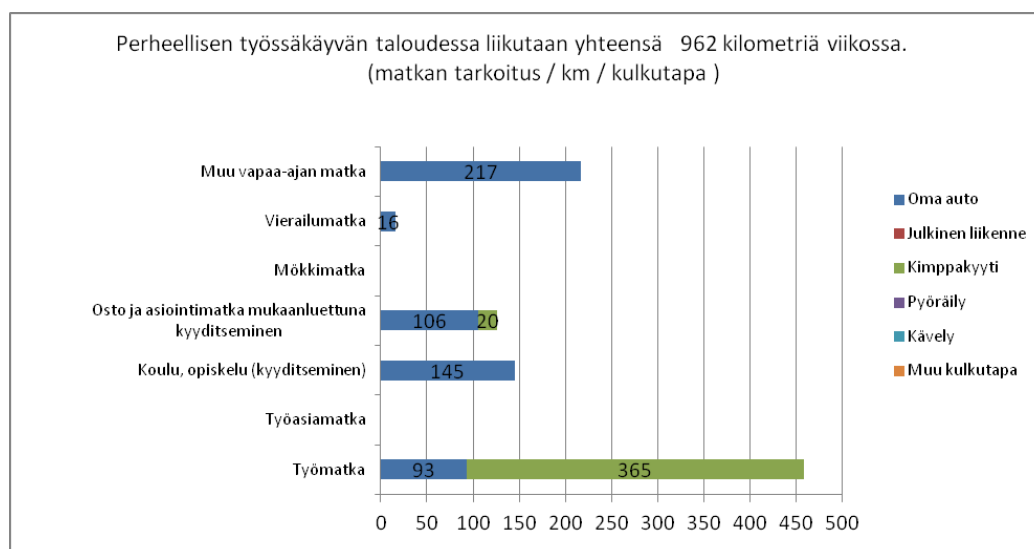
"Sen takia just -- et nyt vaan pelkästään tuo kauhuajatus, että se olis nii --niinku koko ajan ruokkii just sitä ajatusta, ett mun on käytettävä kunnan tais siis käytettävä näitä kylän palveluja, ett sen takia mä käyn mielelläni, kun on mahdollista, niin Kyrössä kampaajalla, apteekissa, kioskillä, mitä vaan, ett ne säilyis siellä, koska oishan se nyt kauhian hulluu jos meiltä nyt kokonaan loppuis kylästä kaikki." (Haastattelu AK2)

Kauppakeskuksissa perhe käy 1-2 kertaa kuukaudessa, useimmiten Rasion Myllyssä tai Turun Skanssissa. Perheen jäsenistä kolme tarvitsee optikkopalveluja, näitä palveluita jokainen hakee eri paikasta: isä Salosta, äiti Loimaalta ja tytär Turusta.

Perheenjäsenet käyttävät pääasiallisesti kunnallisia terveydenhoidon palveluja. Ainoastaan Sanni itse käyttää työterveydenhuollon ja yksityisen hammaslääkärin palveluja, jotka ovat Turussa. Sanni kuvaa kunnan hammaslääkäripalvelujen saatavuutta heikoksi. Sannin mies on joutunut äkillisessä tarpeessa matkamaan Yläneelle (joka liitettiin vuonna 2009 Pöytyän kuntaan) hammaslääkäriin, koska kunnalla ei ollut tarjota aikaa lähempää. Matkaa heidän kodista Yläneelle kertyy 60 kilometriä yhteen suuntaan eli yhteensä hammaslääkäriin tuli matkata 120 kilometriä.

Perhe hankkii joitakin ostoksia Internetin kautta. Piilolinssit tilataan useimmiten netistä ja joskus harvemmin elektroniikkaa. Kunnan tarjoamia sähköisiä palveluja heillä ei tällä hetkellä ole käyttöä. Kunnan Internet-sivuja hän käyttää ahkerasti etsiessään tietoa tapahtumista ja muista ajankohtaisista asioista. Samoin kunnan hallituksen pöytäkirjat hän lukee sivuilta. Sanni ei usko sähköisten palvelujen käytön vaikuttavan heidän liikkumiseen millään tavalla.

Perhe täytti liikkumisistaan viikon ajan päiväkirjaa. Päiväkirjaan on merkitty vanhempien autoilla kuljetut kilometrit mukaan lukien lasten kyyditseminen koulu- ja vapaa-aikapaikoille tai kouluun kuljetus sekä muilla kulkutavoin kuljetut matkat, mikäli näitä on ollut. Lasten linja-autolla tai taksilla kouluun kulkemia matkoja ei ole laskennassa mukana. Perhe kulki viikon aikana yhteensä 962 kilometriä (Kuvio7.), joista suuri osa kertyi työmatkoista ja muista vapaa-ajanmatkoista. Silloin, kun ostos- ja asiointimatkat on hoidettu työmatkojen lomassa, ei niitä ole erikseen merkitty, vaan ne kuuluvat osaksi työmatkaa. ’

Kuvio 7. Sannin perheen arjen matkat viikon ajalta.

6.5.2 Työssäkäyvän liikkuminen koostuu harrastuksista ja työmatkoista

Leila on reilu 50 -vuotias naimisissa oleva perheellinen nainen, joka asuu entisen Karinaisten kunnan alueella, ja työskentelee Kyrössä. Matkaa kotoa töihin kertyy vajaat kuusi kilometriä. Hän liikkuu pääasiallisesti omalla autolla, kesäisin hän pyrkii liikkumaan myös pyörällä, mutta toteaa sitä tapahtuvan harvemmin. Hänellä on kolme jo aikuisiän saavuttanutta lasta. Leilan harrastuksiin kuuluu lukeminen, neulominen ja lenkkeily. Hän on asunut Karinaisten alueella lähes koko ikänsä. Lähimmät omaiset asuvat kunnan alueella.

Eri vuodenaikojen eroja liikkumisessa syntyy harrastusten ja niihin rinnastettavien toimien vuoksi. Hyvälumisina talvina hiihdetään paljon. Kesällä pyöräillään

ja liikutaan muutenkin enemmän. Leila kertoo, että ajelu on ikään kuin yksi heidän yhteinen harrastus. Kesäisin ajellaan ja tutustutaan eri paikkoihin ja maisemiin. Kimppakyytejä he eivät käytä.

Bensiinin hinnannousun hän ei näe vaikuttaneen heidän liikkumiseen. Hän mainitsee, ettei hinnannousu ole enää hänen iässään yhtä oleellinen tekijä kuin se olisi ollut nuoremmalla iällä. Leila suosii sähköisten palvelujen käyttöä. Kelan ja verottajan palvelut hoidetaan Internetin välityksellä, samoin muuttoilmoitukset ja sähkösopimukset sekä osa ostoksista.

Kauppapalveluiden käytön suhteen perheen tilanne on murroksessa, sillä heidän nuorin lapsensa on juuri muuttamassa pois kotoaan. Miehensä kanssa kaksin ollessaan he käyvät kaupassa noin 2 -3 kertaa viikossa. Pankkipalvelut he hoitavat Internetin kautta. Postin palveluja hän käyttää vain muutaman kerran vuodessa. Apteekkipalveluita hän käyttää neljä kertaa vuodessa. Kampajapalvelut hän hakee Aurasta kerran kuukaudessa. Miehen hiukset hän leikkaa itse. Hesburgerissa he käyvät noin kerran kuussa Myllyssä kahvilla tai syömisessä, joskus myös Aurassa.

Kirjastopalveluita hän käyttää neljän viikon välein. Kauppakeskuksista eniten käytetään Rasion Myllyä, myös isommissa Prismoissa asioiden joskus. Myllyssä he käyvät noin kaksi kertaa kuussa:

”Ihan vaan huvin vuoks, välttämätt mitään osteta”. (Haastattelu AK1)

Erikoisliikepalveluista hän käyttää oikeastaan vaan optikon palveluja ja sielläkin käy noin kerran 2 -3 vuodessa. Optikko sijaitsee Myllyssä. Matkaa Myllyyn kertyy noin 40 kilometriä.

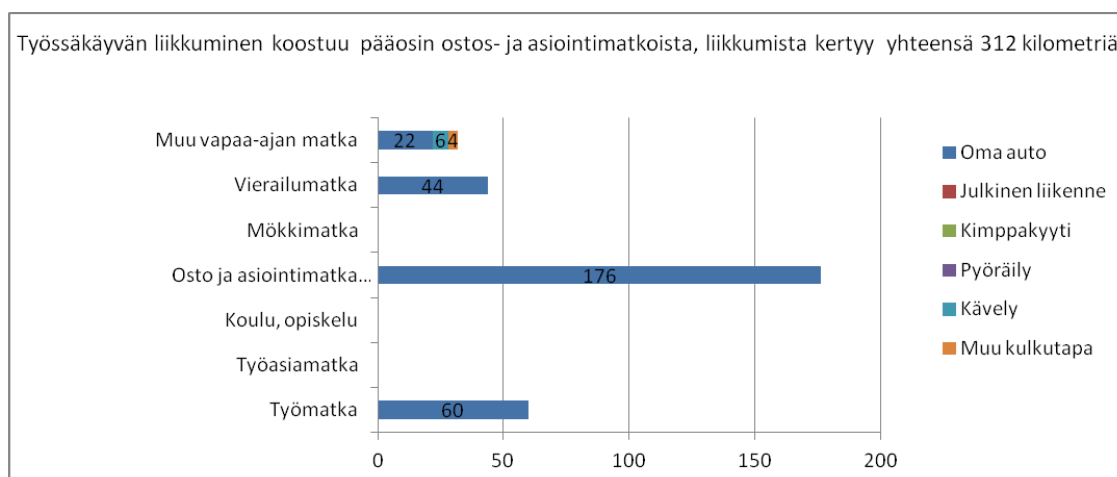
Leila käyttää kunnallisia hammaslääkäripalveluja. Sairautensa vuoksi hän käy kaksi kertaa vuodessa hammashoitajalla, ja hammaslääkärissä noin kolmen vuoden välein. Hän mainitsee hammaslääkärijonojen olevan niin pitkiä, että sinne ei oikein pääse. Lääkäripalveluja Leila käyttää säännöllisesti 2 – 3 kertaa vuodessa ja sairauteen liittyviä muita terveyskeskuspalveluja hän käyttää noin 7 - 8 kertaa vuodessa. Laboratoriossa Leila käy muutaman kerran vuodessa. Sairaalassa Leilan ei tarvitse säännöllisesti käydä.

Kirkon ja seurakunnan palveluja hän käyttää noin 3 – 4 kertaa vuodessa. Heiltä on matkaa kirkolle noin kilometrin verran. Näiden lisäksi he saattavat käyttää aina silloin tällöin naapuriseurakuntien palveluja, jos niissä järjestetään kirkkokonsertteja. Aiemmin kun lapset olivat pieniä, he kävivät usein uimassa. Nykyisin he käyvät Loimaalla, Tarvasjoella tai Turun Caribiassa uimassa noin 4-5 kertaa vuodessa.

Ruokakaupassa sekä kirjastokäynnit hoidetaan pääosin työmatkalla. Kotoa ei lähdetä erikseen ruokakauppaan. Joskus ruokaostokset hoidetaan arki-iltaisista tehtyjen kylämatkojen varrella. Bensiinin hinnannousu ei ole vaikuttanut liikkumiseen millään tavalla.

He harrastavat paljon autolla ajelamista, joka sijoittuu kesäaikoihin, koska he eivät paljon muuta harrasta, vaan lähtevät ihan noin muuten vain ajelulle. Katselemaan paikkoja ja maisemia. Liikkuminen mahdollistaa sen, että pääsee näkemään ja kokemaan enemmän. Hän kuitenkin kokee, että he liikkuvat loppujen lopuksi vähän. Kesäteattereissa he käyvät joka vuosi. Elokuissa heidän ei tule käytyä, vaan elokuvat katsotaan kotona.

Leila täytti viikon ajan kirjaa omasta liikkumisestaan. Kilometrejä kertyi eniten ostos- ja asiointimatkoista. (Kuvio 8.).

Kuvio 8. Leilan arjen matkat viikon ajalta.

6.5.3 Juuri eläkkeelle siirtyneen kahden asunnon arkea

Reino on ikänsä Mietoisissa asunut, juuri eläkkeelle siirtynyt aktiivisesti yhteisöissä toimiva henkilö. Hän on naimisissa ja viettää pääosin aikaansa haja-asutusalueella sijaitsevassa omakotitalossa. Pariskunnan toinen asunto sijaitsee Mynämäen keskustaa-ajamassa. Kakkosasunnon hankinta tuli tarpeelliseksi, kun vaimon harrastukset sijoittuivat Mynämäkeen. Lisäksi Mynämäellä on paremmat palvelut. Kyse oli myös eräänlaisesta varautumisesta, ikääntyessä liikuminen saattaa heiketä ja palvelujen läheisyys nousee entistä tärkeämmäksi.

Reino liikkuu lähinnä oman auton turvin. Suurin osa arjen matkoista suuntautuu Mynämäkeen; kodista kakkosasuntoon, kauppaan ja palvelujen pariin. Muu liikuminen määrittyy yhdistystoiminnan, satunnaisten kyläilyjen sekä tapahtumiin ja juhliin osallistumisista. Turun suunnalta Reino hakee lääkärin palveluja ja erityisliikepalveluja, näihin hän kulkee linja-autolla. Vuodenajoilla ei ole vaikutusta Reinon liikkumiseen, saman verran liikutaan vuoden ympäri.

Eläkkeellesiirtymisen jälkeen Reino kertoo hyötyliikunnan vähentyneen. Pyöräilyä on Mynämäen asunnon myötä tullut harrastettua jonkin verran, asuntojen välillä hän kuitenkin liikkuu omalla autolla.

"Kyl auto o, no täältä on pakko lähteä auton kanssa, ei kukaan lähde viiden kilometrin päähän vaan..no polkupyörää mä olen ruvennut käyttää sen tähden, että Mynämäessä asuu." (Haastattelu AM1)

Lapset perheineen asuvat lähellä, samoin suurin osa tuttavista ja ystävistä. Reinon ja hänen vaimonsa yhteinen harrastus on matkustelu. Reino arvioi iso osan omasta liikkumisestaan olevan liitettävissä sosiaaliseen kanssakäyntiin.

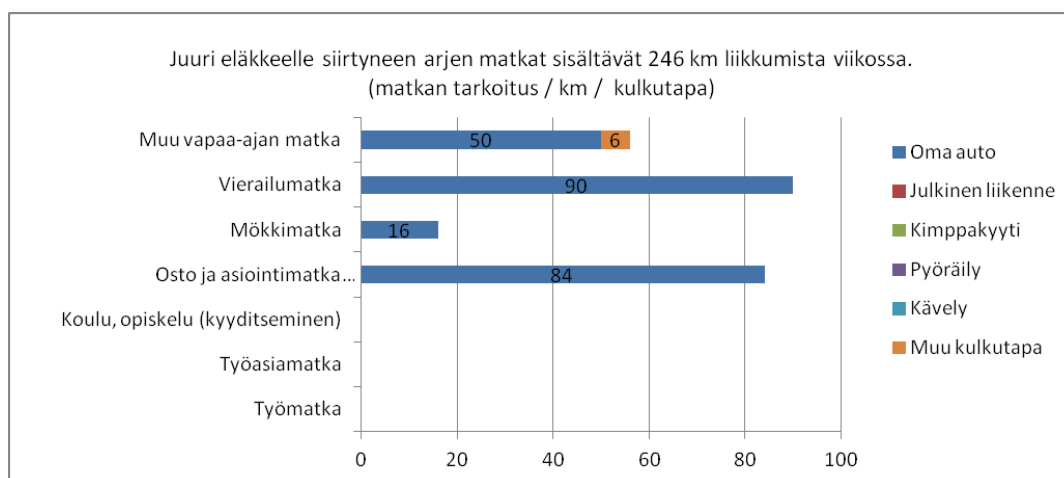
Ruokakaupassa Reino käy noin 2-3 kertaa viikossa Mynämäessä. Lähin kauppa on neljän kilometrin päässä Askaisissa, mutta sitä hän ei käytä. Reino kertoo, että oli päässyt lukemaan osuuskauppa Apajan hallinnossa aikoinaan vuonna 1938 tehdyn päätöksen, jossa oli mainittu, että Mynämäen taajamasta lähdeettäessä on oltava neljän kilometrin välein osuuskauppa. Ajat ovat muuttuneet. Mietoisissa ei haastattelun aikaan ollut ainuttakaan ruokakauppaa.

Sähköisiä palveluja käytetään ainoastaan laskujen maksussa, yleensä vaimo hoitaa tämän asioinnin. Reino käyttää Mietoisten kirkonkylässä sijaitsevia pankkipalveluja viikoittain. Rahaa hän ei nosta automaatilta, vaan konttorista, sillä hän arvostaa sisätiloja, eikä konttorissa tarvitse jonottaa. Mietoisten asiamiespostin palveluja hän ei juuri käytä.

Muu asiointi suuntautui Mynämäkeen. Apteekissa, Alkossa, parturissa hän käy tarpeen mukaan. Muutaman kerran viikossa Mynämäessä kahvilla samalla, kun käy tervehtimässä vaimoaan kakkosasunnolla. Kirjaston palveluita hän ei käytä, mutta Internetin kautta hän lukee Internetiin ladattuja tutkimuksia. Kirjasto on kuitenkin tuttu paikka, sillä siellä pidetään usein yhdistysten kokouksia. Eri yhdistysten kokouksissa hän käy viikoittain.

Kauppakeskuksissa Reino ei käy. Erikoisliikepalveluita hän hakee joko Mynämäestä tai Turusta. Mynämäen pesulaa ja ompelimoa hän käyttää, mutta viimeksi ostettu puku on hankittu Turusta. Kirkossa hänen ei tule vapaaehtoisesti käytyä. Seurakunnan palveluja hän ei ole tarvinnut. Terveystieteiden palveluista hammaslääkäri ja terveyskeskusasioinnin suuntautuvat Mynämäkeen, mutta lääkärinpalvelut Reino hakee yksityiseltä Turusta, koska hän näkee palvelun yksityisellä olevan joustavampaa.

Reino täytti viikon ajan kirjaa omasta liikkumisestaan. Kilometrejä kertyi eniten vierailumatkoista. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Reinon arjen matkat viikon ajalta.

6.5.4 Autottoman ikäihmisen tarve palvelujen käytölle ja liikkumiselle on vähäistä

Tyyne on 80-vuotias elämäänsä tyytyväinen ja positiivinen naimisissa oleva nainen. Hän on asunut Mietoisissa 1950 –luvulta lähtien. Tyyne asuu yksin, mies on hiljattain muuttanut sairautensa vuoksi Mynämäessä sijaitsevaan hoitolaitokseen. Tyynellä ei ole ajokorttia, vaan hän liikkuu taksilla kerran viikossa Mynämäkeen joko Mietoisten kautta tai ilman ostoksille, asioimaan ja tapamaan miestänsä.

Tyyne viihtyy kotona, eikä hän näe tarvetta liikkua sen enempää kuin arjen sujuvuuden kannalta on tarpeellista. Iästänsä huolimatta hän ei tarvitse eikä käytä muuta ulkopuolista apua kuin lasten apua arjen toiminnoissa.

Poika tuo pääasiassa postin hänelle, sillä hän ei talvisin liukkaiden keliensä vuoksi uskalla liikkua. Tyynelle on tehty myös lonkkaleikkaus, joka oli haastattelun aikaan tapahtunut hiljattain. Tämän vuoksi Tyyne on erityisen varovainen liikkumisessaan. Lasten lähellä olo helpottaa arkea myös sen suhteen, että tarpeen vaatiessa apu on lähellä ja mikäli jokin asia jää ostamatta, voi lähellä asuvan pojan perhe toimittaa nämä ostokset omien liikkumisistansa lomassa.

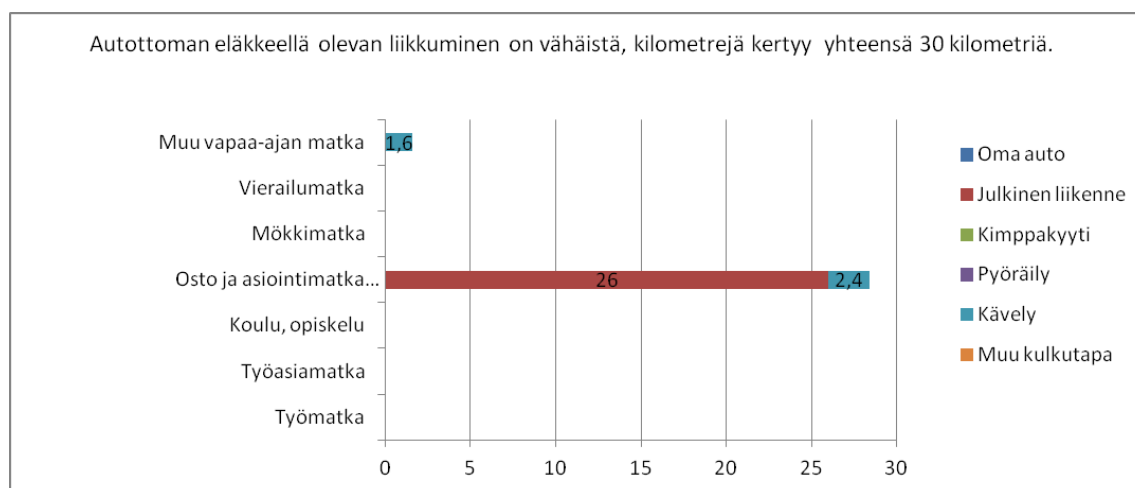
Taksin ja palvelusetelin turvin hän hoitaa kauppa-asioinnit kerran viikossa. Samalla matkalla käydään myös apteekissa ja pankissa. Pankkiasioinnin hän hoitaa Mietoisissa, muut tarvittavat palvelut Mynämäessä. Matkaa Mynämäkeen kertyy kodista 13 kilometriä.

Parturi-kampaajan palveluja hän käyttää noin kolme kertaa vuodessa, jolloin kampaaja tulee hänen kotiinsa. Kirjastopalvelut hän hakee Mynämäestä kaksi kertaa kuukaudessa. Silloin, kun hänen ei ole mahdollista käyttää näitä palveluja, menijä hakee ne hänelle. Kahvilapalveluita hän käyttää noin kaksi kertaa kuukaudessa, Mynämäessä. Kauppakeskuksissa hän ei käy lainkaan ja erikoisliikepalveluja hän käyttää vain tarvittaessa. Hän kertoo viimeaikoina tarvinneen näitä todella harvoin.

Hammaslääkäripalveluja hän on leikkauksen vuoksi käyttänyt useimmin kuin yleensä eli noin 2-3 kertaa vuodessa. Palvelut hän hakee Mynämäestä. Laboratorion palveluille ei ole aiemmin ollut tarvetta, mutta leikkauksen myötä hän on käyttänyt näitä palveluja noin 1-2 kertaa vuodessa. Seurakunnan palveluja hän ei enää liikkumismahdollisuuksien ja miehen sairauden vuoksi ole käyttänyt enää vuosiin. Hän kertoo, että oma elämäntilanne on vaikuttanut myös siihen, ettei hän harrasta enää juuri mitään. Aiemmin hän on toiminut aktiivisesti erilaisissa järjestöissä. Hän ei itse liiku kylässä käymään, mutta kertoo että heillä käy usein vieraita kylässä.

Hän näkee, että vuodenajoilla on vaikutusta liikkumiseen. Kesällä tulee liikuttua enemmän, koska talvella pelkää kaatumista. Hän ei usko, mikäli olisi terve, vuodenajoilla olisi samalla tavalla merkitystä liikkumisen kannalta. Hän ei myöskään näe, että hänen luonteisellaan ihmisellä ikä ei ole rajoittava tekijä, vaan syyt tulevat jostain muusta eli lonkkaleikkauksesta.

Tyynne täytti liikkumisestaan viikon ajalta päiväkirjaa. Liikkuminen on vähäistä ja koostuu lähinnä ostos- ja asiointimatkoista. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Tyynen arjen matkat viikon ajalta.

7 LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTIA

Tähän tutkimukseen liittyy monia yksittäisiä ja yhteisiä tekijöitä, jotka tulisi huomioida tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Yhteisillä tekijöillä tarkoitetaan kuntaliitostutkimukseen liittyvää problematiikkaa ja yksittäisillä puolestaan tämän tutkimuksen luotettavuustekijöitä.

Kuntaliitostutkimuksen tuloksia arvioitaessa luotettavien johtopäätösten teko on haasteellista, sillä kuntaliitokset ovat aina sidottuja paikkaan, aikaan ja muutoksen suuruuteen. Liitoksen tavoitteet ja toteuttamistavat ovat olleet erilaisia eri vuosikymmenten aikana. Kuntien toimintaympäristöt ovat muuttuneet ja taloudelliset suhdanteet ovat olleet eri aikoina joko enemmän tai vähemmän suotuisia kuntien kannalta. Muutosten suuruus on puolestaan riippuvainen esimerkiksi siitä, kuinka monta kuntaa liitoksessa on yhdistynyt, kuinka suureksi kunnan alue on kasvanut ja kuinka monta asukasta liitoksen myötä uudessa kunnassa on. Myös uudet johtamisjärjestelmät ja palvelujen järjestämistä koskevat uudistukset lisäävät muutoksen suuruutta. (Koski ym. 2013, 16.)

Liitokset tarjoavat myös erilaisia kehittämismahdollisuuksia ja ne vaihtelevat kuntaliitoksen sen mukaisesti minkä tyyppisestä liitoksesta on kulloinkin kyse. Reikäleipäliitoksissa kehittämismahdollisuudet on yleisesti nähty suuremmiksi kuin liitoksissa, joissa kuntien etäisyydet ovat pitkiä. Myös se, millä tavoin kuntaliitos toteutetaan, vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisia hyötyjä tai haittoja liitoksen yhteydessä syntyy. Aiemmin hyötyjen ja haittojen on ajateltu olevan enemmän ”vakioita”. Näin ei kuitenkaan aina ole. (Koski ym. 2013, 16.)

Luotettavuuden arviointiin vaikuttaa myös se, missä vaiheessa asiaa tutkitaan. Osa kuntaliitoksen vaikutuksista on havaittavissa jo hyvinkin pian kuntaliitoksen jälkeen. Etenkin negatiiviset eli haittavaikutukset korostuvat liitoksen alkuvaiheessa. Hyötyjen näkemiseen menee useampia vuosia, jonka vuoksi kuntaliitoksia tulisikin tutkia useampana ajankohtana. Haastavin luotettavuutta mittaava tekijä, on kuntaliitosten vaikutusten erottaminen muista tekijöistä. On mahdoton-

ta arvioida tiettyjen alueiden kehityskulkua eli sitä mitä olisi tapahtunut, jos kuntaliitos ei olisi toteutunut. (Koski ym. 2013, 16.)

Yksittäisenä luotettavuustekijänä on haastatteluotoksen rajallisuus. Rajallisen otoksen vuoksi, tutkimus ei mahdollista yleistävän tiedon tuottamista. Sen sijaan tutkimuksella voidaan osoittaa yksittäistä tietoa eri ikäisten maaseutuasukkaiden palvelujen käytöstä ja liikkumisesta sekä niitä ohjaavien valintojen taustatekijöistä. Vaikka tieto ei ole yleistettävissä, tutkimustieto lisää yleistä tietämystä palvelujen käytöstä sekä liikkumisesta ja kuntaliitosvaikutuksista.

Otoksen rajallisuus saattaa näkyä myös rajallisena tulkintana tuloksissa. Laajempi haastatteluotos olisi mahdollistanut myös laajemman näkökulman esimerkiksi sellaisista palvelujen käyttöön ja liikkumiseen sekä vaikuttavista tekijöistä, jotka eivät tämän otoksen arjessa nousseet merkitykselliseksi.

Tulosten luotettavuuden arvioinnissa huomioitavaa on myös se, että tämän tutkimuksen tulokset perustuvat pitkälti siihen, mitä haastateltavat ovat vapaaehtoisella suostumuksellaan halunneet asioista kertoa. Haastattelijan vieraus tai haastateltavan omat intressit ovat saattaneet vaikuttaa kerronnan kattavuuteen. Osa asioista on voinut jäädä mainitsematta jo sillä, ettei tarkkoihin haastattelu-kysymyksiin ole voinut tutustua etukäteen. Haastattelun teemat on kuitenkin esitetty henkilöille ennen haastattelua puhelimitse tai sähköpostitse.

Haastattelutilanteessa vastauksen tulkintaa on helpotettu tekemällä tarkentavia kysymyksiä. Vaikka haastatteluissa on pyritty olemaan vaikuttamatta siihen, mitä haastateltava kysymykseen vastaa, on tuloksia litteroitaessa tehty huomioita siitä, ettei tämä tavoite ole täysin aukottomasti onnistunut. Kyseessä on ollut sellaiset tilanteet, joissa haastateltava on miettinyt, kuinka usein palvelua käyttää, johon tutkimuksen tekijä on antanut vaihtoehtoja, ja joihin vastaaja on nopean harkinnan jälkeen antanut vastauksen. Tulosten kannalta tämä ei kuitenkaan ole kovin merkittävää, sillä tämä on liittynyt kahdessa haastattelussa lähinnä siihen, kun haastateltava on miettinyt käyttääkö hän palvelua lainkaan vai noin kerran vuodessa.

Myös liikkumispäiväkirjan tiedot perustuvat haastattelun antamiin tietoihin. Aina on mahdollista, ettei ohjeistus ole täysin ymmärretty, osa liikkumisesta on voinut jäädä merkitsemättä tai kilometrejä on arvioitu sen sijaan, että ne olisi täsmällisesti mitattuja. Tutkimustulokset on esitetty kuitenkin niiden merkintöjen mukaan, joita liikkumispäiväkirjaan on merkitty. Tämän tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava sekä edellä mainitut yleiset ja yksittäiset luotettavuustekijät.

8 PÄÄTELMÄT

Kuntaliitoksen vaikutukset palveluihin näyttävät olevan kuntien viranomaisten ja luottamushenkilöiden silmin varsin vähäisiä kummallakin tutkimusalueella. Kuntaliitoksen ei nähdä heikentäneen kuntapalveluja. Liitoksen nähdään ennemminkin mahdollistaneen palvelujen tason säilyttämisen ja parantaneen osin palvelujen saatavuutta.

Mynämäen kunnan viranomaiset ja luottamusmiehet eivät näe palvelujen heikentyvän tulevaisuudessakaan. Tätä ajatusta tukee myös kunnan laatima maapoliittinen ohjelma, jossa uuden kunnan yhdeksi maapoliittiseksi tavoitteeksi on asetettu yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen. Ohjelmassa eri puolilla kuntaa sijaitseville alueille on laadittu oma kehittämissuunnitelma. Mietoisten kirkonseutu on mainittu yhtenä kehittämisalueena. Myös kylien elinvoimaisena säilyminen nähdään Mynämäen kunnan maapoliittisen vision 2020 mukaisesti tärkeänä:

” Mynämäki on vahvan kuntakeskuksen ja elävien kyläyhteisöjen muodostama kehittyvä kunta, jossa toimivat yhteydet takaavat aktiivisen vuorovaikutuksen Turun kaupunkiseudun ja muiden lähikuntien kanssa. Tavoitteena on korkeatasoinen ja tasapainoinen elinympäristö, monipuolinen elinkeinorakenne ja toimivat palvelut kuntakeskuksen, Asemanseudun ja Mietoisten taajamien alueilla” (Mynämäen maapoliittinen ohjelma 2011.)

Lisäksi kunnassa toimii kylien neuvottelukunta, johon kuuluu kunnan alueen kyläyhdistysten lisäksi muita kylien ja maaseudun kehittämistyötä edistäviä toimijoita sekä kunnan viranomaisia ja luottamusmiehiä. Neuvottelukunnan tehtävänä on lisätä tiedonkulkua kunnan ja kylien välillä. (Varsinais-Suomen Kylät ry 2014.)

Pöytyän liitoksessa eräs haasteltu viranomainen kuvasi sekä Karinaisten ja Pöytyän kuin uudenkin Pöytyän ja Yläneen liitosten olleen luonteeltaan entisten pikkukuntien jälkeenjääneisyyksiä korvaavia. Kuntaliitoksen yhteydessä saatuja varoja on käytetty muun muassa uusien pisteiden rakentamiseen ja korvaamiseen. Yksi tutkimukseen haastatelluista asukkaista antoikin kritiikkiä tähän liitty-

en. Hänen mukaansa liitosrahoilla rakennettujen uusien palvelupisteiden budjetit oltiin ylitetty roimasti, jonka vuoksi näki kunnan velkaantuneen entisestä.

Karinaisten ja Pöytyän yhdistymissopimukseen sidottujen tavoitteiden ja toimenpiteiden aikaraja meni umpeen vuoden 2011 alussa. Samana vuonna Pöytyällä perustettiin kylien neuvottelukunta, johon kuuluu 10 kyläyhdistystä, kotiseutuyhdistys sekä kunnan viranhaltijoita ja luottamusmiehiä. (Varsinais-Suomen Kylät ry 2014.)

Kunta teki vuoden 2014 alkupuolella päätöksen lakkauttaa kunnan alueelta kolme koulua. Lakkautettavaksi mainittiin Rannanmäen koulu entisen Yläneen alueelta, Haverin koulun entisen Pöytyän alueelta sekä Karinaisten koulun lakkauttaminen siten, että Karinaisten koulun opetus siirretään entisen Karinaisten alueella sijaitsevaan Heikinsuon kouluun (Päivi Perkiö 2014.) Pöytyän maaseutuasukkaiden huolenaiheet kyläkoulujen alasajoon liittyen eivät osoittautuneet turhiksi.

Pöytyän kuntastrategian visiossa kylien elinvoimaisuus nähdään kuitenkin tavoiteltavana:

"Pöytyä on yhteen hiileen puhaltava, luonnonarvoja kunnioittava, elävien kylien ja vahvojen palvelukeskusten kunta. Kuntalaisilla on mahdollisuus hyvään asumiseen, elämiseen ja yrittämiseen. Pöytyä on moderni maaseutumainen kunta." (Pöytyän kuntastrategia 2015)

Karinaisten alueen kylätoiminnan järjestämissä tilaisuuksissa haastattelujen mukaan käytiin ja ne nähtiin tärkeiksi. Kylätoiminnan aktiivisuustason arvioitiin kuitenkin hieman taantuneen entisestään, eikä kaikkia aiemmin järjestettyjä juhlia tai tapahtumia oltu järjestetty. Mietoisissa puolestaan kylätoiminnan aktiivisuuden nähtiin nousseen aiemmasta.

Tulos ei sinällään ole yllättävä, sillä Mietoisten yhdistymisestä oli vähemmän aikaa tutkimusta tehdessä. Kylätoiminta aktivoituu usein liitosten yhteydessä, kun huoli oman alueen autioitumisesta ja palvelujen keskittymisistä nousee mieleen. Huoli esitettiin myös Mietoisten alueen maaseutuasukkaiden haastatteluisissa.

Haastatellut kuntalaiset kuitenkin näkivät, että palvelut ovat säilyneet pääosin samanlaisina kuin ennen kuntaliitosta. Palveluja ollaan myös totuttu hakemaan kauempaa. Tutkimuksen kohdekunnat ovat tehneet yhteistyötä tiettyjen palvelujen suhteen jo ennen kuntaliitoksen toteutumista.

Varsinkin Mietoisten alueella palveluasiointia ollaan suunnattu jo ennen liitosta Mynämäkeen, esimerkiksi kauppapalvelujen suhteen, koska alueella ei ole ollut kauppaa. Liitoksen myötä palveluasiointi on muuttunut vain entistä luontevammaksi. Karinaisten alueen asukkaat ovat ennen liitosta hakeneet palvelut Kyrön kuntakeskuksesta, eikä muutosta asiointissa ole tapahtunut kuntaliitoksen jälkeen

Mynämäellä suurimmat huolenaiheet palvelujen saralla liittyivät uuteen, juuri toimintansa aloittaneeseen peruskuntayhtymään, Akseliin. Palvelu koettiin vieraaksi, eikä siitä ollut varsinkaan ikääntyneiden mielestä saatu tarpeeksi tietoa. Myös ohjeistus palvelun käyttöön koettiin puutteelliseksi. Muut huolet liittyivät pelkoihin alueen näivettymisestä.

Karinaisten huolet liittyivät kyläkoulujen alasajoon, kuten aiemmin mainittiinkin. Liikkumisessa ei myöskään nähty tapahtuneen muutoksia kuntaliitoksen jälkeen. Mahdollisuudet joukkoliikenteen käyttöön olivat olleet jo useampia vuosia, jopa vuosikymmeniä heikot.

Oma auto oli ollut välttämätön asiointiin ja liikkumisen kannalta jo pitkään. Arki- sin työssäkäyvien ja perheellisten työssäkäyvien palveluasioinnin suuntausta ohjasi työpaikan sijainti. Vaikka suurin osa asiointista hoidettiin oman kunnan alueella ja Pöytyällä lähinnä lähimmässä kuntakeskuksessa Kyrössä, huomiotavaa kuitenkin on, että Karinaisten perheellisestä työssäkäyvistä ja työssäkäyvistä tai heidän taloudestaan hieman yli puolet kävivät työssä oman kunnan alueella.

Perheellisten työssäkäyvien ja työssäkäyvien palvelujen suuntautumiseen viikonloppuisin ja vapaapäivinä vaikuttivat myös arvoihin ja asenteisiin sekä sosiaaliseen kanssakäyntiin liittyvät valinnat. Ostoksia tehtiin joko läheisyysperiaatteella tai lähdetettiin ikään kuin ”tuulettumaan” kuntarajojen ulkopuolelle isom-

piin ostoskeskuksiin. Läheisyysperiaatteen taustalla oli tietoisuus siitä, että palvelut eivät alueella säily, ellei niitä käytetä.

Yhteistä kummankin tutkimusalueen haastatteluissa oli palveluasioinnin suunnitelmallisuus. Asiointeja hoidettiin samalla matkalla ja kauppalappua käytettiin; se nähtiin lähes ehdottomaksi arjen sujuvuuden ja turhien kilometrien välttämisen kannalta.

Terveydentila ja ikääntyminen näkyivät palveluasioinnin suuntautumisessa ja tarpeissa. Läheiset ja helposti saavutettavat palvelut koettiin tarpeelliseksi ja niitä käytettiin. Iäkkäimmät haastatellut olivat tyytyväisiä palvelujen saavutettavuuteen. Taustalla vaikutti se, että omaan eloon ja arkeen oltiin tyytyväisiä, eikä enempää toivottu. Palveluja käytettiin lähes poikkeuksetta harvoin, harkiten ja vain tarpeen mukaan. Yksi haastatelluista ikääntyvistä oli muuttamassa miehensä kanssa kuntakeskukseen lähelle palveluita helpottaakseen omaa arkea. Omakotitalon pihan hoitamisen raskaus sekä haastatellun iän myötä vähentyneiden voimien ja miehen terveydentilan huonontuminen vaikuttivat päätökseen muuttaa lähemmäs palveluita.

Ne haastatellut iäkkäät, joilla ei ollut omaa autoa käytössään, kokivat kerran viikossa tarjotun kutsutaksi-järjestelmän tai palvelusetelin kautta saaman taloudellisen avun riittäväksi arjen sujuvuuden ja turvaamisen kannalta.

Sähköisten palvelujen käyttö iäkkäimmillä oli vähäistä tai niitä ei käytetty ollenkaan. Osalla ei ollut mahdollisuutta käyttää palveluja, osa koki ne hankalaksi tai niitä käytettiin taloudessa jonkun toisen toimesta. Pankkipalvelut olivat sekä iäkkäämmillä että nuoremmilla yleisimmin käytetty sähköinen palvelu. Näiden arvioitiin vähentävän liikkumista jonkin verran, mutta ei merkittävästi. Nuoremmat haastatellut käyttivät enemmän sähköisiä palveluja, ja arvioivat sähköisten palvelujen käytön vähentävän ostosasiointimatkoja. Yksi perheellinen työssäkäyvä haastateltu kuitenkin koki, ettei sähköisten palvelujen käyttö ole vaikuttanut liikkumiseen millään tavalla.

Joukkoliikenteen heikkouden ja tiestöön liittyvien tekijöiden nähtiin haittaavan liikkumista ja palveluasointia. Joukkoliikenteellä palveluasointia ei voitu tehdä,

sillä vuorot kulkivat liian harvoin, eikä poikittaisliikenne kuntakeskusten tai kyläl-
tä kuntakeskukseen toiminut. Vuorojen väli olisi muodostunut liian pitkäksi. Mi-
käli aamulla olisi koululaisvuorolla lähtenyt, olisi asiointimatkaan pitänyt varata
koko päivä, sillä takaisin olisi päässyt vasta iltapäivään sijoittuneen koululaiskul-
jetuksen kanssa. Vanhemmalla iällä tämä koettiin mahdottomana ihan fyysisten
voimavarojen puitteissa, vaikka aikaa olisi ollutkin.

Pyöräteiden puuttumisen koettiin haittaavan pyöräilymahdollisuuksia. Karinais-
ten alueella pyöräilyä tien vieressä pelättiin. Tiellä kulki tiheään raskasta rekka-
liikennettä, jonka vuoksi pyöräily koettiin vaaralliseksi. Myös Mietoisten alueen
haastatteluissa pyöräteiden puuttumisen nähtiin haittaavan mahdollisuuksia
pyörällä liikkumiseksi. Teiden mutkitteluus, kapeus ja huono kunto mainittiin
kummankin tutkimusalueiden haastatteluissa pyörällä liikkumista heikentävänä
tekijänä.

Muutokset sekä palvelujen että liikkumisen suhteen näyttäytyvät kuntalaisen
arjessa vähäisinä. Huomionarvoista on, että muutamaa poikkeusta lukuun ot-
tamatta haastatellut asukkaat näkivät joukkoliikenteen käytön mahdollisena ja
toivottavana vaihtoehtona. Joukkoliikenteen tulisi kuitenkin toimia tarpeita vas-
taavalla tavalla. Osa haastatelluista mainitsi, että mikäli joukkoliikenne toimisi,
tulisi sen käytön olla myös taloudellisesti kannattavaa.

Kuten aiemmin esitetty suomalaiset liikkuvat keskimäärin 41 kilometriä vuoro-
kaudessa. Sannin perheessä tämä tarkoittaisi 1435 kilometrin viikoittaista liik-
kumista. Sannin perheessä liikuttiin 962 kilometriä, tuloksista puuttuu lasten
koulukyydityksiin kuuluneet kilometrit.

Leila liikkui 312 kilometriä, kun keskimäärin suomalainen liikkui 287 kilometriä
viikon aikana. Hän liikkui keskivertosuomalaista enemmän. Reino ja Tyyne liik-
kuivat kumpikin vähemmän kuin suomalainen keskimäärin. Reinolle kertyi viikon
aikana liikkumista 246 kilometriä ja Tyynelle vain 30 kilometriä. Arki oli sujuvaa,
kun liikkumistarpeet ja mahdollisuudet kohtasivat.

9 POHDINTAA

Sekä Karinaisten ja Pöytyän että Mietoisten ja Mynämäen liitokset ovat olleet kahden maaseutumaisen kunnan liitoksia. Liitoskunta ei ole muuttunut saman tien syrjäiseksi kaupunginosaksi, vaan sen asema ja rooli on ollut liitoksessa enemmän tasavertainen kuin esimerkiksi Leinamon (2010) tutkimuksessa suuriin kaupunkeihin yhdistyneiden maaseutumaisten pienkuntien on osoitettu olevan.

Vaikka Mietoisista kunnantalon palvelut lähtivät liitoksen myötä ja kunnantalo autioitui, on se saanut uuden käyttötarkoituksen. Aktiivisten kyläläisten voimin entinen kunnantalo on muuttunut kylätaloksi, josta löytyy kokoustiloja yhdistyksille. Samasta rakennuksesta löytyy myös uusi itsepalvelukirjasto sekä nuorisotilat. Mietoisten kirkonkylä voi olla hieman hiljentynyt, mutta ei autioitunut.

Karinaisten kyläkoulujen lakkauttamiseen liittyvät huolet kävivät toteen. Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että uusien kuntaliitosten myötä vaikutukset palveluihin ja liikkumiseen saattavat kasvaa. Karinaisten maaseutuasukkaan haastatellun mukaan hänen miehensä oli hampaan lohjetessa joutunut matkaamaan Yläneelle asti hammashoitoon, koska lähimmissä palvelupisteissä ei ollut tarjolla vapaita aikoja. Matkaa kotoa Yläneelle kertyi noin 60 kilometriä eli kaiken kaikkiaan palvelun saavuttaakseen mies joutui kulkemaan 120 kilometriä. Pöytyän kunta on tänä vuonna esittänyt kuntaliitosta Tarvasjoen kanssa. Se, lisääkö tämä asukkaiden liikkumista, on riippuvainen niistä päätöksistä, joita palveluiden suhteen tullaan tekemään.

Kuntaliitoksen vaikutuksista palveluihin tai liikkumiseen ei ole pelkästään kyse yhdistymissopimuksessa sovituista asioista, vaan liitoskuntien alueiden palveluiden säilymiseksi tarvitaan sekä alueen asukkaiden omaa aktiivisuutta että kunnan tahtoa kehittää alueita. Kuntien taloudellinen tilanne ja toimintaympäristöjen asettamat haasteet eivät nykyisellään aina kohtaa, mutta yhteistyöllä ja yhteisellä halulla asioiden suuntaan voidaan vaikuttaa.

Maaseudulla valloillaan oleva kulkumuoto eli yksityisautoilu on ilmaston kannalta huono asia. Noin viidesosa ilmastonmuutosta edistävästä kasvihuonepäästöistä on lähtöisin tieliikenteestä ja yli puolet näistä puolestaan yksityisautoilusta. Tätä tosiasiaa vasten maaseudulla asumista pidetään varsin epäekologisena tekona.

Joukkoliikenteen kannattavuus väestöltään vähäisillä alueilla saattaa jatkossakin olla esteenä joukkoliikennepalveluiden lisäämiselle. Tärkeäksi nousee tällöin kimpakyytien ja vähemmän ympäristöä kuormittavien kulkumuotojen käyttö, kuten sähköautojen käytön lisääminen. Maaseutuasukkaiden suunnitelmallisuus ja palvelujen haun yhdistäminen on jo yksi askel kohti turhien kilometrien välttämistä ja ilmastotaakan vähentämistä.

Selvää on, että maaseudun asuttaminen ja maaseudun kehittäminen on koko Suomen hyvinvoinnin kannalta merkittävää. Se antaa vastapainoa muuten niin hektiselle elämälle, toimii vilja-aittana sekä tarjoaa erilaisia yritystoiminnan muotoja uudelleenlaiselle kokemuksia, elämyksiä ja kestävyyttä korostaville elämäntavoille.

Maaseudun kehittämisvaroja tulisikin tulevaisuudessa suunnata rohkeasti uudelleenlaisille liikkumista edistäville ja liikkumisesta johtuvaa ilmastotaakkaa vähentäville hankkeille ja kokeiluille.

LÄHTEET

Airaksinen, J. 2009. Hankala hallintouudistus. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Anttiroiko A., Haveri A., Karhu V., Ryytänen A. & Siitonen P. 2007. Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. 3. uudistettu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino OY - Juvenes Print.

Atkison, A. & Marlier, E. (toim.) 2010. Income and living conditions in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. Saatavissa myös http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-555/EN/KS-31-10-555-EN.PDF.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Haveri A., Laamanen E. & Majoinen K. 2003. Kuntarakenne muutoksessa? Tutkimus kuntajaon muutostarpeista tulevaisuudessa. Helsinki 2003: Kuntaliitto.

HE 155/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kunta- ja palvelurakennemuutuksesta sekä laeiksi kuntajakolain muuttamisesta ja varainsiirtoverolain muuttamisesta.

Heuru K., Mennola E. & Ryytänen A. 2011. Kunta. Kunnallisen itsehallinnon perusteet. 2. uudistettu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Henkilöliikennetutkimus 2010 - 2011. Viitattu 15.7.2012. www.htl.fi > julkaisut > HLT 2010 -2011 loppuraportti.

Henkilöliikennetutkimus 2010-2011. Liikkuminen eri elämänvaiheissa. Faktakortti. Viitattu 1.5.2014
http://portal.liikennevirasto.fi/portal/page/portal/f/aineistopalvelut/verkkopalvelut/henkiloliikennetutkimus/tuloksia_taulukkoina/faktakortit/F3_elinkaari.pdf.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.

Kivari M., Kiiskilä, K., Heltimo, J. & Rönkä, K. 2006. Ihmisten liikkumistarpeet. Tiehallinnon selvityksiä 49/2006. Helsinki: Edita Prima Oy.

Koski, A., Kyösti, A. & Halonen, J. 2013. Kuntaliitokset suurennuslasin alla. Havaintoja ja päätelmiä 2000-luvun kuntaliitosdokumenteista. Helsinki: Kuntaliitto. Saatavissa myös https://www.kuntarakenne.fi/kao-wiki/Suurennuslasin_alla_ebook.pdf.

Kuntajakolaki 29.12.2009/1698

Kuntalaki 17.3.1995/365

Kuntaliitto 2012. Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana. Uudistuva kunta. Uusi kunta 2017. Saatavissa myös http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2764.

Laamanen, E. 2007. Vapaaehtoiset pakkoliitokset? Diskurttianalyttinen tutkimus kuntarakennetta koskevasta keskustelusta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 30.12.1980/1045

Lehtola, I., Rehunen, A. & Hiltunen M. 2012. Palveluasioinnin toimintaympäristön muutos maaseudulla. Teoksessa Rehunen, M., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, J. (toim.) Raportteja 88. Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden

palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto: Ruralia instituutti.

Lehtola, I. 2008. Matka maalta markettiin. Liikkuminen ja palvelujen muutos itäsuomalaisella maaseudulla. Tiehallinnon selvityksiä 25/2008. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lehtola, I. 2007. Maaseudun toimintaympäristön muutos ja liikkuminen. Kirjallisuuskatsaus. Tiehallinnon selvityksiä 18/2007. Helsinki 2007: Edita Prima Oy.

Leinamo, K. 2010. Yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista. Vuosina 2001-2009 toteutettujen maaseutu-kaupunki –kuntaliitosten tarkastelua. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti. Julkaisu No. 131. Vaasa: Levón-instituutti.

Leinamo, K. 2004a. Kuntaliitoksen jälkeen. Kuntien yhdistymisen vaikutukset liitosalueiden näkökulmasta. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti. Julkaisu No. 111. Vaasa: Levón-instituutti.

Leinamo, K. 2004b. Kuntaliitoksen onnistuminen vaatii keskinäistä arvostusta ja yhteistyötä. Kuntapuntari 3/2004.

Merisalo, M. 2007. Mietoisten ja Mynämäen kuntien yhdistymisprosessi: kuvaus ja selitys. Turun yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Mynämäen kunta 2012. Kuntainfo. Viitattu 13.2.2012 <http://mynamaki.fi>> Kuntainfo.

Mynämäen kunnan maapoliittinen ohjelma. Saatavissa myös <http://www.mynamaki.fi/uploads/Asuminen/Maapoliittinen%20ohjelma/Maapoliittinen%20ohjelma.pdf>.

Niemelä, M. 2008. Julkisen sektorin reformin pitkä kaari Valtava uudistuksesta Parashankkeeseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 102. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Perkiö, P. 2014. Pöytyä lakkauttaa ja yhdistää kouluja. Auranmaan viikkolehti. Viitattu 20.5.2014 <http://www.avl.fi/2014/02/poytya-lakkauttaa-ja-yhdistaa-kouluja/>.

Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H-M. 2014. Maaseutukatsaus 2014. Työ –ja elinkeinoministeriö, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR: Edita publishing Oy / Ab / Ltd.

Ponnikas, J., Korhonen, S., Kuhmonen H-M., Leinamo K, Lundström, N., Rehunen, A. & Siirilä, H. 2011. Maaseutukatsaus 2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juveness Print.

Puitelaki 15.1.2007/169.

Pöytyän kunta. Tietoja kunnasta. Viitattu 13.2.2012 <http://www.poytya.fi>> Tietoa kunnasta.

Pöytyän strategia 2015. Saatavissa myös <http://www.poytya.fi/uploads/Tiedostot/Hallinto/Poytyan%20strategia%202015.pdf>.

Raijas A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Työselosteita ja esitelmää 110.2008. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Rantanen, M., Lehtola, I., Hyyryläinen, T. & Hiltunen, M. 2012. Palvelujen saavutettavuuden käsite ja ulottuvuudet. Teoksessa Rehunen, M., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, J. (toim.) Raportteja 88. Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto: Ruralia instituutti.

Rehunen, A. & Vesala, S. 2012. Palvelujen ja palvelukeskittymien saavutettavuus. Teoksessa Rehunen, M., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, J. (toim.) Raportteja 88. Palvelujen saavutet-

tavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto: Ruralia instituutti.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 29.3.2011 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Sadan kunnan vähennys - hyödyt ja haitat osa 1. Kuntatv.

Sadan kunnan vähennyt – hyödyt ja haitat osa 2. Kuntatv.

Stenvall, J., Vakkala, H., Syväjärvi, A. & Tillikainen, A. 2008. Paras alussa. Kunta- ja palvelurakenteen toimeenpanon suunnitteluvaiheen arviointi. Valtiovarainministeriön julkaisuja 17/2008. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sopimus Karinaisten ja Pöytyän kuntien yhdistyessä toteutettavista hallinnon ja palvelujen järjestelyistä.

Sopimus Mietoisten ja Mynämäen kuntei yhdistyessä toteutettavista hallinnon ja palvelujen järjestelyistä. Mynämäessä 23.1.2006. Saatavissa myös <http://www.mynamaki.fi/uploads/Info/Kuntaliitossopimus.pdf>.

Suomen Kuntaliitto 2014 a. Kestävä kehitys. Viitattu 13.4.2014 <http://www.kunnat.net>> Asian-tuntijapalvelut> Ympäristö> Kestävä kehitys.

Suomen Kuntaliitto 2014 b. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 13.4.2014 <http://www.kunnat.net>> Palvelualueet> Hyvinvoinnin edistäminen> Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Suomen Kuntaliitto 2014 c. Kuntien ja kaupunkien lukumäärä 1900-2013. Viitattu 13.4.2014 <http://www.kunnat.net>> Tietopankit ja tuotteet> Tilastot> Kuntapohjaiset aluejaot, kunnanumerot ja kuntien lukumäärät> Kaupunkien ja kuntien lukumäärä> Kuntien ja kaupunkien lukumäärä 1900-2013.

Suomen kuntaliitto 2014 d. Aiemmat kuntaliitokset. Kaksi suurta kuntaliitosaaltoa. Viitattu 13.4.2014 <http://www.kunnat.net>> Palvelualueet> Kuntaliitokset> Aiemmat kuntaliitokset.

Suomen Kuntaliitto 2011. Aiemmat kuntaliitokset. Viitattu 1.2.2011. www.kunnat.net> palvelu-alueet> kuntaliitokset> aiemmat kuntaliitokset.

TEM 2010. Suomen aluekehittämisstrategia 2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 23/2010. Helsinki:Edita Publishing Oy / Ab / Ltd. Saatavissa myös http://www.tem.fi/files/27071/23_2010_web.pdf.

Terveydenhuoltolaki 27.8.1965/469.

Tilastokeskus 2011 a. Viitattu 16.4.2011. www.stat.fi > Tuotteet ja palvelut > Tietoa alueittain > Kuntien avainluvut > Pöytyä.

Tilastokeskus 2011 b. Viitattu 16.4.2011. www.stat.fi > Tuotteet ja palvelut > Tietoa alueittain > Kuntien avainluvut > Mynämäki.

Tuusa, P. 2004. Kahden velattoman pienkunnan liitos solmittiin nopeasti. Karinainen ja Pöytyä ensimmäisenä yhteen Varsinais-Suomen maaseudulla. Kuntalehti 13/2004. Viitattu 13.2.2012 <http://www.kuntalehti.fi/Pdfarkisto/KL-0413.pdf>.

Valtiovarainministeriö 2013. Kuntien tehtävien kartoitus 2012. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2/2013. Saatavissa myös http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20130117Kuntie/Kuntien_tehtavien_kartoitus_finaali_NETTI.pdf.

Valtiovarainministeriö 2012. Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne. Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys. Osa 1. Selvitysosa. 5a/2012. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy.

Valtiovarainministeriö 2009. Valtioneuvoston selonteko kunta –ja palvelurakennemuutoksesta. Viitattu 13.3.2012. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/VNK-selonteko_suomi%2Bkansi.pdf

Varsinais-Suomen Kylät ry 2014. Kylien ja kunnan neuvottelumekanismeja Varsinais-Suomessa. Viitattu 20.5.2014 <http://vskylat.fi>> Tietopankki kylille> Kylien ja kunnan neuvottelumekanismeja Varsinais-Suomessa.

Varsinais-Suomen liitto 2009. Varsinais-Suomen käsikirja. Egentliga finlands handbok. Kaarina: Varsinais-Suomen liitto.

Wuori, O. 2013. Palvelujen saavutettavuus: pääseekö maaseudulla markkinoille. Teoksessa Vihinen, H. & Moilanen, H. (toim.) Maaseudun palvelut valinkauhassa –markkinoiden toimivuus ja SGEI. Jokioinen: MTT, 39-67.

YTR 2007. Asuinmaaseutu 2007-2010. Maaseutuasumisen kehittämissuunnitelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 2/2007. Vammala: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.

Zimmerbauer, K. & Kahila, P. 2006. Peräjoki-Seinäjoki kuntayhdistymisprosessin seuranta tutkimus. Seinäjoki: Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti.

Haastatteluteemat

Kunnan viranhaltijat ja luottamusmiehet

Taustatiedot

Kauan toiminut nykyisessä virassa tai luottamustehtävässä
Asumispaikka

Päivähoito/esiopetus

Tilanne ja vaihtoehdot päivähoiton suhteen
Kuntalisä
Muutokset kuntaliitoksen jälkeen
Kuntarajojen ulkopuolella käyvien, päivähoitoa käyttävien lasten määrä
Esiopetuksen järjestäminen
Keskimääräisen ja pisimmän matkan pituus
Päivähoiton saavutettavuus kuntalaisille ja muutokset
Kuntaliitoksen vaikutus palveluun
Tulevaisuuden muutokset
Muuta huomioitavaa
Yksityiset palveluntarjoajat

Vanhus-/vammaispalvelut

Vaihtoehdot ikääntyvälle ja vammaisväelle
Palveluiden saatavuus
Palveluiden saavutettavuus
Kuntaliitoksen vaikutus palveluun
Palveluntarjonnan muutokset
Tulevaisuuden muutokset
Varautuminen ikääntymiseen
Haasteet palvelun järjestämiselle
Yksityiset palveluntarjoajat

Terveyspalvelut

- Lääkäri ja hammaslääkäripalvelut
- Palveluiden saatavuus
- Palveluiden saavutettavuus
- Kuntaliitoksen vaikutukset palveluun
- Tulevaisuuden muutokset
- Haasteet palvelun järjestämiselle
- Yksityiset palveluntarjoajat

Koulutus- ja kulttuuripalvelut

- Koululaitokset
- Koulukuljetukset ja niiden pituus
- Kirjastopalvelut
- Kansalaisopiston palvelut
- Nuorisotoimen palvelut
- Muut kulttuuripalvelut
- Saavutettavuus
- Kuntaliitoksen vaikutukset palveluun
- Tulevaisuuden muutokset

Liikenne ja liikkumiseen liittyvät palvelut

- Liikkumiseen liittyvät palvelut
- Liikennepalveluiden muutokset
- Liikennepalveluiden saatavuus
- Joukkoliikenteen toimivuus
- Kuntaliitoksen vaikutukset palveluun
- Kevyenliikenteen huomioiminen
- Käynnissä olevat palvelukokeilut
- Päätyneet palvelukokeilut

Seurakunnan palvelut

Saavutettavuus

Kuntaliitoksen vaikutukset palveluun

Yhdistysten järjestämät palvelut

Yhdistykset

Yhdistysten palvelut

Saavutettavuus

Sähköiset palvelut

Kunnan tarjonta

Käyttäjämäärät

Vaikutus palveluiden saatavuuteen ja liikkumiseen

Tulevaisuuden näkymät

Kaupalliset palvelut

Kaupalliset palvelut

Saavutettavuus

Kunnan rooli kaupallisten palveluiden edistäjänä

Muut palvelut

Yhteispalvelupisteet

Kuntaliitoksen vaikutukset henkilökunnan liikkumiseen

Tulevaisuuden näkymät

Palveluiden edistäminen

Liikkumisen edistäminen

Perheelliset työssäkäyvät ja työssäkäyvät (ei alle 13v lapsia) soveltuvin osin

Taustakysymykset

Ikä
Ammatti
Työpaikka
Harrastukset
Kulkumuotojen käyttö
Ajokortti
Lasten määrä ja ikä
Lasten harrastukset
Lasten isovanhempien asuinpaikka

Palveluiden käyttö

Palvelut lähikylässä/alueella
Mitä palveluita käytätte ja kuinka usein
Kauppa
Pankki
Posti
Apteekki
Kampaaja/Parturi
Ravintola/Kahvila/Konditoria
Kirjasto
Automarket /Kauppakeskus
Erikoisliikkeet
Hammaslääkäri
Lääkäri/Terveyskeskus
Lääkäri/Sairaala/Laboratorio
Kodinhoitaja
Kotisairaanhoidaja
Kirkko/Seurakunta
Kerhotoiminta/Harrastustoiminta
Sähköiset palvelut/Internet

Muut

Palveluiden sijainti ja niiden saavutettavuus

Liikkumismuotojen käyttö palveluiden saavuttamiseksi

Muutokset kuntaliitoksen jälkeen

Liikkuminen

Työnjako eri palveluiden käytön suhteen

Polttoaineen hinnan vaikutus liikkumiseen

Lasten mahdollinen mopolla liikkuminen

Vuodenaikojen vaikutus liikkumistapoihin

Mahdollisuus muun kuin oman auton käyttöön

Kulkuvälineet

Lasten koulunkäynti ja harrastukset

Koulumatkan pituus ja liikkumismuoto

Koulumatkojen/kyytien vaikutukset lapsiin

Koulun mahdollinen vaihtuminen ja vaikutukset liikkumiseen

Harrastusmatkojen pituus, suuntautuminen ja kulkutapa

Sosiaaliset suhteet ja epäviralliset organisaatiot

Naapureiden, kyläläisten, sukulaisten ja muiden ihmisten tapaaminen

Naapuri-, tuttava- ja sukulaisavun käyttö

Suhtautuminen ulkopuoliseen apuun

Osallistuminen kylän tai sen ulkopuolella järjestettyihin tilaisuuksiin

Kylässä asuminen ja liikkuminen

Muutokset liikkumiseen mikäli jokin palvelu lopetettaisiin

Muuttoaikeet

Ongelmat tiestön kunnon ja julkisen liikenteen suhteen

Julkisen liikenteen vastaavuus palveluiden saavutettavuuteen

Paikat/kohteet /henkilöt joihin ei pääse huonojen liikenneyhteyksien vuoksi

Seurakunta

Seurakunnan palvelut ja niiden käyttö
Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Sähköiset palvelut ja Internet

Internet-yhteyksien riittävyys
Sähköisten palveluiden käyttö
Sähköisten palveluiden käytön vaikutus liikkumiseen
Toivomukset sähköisistä palveluista ja sen merkitys liikkumiseen

Toiveet koskien palveluita ja liikkumista kunnassanne

Mihin tyytyväinen
Parannuskohteet

Eläköityneet

Taustakysymykset

Nimi
Ikä
Ammatti
Talouden muut jäsenet
Kulkutavat
Asuminen kylässä
Muutokset kylän palveluissa ja tiestössä
Liikenne yhteydet ennen ja nyt
Ihmisten välinen kanssakäynti ennen ja nyt

Palveluiden käyttö

Hoiva- tai hoitopalvelujen tarve

Ulkopuolisten henkilöiden avun tarve

Lähikylän ja lähialueen palvelut

Mitä palveluita käytätte ja kuinka usein

Kauppa

Pankki

Posti

Apteekki

Kampaaja/Parturi

Ravintola/Kahvila/Konditoria

Kirjasto

Automarket /Kauppakeskus

Erikoisliikkeet

Hammaslääkäri

Lääkäri/Terveyskeskus

Lääkäri/Sairaala/Laboratorio

Kodinhoitaja

Kotisairaanhoidaja

Kirkko/Seurakunta

Kerhotoiminta/Harrastustoiminta

Sähköiset palvelut/Internet

Muut

kuntaliitoksen vaikutukset

Palveluiden sijainti ja muutokset kuntaliitoksen jälkeen

Eri liikuntamuotojen käyttö ja muutokset kuntaliitoksen jälkeen

Liikkuminen ja terveydentilan muutokset

Mahdolliset terveydentilan muutoksen vaikutukset liikkumiseen ja palveluiden saavutettavuuteen

Liikkumisen erot eri vuodenaikojen välillä

Polttoaineen hinnanvaikutus liikkumiseen

Asuminen

Asunnon kunto ja varustukset

Puutteet asunnossa

Tyytyväisyys omaan asumiseen

Avun ja palveluiden riittävyys

Halukkuus vanhainkotiin tai palvelutaloon muuttamiseen

Vaikutukset mikäli jokin olemassa olevista palveluista lopetettaisiin

Sosiaaliset suhteet ja epäviralliset apuorganisaatiot

Sosiaaliset kontaktit

Muutokset siinä

Naapuri-, sukulais-, omais-, ja tuttava-apu

Keneltä pyydät apua ja millaisissa asioissa

Osallistuminen erilaisiin tapahtumiin

Kylässä asuminen ja liikkuminen

Muuttoaiheet

Ongelmat liikkumisen suhteen

Paikat missä kävisi muttei liikenneyhteyksien takia pääse

Vuodenaikojen vaikutus liikkumiseen

Ikääntymisen vaikutus liikkumiseen

Harrastusliikkuminen

Seurakunta

Seurakunnan palvelut ja niiden käyttö

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Sähköiset palvelut ja Internet

Internet-yhteyksien riittävyys

Sähköisten palveluiden käyttö

Sähköisten palveluiden käytön vaikutus liikkumiseen

Toivomukset sähköisistä palveluista ja sen merkitys liikkumiseen

Toiveet koskien palveluita ja liikkumista kunnassanne

Mihin tyytyväinen

Parannuskohteet

Liikkumispäiväkirjan ohjeistus

1.2.2011

Arvoisa kyläläinen!

Kiitos osallistumisestanne Arjen matkaa maaseudulla – tutkimukseen.

Tämän tutkimuksen tilaajana toimii Varsinais-Suomen Kylät ry. Tutkimus tuotetaan osana Varsinais-Suomen Kylät ry:n toteuttamaa *kylä välittää* –hanketta.

Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa palveluista sekä liikkumisesta kuntanne alueella. Tietoa kuntanne tarjoamista palveluista niin ennen kuin jälkeen kuntaliitoksen tullaan keräämään kirjallisuutta, kuntien nettisivuja sekä jo tehtyjä tilastoja apuna käyttäen. Arjen sujuvuuden näkökulmaa tutkimukseen haetaan haastattelemalla kuntanne viranomaisia ja Teitä, kuntalaisia.

Täyttämänne päiväkirja on tärkeä osa tutkimusta. Sen avulla on mahdollista havainnollistaa selkeämmin arjen sujuvuutta ja liikkumista varsinaissuomalaisella maaseudulla.

Haastattelu sekä päiväkirjan sisältö on salassapitovelvollisuuden alaista tietoa, jota ei tutkimuksessa nimettynä tuoda julki.

Tutkimustuloksia käsitellään tapaustutkimuksen keinoin, jolloin haastateltavan arkea ja liikkumista kuvataan keksityn nimen avulla, esimerkiksi *Maija 67-vuotias eläkeläinen, Eero 36-vuotias perheenisä* tai *Liisa 43-vuotias työssäkäyvä*.

Ohjeistus päiväkirjan täyttöä varten:

- Päiväkirjaan tulee merkitä kaikki liikkumisenne 1 viikon ajalta.
- Kirjatun viikon tulisi vastata mahdollisimman hyvin ns. normaalia arkiviikkoa.
- Merkitse päiväkirjaan kulkemasi matkat noin sadan metrin tarkkuudella. (Autolla km)
- Merkitse myös matkan tarkoitus esim. kauppareissu, posti, kylämatka jne.
- Merkitse liikkumiseen käytetty aika 5 minuutin tarkkuudella.
- Päiväkirjaan tulisi merkitä kaikki liikkuminen niin hyvin kuin mahdollista.
- Päiväkirja palautetaan mukana tullessa kirjekuoressa tutkimuksen tekijälle mahdollisimman pian, viimeistään kuitenkin 28.2.2011 mennessä

Kiittäen,

Piia Iivonen

Turun ammattikorkeakoulu

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

